

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๑๒๙ ตอนที่ ๑๒๘๑ – ๑๒๙๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๑๒๘๑

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๗

ชีวิตของแต่ละคนที่เกิดมา ชนกรรมทำให้ปฏิสนธิ และยังทำให้วิบากจิตเกิดสืบต่อดำรงความเป็นบุคคลนั้น ในสกุลนั้น ในฐานะนั้น และหลังจากนั้น ชีวิตของแต่ละคนจะมีการขึ้นและลงตามผลของกรรมอื่นซึ่งสามารถที่จะให้ผลหลังจากปฏิสนธิแล้วด้วย

เพราะฉะนั้น ชีวิตแบ่งออกเป็นปฏิสนธิกาล หรือปฏิสนธิกาลตามภาษาบาลี คือ ในขณะที่ปฏิสนธิ และเมื่อปฏิสนธิจิตดับไปแล้วตลอดไปจนถึงจุติ ชื่อว่าปวัตติกาล

ซึ่งในปวัตติกาลของแต่ละชีวิต ย่อมแล้วแต่ว่ากรรมใดจะให้ผลในขณะไหน โดยที่ไม่มีใครสามารถจะรู้ได้ว่า พຽ່ງนี้ทุกคนกรรมใดจะให้ผล มีใครรู้ได้ไหม น้ำจะท่วม ไฟจะไหม้ โจรผู้ร้าย สารพัดอย่าง โรคภัยที่จะเกิดขึ้น ไม่มีใครสามารถที่จะรู้ได้ แต่ให้ทราบว่ วิบากทั้งหลายที่เกิดขึ้นย่อมเกิดขึ้นได้เพราะแต่ละกรรม แล้วแต่ว่าเมื่อกรรมหนึ่งเป็นชนกรรมแล้ว กรรมอื่นย่อมเป็นอุปัทมภกกรรมบ้าง อุปปีฬกกรรมบ้าง หรืออุปฆาตกกรรมบ้าง

สำหรับอุปัทมภกกรรม ถ้าท่านผู้ใดกำลังสบาย มีความสุขพร้อมอยู่ ความสุขนั้นสั้นหรือยาวย่อมแล้วแต่ว่ากรรมที่อุปัทมภกนั้นมีหรือไม่ ถ้าไม่มีกรรมอุปัทมภกกรรมที่ให้ผลทำให้ท่านเป็นสุข อาจะสุขเพียงเล็กน้อยชั่วคราว และความทุกข์ก็เกิดขึ้น เพราะไม่มีกุศลกรรมอื่นอุปัทมภก แต่ถ้าท่านมีช่วงของชีวิตที่กำลังสุขสบายเพราะกรรมหนึ่ง และยังมีกรรมอื่นซึ่งเป็นกุศลกรรมพร้อมที่จะอุปัทมภกเป็นปัจจัย ก็ทำให้ชีวิตที่กำลังสุขสบายนั้นมีกาลยืดยาวต่อไปได้อีก เพราะว่ามีกรรมอื่นอุปัทมภก

แต่สำหรับอุปปีฬกรรม เมื่อท่านกำลังสุขสบายอยู่ และความทุกข์เกิดขึ้น ทำให้ความสุขสบายนั้นลดน้อยลงหรือว่าสั้นลง ขณะนั้นก็เพราะอกุศลกรรมหนึ่ง เป็นอุปปีฬกรรม ย่อมบีบคั้นหรือเบียดเบียนความสุขในขณะนั้นให้สั้นลง

เป็นชีวิตประจำวันหรือเปล่า เคยรับประทานอาหารอร่อย ๆ อาจจะเกือบทุกมื้อ หรือเฉพาะมื้อหนึ่งก็ได้ ซึ่งอาหารอร่อยมาก เป็นกุศลวิบากหรือเปล่า เป็นผลของ กุศลกรรมหรือเปล่าในขณะนั้น เป็น แต่เพียงคำเดียวซึ่งเคี้ยวพริกเผ็ด ๆ สีส้มเม็ดไป ขณะนั้นเป็นผลของกรรมอะไร ตัดรอนความสุขหรือกุศลวิบากในขณะนั้นที่กำลังเกิด ให้สั้นหรือว่าน้อยลง ซึ่งคงจะไม่มีใครคิดว่า การเคี้ยวพริกเผ็ด ๆ ไปสักคำจะเป็น อุปปีฬกรรม เพราะในขณะนั้นกำลังมีความสุขอร่อยมาก และการที่อกุศลวิบากเกิดขึ้น ก็เป็นชั่วขณะเล็ก ๆ น้อย ๆ สั้นมาก แต่ควรที่จะพิจารณาว่า ทำไมเกิดได้ ถ้าไม่ใช่ เพราะมืออกุศลกรรมเบียดเบียนความสุข

ถ. พูดถึงการรับประทาน เป็นมุมกลับอย่างนี้ได้ไหม แทนที่จะได้ทาน อาหารดี ๆ ทุกมื้อ กลายเป็นว่า เราทานอะไรก็อร่อยหมด เช่น ทานข้าวกับเกลือ กับน้ำ อะไรอย่างนี้ ก็รู้สึกอร่อย จะเป็นอย่างนี้ได้ไหม

ส. ชิวหาวิญญานเกิดขึ้นลิ้มรสที่น่าพอใจ ซึ่งรสในโลกนี้มีหลายรส ทุกรส สามารถเป็นที่น่าพอใจหรือไม่น่าพอใจก็ได้ เค็มเป็นรสที่น่าพอใจหรือไม่น่าพอใจ หวานเป็นรสที่น่าพอใจหรือไม่น่าพอใจ เปรี้ยวเป็นรสที่น่าพอใจหรือไม่น่าพอใจ เค็ม มากยังคงเป็นรสที่น่าพอใจหรือเปล่า หวานมากยังคงเป็นรสที่น่าพอใจหรือเปล่า เปรี้ยวมากยังคงเป็นรสที่น่าพอใจหรือเปล่า

ถ. อย่างกับข้าวญี่ปุ่นหวาน ๆ เลี่ยน ๆ บางคนทานไม่ได้ แต่เราทานได้ ดิฉันไม่ทราบว่าทุกคนมีมาตรฐานอย่างไร บางคนอาจจะทานสแต็กทุกมื้อ บางคน อาจจะทานข้าวกับน้ำพริก รสชาติต่างคนต่างชอบ แต่คิดในมุมกลับที่ว่า ถ้าเราจะ ทานอะไรก็รู้สึกอร่อย อย่างพวกแมวเขาทานข้าวกับน้ำ เขาไม่ยอมทานอย่างอื่น แต่ เขาก็อร่อย และมีกำลังที่จะต่อสู้โรคได้ คือ ถ้าเราทานอะไรก็แล้วแต่และรู้สึกอร่อย จะถือว่าเป็นผลของกรรมดีหรือเปล่า

ส. สภาพธรรมเป็นสิ่งที่ซึ่งยากถ้าจะใช้บุคคลตัดสิน แต่ลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ ไม่ต้องมีชื่อว่าเป็นญี่ปุ่น ไทย หรืออะไรเลย แต่ว่ารสมี รสที่ทำให้เกิดทุกข์มี รสที่ทำให้เกิดสุขมี เพราะฉะนั้น เมื่อเป็นรสที่น่าพอใจ ทำให้ชีวหาวิญญูณลิ้มรสที่น่าพอใจในขณะใด ขณะนั้นเป็นกุศลวิบาก แต่ไม่ใช่ช่วงขณะที่เราพอใจ แต่ต้องเป็นขณะที่ชีวหาวิญญูณลิ้มรส ปนกันไม่ได้ สภาพธรรมต้องตามความเป็นจริง

ความพอใจ บางคนอาจจะพอใจรสเผ็ด บางคนอาจจะพอใจรสเปรี้ยว บางคนอาจจะพอใจรสเค็ม เพราะฉะนั้น เวลาที่ได้รับประทานอาหารที่เค็มสำหรับผู้ที่ชอบเค็ม โภภะมูลจิตเกิด แต่ชีวหาวิญญูณก่อนโภภะมูลจิต ต้องตรงต่อลักษณะสภาพของรสที่ปรากฏ จะอาศัยบุคคลหนึ่งบุคคลใดตัดสินยอมไม่ได้

ถ. ที่อาจารย์กล่าวว่า ขณะที่กำลังทานอาหารอร่อย และเคี้ยวถูกพริก ขณะนั้นเป็นอุปปีฬกรรม ผมว่าอาจจะเป็นอุปฆาตกรรม เพราะกระทำโอกาสของกรรมอื่นให้หมด และทำโอกาสของตนให้เกิดขึ้น

ส. ถ้าลิ้นขาดไปเป็นอุปฆาตกรรมแน่ ๆ แต่ตราบดีที่ยังไม่ถึงขั้นนั้น ก็เป็นเพียงอุปปีฬกรรม ชั่วนิดชั่วหน่อย

ถ. อุปฆาตกรรมต้องรุนแรง ใช่มั้ย

ส. ใช่ ตัดรอนทีเดียว

ถ. ในพระไตรปิฎกมี รสบุรุษ รสสตรี เป็นอย่างไร

ส. แล้วแต่ความพอใจ ทุกอย่างจะใช้คำว่า รส ก็ได้ แม้แต่รสพระธรรม ทุกอย่างมีรส ถ้าทำให้เกิดความรู้สึกชุ่มชื่นใจ หรือตรงกันข้าม อย่างรสพระธรรม มีไหม

ถ. เข้าใจแล้ว

ถ. รสอร่อย มีไหม

ส. ทุกอย่างในโลกนี้เป็นรูปธรรม มีทั้งฝ่ายที่เป็นอนิฏฐารมณ์ คือ ฝ่ายที่น่าพอใจ และฝ่ายที่เป็นอนิฏฐารมณ์ คือ ไม่น่าพอใจ แม้รสก็เช่นเดียวกัน

ถ. รสเค็ม เปรี้ยว หวาน เผ็ด มี แต่รสอร่อยไม่มี ไซ้ไหม

สุ. จะพ้นจากเปรี้ยว เค็ม หวานได้ไหม รสทั้งหลาย เปรี้ยว เค็ม หวาน มัน เผ็ด ฝาด แล้วแต่ว่าจะเรียก ขม ขึ้น มีทุกรส

ใครชอบรสขึ้นรสขม ชิวหาวิญญูณชอบรสขึ้นรสขมไหม

แต่บุคคลชอบได้ ไซ้ไหม ชอบรสขึ้นรสขม เป็นบุคคล ในขณะที่โลภมูลจิตเกิด แต่ไม่ใช่ชิวหาวิญญูณ ต้องแยกกัน

จักขุวิญญูณเพียงเห็น โสทวิญญูณเพียงได้ยิน ฆานวิญญูณเพียงได้กลิ่น ชิวหาวิญญูณเพียงลิ้มรส กายวิญญูณเพียงกระทบสัมผัส แต่หลังจากเห็นแล้ว ความชอบไม่ชอบเกิดในสิ่งที่เห็นทันที เช่นเดียวกับในขณะที่ลิ้มรส ความชอบหรือไม่ชอบในรสนั้นเกิดต่อทันที แต่ความชอบหรือไม่ชอบในขณะนั้น ไม่ใช่สภาพของ ชิวหาวิญญูณซึ่งเป็นสภาพที่เพียงลิ้มรสเท่านั้น เพราะฉะนั้น ชิวหาวิญญูณจึงเกิด กับอุเบกขาเวทนา แต่โลภมูลจิตเกิดกับโสมนัสเวทนาได้ มีความพอใจ มีความชอบ มีความอร่อย แต่ชิวหาวิญญูณไม่เกิดกับโสมนัสเวทนา

ถ. เรื่องของทางล้น กำลังรับประทานปลาจระเม็ดตัวใหญ่ กำลังอร่อย หลังจากนั้นกำลังติดคอ ต้องนำส่งโรงพยาบาล เป็นอุปปีฬกรรม หรือเป็น อุปฆาตกรรม

สุ. ใครตอบ สภาพธรรมเป็นแล้ว แต่จะเป็นอย่างไรก็แล้วแต่ท่านผู้ฟังจะ วินิจฉัยด้วย ทุกคนต้องวินิจฉัย

อุปปีฬกรรม เป็นเพียงกรรมที่เบียดเบียน ไม่ถึงกับตัดรอน ไม่ว่าจะเป็น ความสุขหรือความทุกข์ ขณะใดที่ความทุกข์กำลังเกิดเป็นเวลานาน แต่ความสุขก็เกิด ทำให้ความทุกข์นั้นลดน้อยลงไป ขณะนั้นกุศลกรรมเป็นอุปปีฬกรรม เบียดเบียน ความทุกข์ซึ่งควรจะยาวนานต่อไปให้สั้นลง

แต่ถ้าเป็นอุปฆาตกรรม กำจัดกรรมที่มีกำลังอ่อนอย่างอื่น ขัดขวางวิบากของ กรรมนั้น และทำโอกาสแก้วิบากของตน อย่างเช่นพระเจ้าอชาตศัตรู ควรจะได้เป็น

พระอริยบุคคลเมื่อได้เฝ้าพระผู้มีพระภาค แต่อกุศลกรรมที่ได้กระทำ คือ ปิตุฆาต ตัณดรอนมรรคผลไม่ให้เกิดขึ้น อย่างนี้เป็นอุปสมาทกกรรม

ท่านผู้ฟังอาจได้ทราบข่าวต่างประเทศ ที่มีคนหนึ่งตาบอดอยู่นานมาก วันหนึ่ง เกิดมองเห็น ก็เป็นอุปสมาทกกรรมฝ่ายกุศล ซึ่งตัณดรอนทางฝ่ายอกุศล

เพราะฉะนั้น พิจารณาเหตุการณในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่พ้นไปจากหลังจากที่ ชนกรรมให้ผลทำให้ปฏิสนธิแล้ว ก็ยังมีกรรมอื่นเป็นอุปถัมภกกรรม คือ อุปถัมภกกรรมที่กำลังเป็นอยู่ให้เป็นอยู่ต่อไปนาน ๆ หรืออุปปีฬกรรม คือ เบียดเบียนกรรมซึ่ง กำลังให้ผลอยู่ ทำให้ผลน้อยลง สิ้นลง อุปมาเหมือนกับตัดหรือทำลายต้นไม้ พุ่มไม้ เถาวัลย์ที่กำลังเจริญ ทำให้ต้นไม้ กอไม้ หรือเถาวัลย์นั้นไม่อาจเจริญขึ้น นั่นคือ กิจของอุปปีฬกรรม ซึ่งก็มีทั้งที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง

ในชีวิตของแต่ละบุคคล อาจจะพิจารณาชีวิตของท่านเองได้ว่า ขณะใด เป็นกรรมใด เพราะบางท่านก็อาจจะมีอุปสมาทกกรรม

ถ. เรื่องจริง คือ เกิดมาชนกรรมดี การศึกษาเล่าเรียนก็ดี มีความจำดี แต่เกิดมีอุปติเหตุทำให้จำอะไรไม่ได้เลย เป็นอุปปีฬกรรมหรือเปล่า

ส. ตอบเองได้อีกเหมือนกัน

ถ. คิดว่า คงใช่ และต่อมาได้รับการรักษาจนดีขึ้น จำความขึ้นได้บ้างเป็น บางอย่าง จะเป็นอุปถัมภกกรรมไหม

ส. ก็ต้องตอบเองอีก ถ้าจะต้องตอบไปทุกเรื่องนี่คงลำบาก แต่ทุกท่าน ซึ่งเข้าใจหลักที่ได้ทรงแสดงไว้ หรือข้อความในอรรถกถา คงจะสามารถพิจารณาได้ แต่ละเรื่องด้วยตัวของท่านเอง

ขอภัยที่让您ผู้ฟังพิจารณาและวินิจฉัยเรื่องของกรรมแต่ละกรรมเอง เพราะหลักธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกุศลกรรมบถ หรือ อกุศลกรรมบถ หรือในเรื่องของกรรมประเภทต่าง ๆ ก็เพื่อให้ผู้ที่ศึกษาได้พิจารณา ได้เข้าใจในเหตุผล แทนที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะเป็นผู้ตอบ เพราะเรื่องของกรรมใน

ชีวิตประจำวันก็มีมาก ถ้าสติเกิดระลึกรู้ เมื่อได้ศึกษาเรื่องของกรรม อาจจะได้เห็นว่าในวันหนึ่ง ๆ เป็นเรื่องของกรรมประเภทไหน

เช่น มีอุบัติเหตุเล็ก ๆ น้อย ๆ เลื้อยผ้าขาด ซึ่งอาจจะกลายเป็นชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล ถ้าได้ศึกษาเรื่องของกรรมจะทราบได้ว่าเป็นกรรมอะไร คือ เป็นอกุศลกรรมที่เป็นอุปปีฬกรรม ไม่ถึงกับเป็นอุปมาตกกรรม เพราะการที่จะเป็นอุปมาตกกรรมได้นั้น ต้องเป็นกรรมที่มีกำลัง สามารถตัดรอนกรรมอื่นที่กำลังให้ผลเพื่อให้วิบากของตนเกิดขึ้น

เรื่องของกรรมมีมาก ซึ่งท่านผู้ฟังสามารถที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองทั้งในพระไตรปิฎกและในอรรถกถา เช่น ใน **มโนรทปฺปณี อรรถกถา อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ปฐมปณณาสกั วรรคที่ ๔ พระสูตรที่ ๔ นิทานสูตร ข้อ ๔๗๓** จะมีเรื่องของกรรมทุกประเภท พร้อมทั้งตัวอย่างด้วย

มีท่านผู้ฟังถามว่า วันนี้จะจบเรื่องของกรรมใหม่ ซึ่งความจริงสำหรับการบรรยายแนวทางเจริญวิปัสสนา ก็สมควรแก่การพิจารณาของท่านผู้ฟังนานแล้ว จะถือว่าจบลงแล้วก็ได้ แต่ที่ยังคงมีการบรรยายธรรมเรื่องต่าง ๆ ต่อมาเรื่อย ๆ ก็เพื่อเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การที่สติจะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้น ทุกเรื่องที่บรรยาย ก็เป็นเพียงแต่ละเรื่องพอสังเขปที่จะให้ท่านผู้ฟังพิจารณาในเหตุผล เพื่อที่จะได้ศึกษาค้นคว้าต่อไปด้วยตนเอง เพราะการศึกษาพระธรรมนั้น ไม่จบ ไม่ว่าจะศึกษาจากอรรถกถาหรือจากในพระไตรปิฎก เพราะแม้เพียงพระสูตรเดียว ก็มีเรื่องที่จะต้องคิด ต้องเข้าใจ ต้องโยงไปถึงเรื่องธรรมอื่น ๆ ถ้าอ่านพระสูตรก็จะโยงไปถึงพระอภิธรรมด้วย หรือถ้าพูดถึงเรื่องกรรม ก็ต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องของกุศลจิตอกุศลจิตที่เป็นเหตุ ที่ทำให้เกิดวิบากจิตต่าง ๆ ซึ่งเป็นผล

การบรรยายแนวทางการเจริญวิปัสสนา คงจะจบลงในวันหนึ่งวันใดก็ได้ แต่ที่ยังคงบรรยายไปเรื่อย ๆ ก็เพื่อเกื้อกูลให้สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมเท่าที่สามารถจะเป็นไปได้ และถ้ามีความรู้มีความเข้าใจในธรรมอื่น ๆ ประกอบ ก็ย่อมทำให้มีปัจจัยเป็นสังขารชั้นทำให้สามารถเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมโดยสภาพที่เป็น

อนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ทุกขณะที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังลิ้มรส กำลังรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส กำลังคิดนึก

ขอกล่าวถึงเรื่องของกรรมโดยนัยของพระอภิธรรม ซึ่งข้อความใน **มโนรทฺถปริณิ**
อรรถกถา อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต พรรณนาสีหสูตร อธิบายผลอันเกิดจาก
เหตุ อันเป็นฐานที่พระผู้มีพระภาคทรงทราบชัดด้วยพลญาณ

ข้อความมีว่า

กรรมเป็นเหตุแห่งวิบาก เพราะคติสมบัติหรือวิบัติ ๑ อุบัติสมบัติหรือวิบัติ ๑
กาลสมบัติหรือวิบัติ ๑ ปโยคสมบัติหรือวิบัติ ๑ ซึ่งมาแล้วในพระอภิธรรมปิฎก
นั้นแหละ โดยนัยเป็นต้นว่า อตฺถกัจจานิ ปาปกาณิ กัมมสมาทานานิ คติสมบัติ
ปฏิพาฬานิ นะ วิปจันติ ซึ่งแปลความว่า กัมมสมาทานฝ่ายบาปบางอย่าง
อันคติสมบัติห้ามไว้ ย่อมไม่ให้เกิดมีอยู่ ดังนี้

นี่เป็นเรื่องของกุศลกรรมและอกุศลกรรม ซึ่งยังไม่ได้โอกาสที่จะเกิดขึ้นกระทำ
กิจของกรรมนั้น ๆ เพราะถึงแม้ว่าเหตุได้กระทำไปแล้วก็จริง แต่ว่าโดยกิจ คือ
บางกรรมกระทำชนกกิจ ทำกิจให้ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้น ซึ่งการที่แต่ละบุคคลได้ชื่อว่า
เป็นมนุษย์ หรือเป็นเทวดา หรือเป็นสัตว์ดิรัจฉานก็ตามแต่ ย่อมแล้วแต่ปฏิสนธิจิต

เมื่อปฏิสนธิในโลกมนุษย์ ก็ชื่อว่าเป็นมนุษย์ และถ้าวิบากจิตทำกิจปฏิสนธิ
ในสวรรค์ ยังคงเรียกมนุษย์หรือเปลา ก็เปลี่ยนเป็นเทพ หรือเวลาที่สัตว์ดิรัจฉาน
เกิดขึ้น ที่ชื่อว่าสัตว์ดิรัจฉานก็เพราะปฏิสนธิจิตนั้นเอง ซึ่งเป็นวิบาก คือ เป็นผลของ
กรรมที่ทำให้ปฏิสนธิในภูมินั้น ๆ เพราะฉะนั้น กรรมที่เป็นเหตุแห่งวิบาก เพราะ
คติสมบัติหรือวิบัติ ๑

๑๒๘๒

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๗

คติสมบัติ ได้แก่ การเกิดในสุคติภูมิ คติวิบัติ ได้แก่ การเกิดในทุคติภูมิ ถ้าเป็นผลของกุศลก็ทำให้เกิดในสุคติภูมิ ถ้าเป็นผลของอกุศลก็ทำให้เกิดในทุคติภูมิ เพราะฉะนั้น คติมีส่วนสำคัญที่จะทำให้กรรมใด ๆ ที่ได้กระทำไปแล้ว มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นทำกิจให้ผลเป็นอุปัตถัมภกกรรม หรือว่าอุปปีฬกกรรม หรือว่าเป็นอุปฆาตกรรม ไม่ใช่ว่ากรรมที่ทำได้แล้วจะไม่มีผล เพราะตราบใดที่ยังไม่รู้แจ้ง อริยสัจธรรมถึงขั้นเป็นพระอรหันต์จนถึงขณะที่ปรินิพพาน กรรมที่ได้กระทำแล้วย่อมมีโอกาสให้ผลอย่างหนึ่งอย่างใด คือ อาจจะเป็นอุปัตถัมภกกรรม หรืออุปปีฬกกรรม หรืออุปฆาตกรรม

ถ้าเกิดในสวรรค์ อกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้วไม่มีโอกาสที่จะให้ผลเหมือนอย่างเกิดในภูมิมนุษย์ หรือในภูมิที่เป็นคติวิบัติ เช่น ในภูมินรก ในภูมิเปรต ในภูมิอสุรกาย ในภูมิสัตว์ดิรัจฉาน

นี่เป็นความสำคัญของกรรมที่จะให้ผลว่า ย่อมแล้วแต่คติ คือ กำเนิดด้วย ถ้าเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานเป็นผลของอกุศลกรรม ทั้ง ๆ ที่ในชาติก่อน ๆ ก็คงจะได้ทำบุญกุศลไว้เป็นอันมากในสังสารวัฏฏ์ แต่เมื่อเป็นคติวิบัติ คือ เกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ย่อมไม่สามารถที่จะได้รับผลของกุศลกรรมอื่น ๆ เหมือนอย่างในภูมิมนุษย์ เพราะฉะนั้น ก็คงจะได้เพียงมีผู้เลี้ยงดู และมีอาหารการบริโภคสมบูรณ์ แต่ไม่สามารถอบรมเจริญกุศลอื่น ๆ เช่น การฟังธรรม หรือการสนทนาธรรม การอบรมเจริญปัญญาที่จะพ้นจากสังสารวัฏฏ์ได้ แต่ยังมีกุศลวิบาก ทำให้ไม่ต้องเดือดร้อน มีผู้ที่อุปถัมภ์เลี้ยงดูให้ได้ความสุขสบาย บางทีเกิดเป็นช้างที่มีรูปร่างลักษณะที่สมบูรณ์ ก็ทำให้ได้รับยศถาบรรดาศักดิ์ได้เหมือนกัน นี่ก็เป็นเรื่องของผลซึ่งติดตามอุปถัมภ์ หลังจากทีปฏิสันธิจิตเกิดแล้ว

สำหรับกรรมเป็นเหตุแห่งวิบาก เพราะอุปธิสมบัตินี้หรือวิบัติ

อุปธิ หมายความว่าถึงรูปร่าง หน้าตา ทรวดทรง ผิวพรรณ

การเกิดเป็นผู้ที่มีรูปทรงหน้าตาผิวพรรณดี ย่อมเป็นเหตุนำมาซึ่งกุศลวิบาก
อื่นๆ ได้ ตรงกันข้ามกับการที่เกิดมาเป็นผู้พิกลพิการต่าง ๆ แทนที่จะได้สมบัติ ก็ไม่ได้
นอกจากนั้นยังต้องอาศัยกาลสมบัติหรือกาลวิบัติด้วย ในการที่กรรมแต่ละกรรมจะ
ให้ผล

เพราะฉะนั้น แต่ละบุคคลประมาทไม่ได้เลย ถึงแม้จะเป็นผู้ที่ได้สะสม
บุญกุศลมาแล้วในอดีตก็จริง แต่ถ้าอยู่ในสมัยของกาลวิบัติ อกุศลกรรมย่อมมีโอกาส
ให้ผลได้ จึงไม่ควรเป็นผู้ที่ประมาทว่า ตนเป็นผู้ที่สั่งสมกุศลอยู่เสมอคงจะไม่มี
อกุศลวิบาก เพราะเมื่อเป็นกาลวิบัติแล้ว ถึงแม้เป็นผู้ที่เคยสะสมบุญกุศลไว้มาก
ก็ย่อมมีปัจจัยให้อกุศลที่ได้สะสมมาแล้วมีโอกาสที่จะให้ผลได้

สำหรับกรรมเป็นเหตุแห่งวิบาก เพราะปโยคสมบัติหรือวิบัติ ได้แก่ ความเพียร
กระทำในสิ่งที่ถูกต้องทำให้ได้สมบัติ แต่ถ้าเป็นผู้ที่ไม่ฉลาด ไม่มีความเพียรกระทำ
ในทางที่ถูกต้อง ก็เป็นปโยควิบัติ ไม่สามารถที่จะได้รับผลของกุศล

ถ. ปโยคสมบัติ ปโยควิบัติ หมายถึงขณะที่เป็นกุศล หรืออกุศล หรือ
กิริยา ไข้ไหม ปโยคะ หมายถึงการกระทำ ไข้ไหม

สุ. ท่านผู้ฟังสงสัยเรื่องของคติ อุปธิ กาล และปโยคะ ซึ่งใน **มโนรทปฺรณี**
อรรถกถา อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต มีข้อความว่า

คติ อุปธิ กาล และปโยค ชื่อว่าฐานะของวิบาก ส่วนกรรมเป็นเหตุของวิบาก

เพราะฉะนั้น คติ การเกิดในภพภูมิต่าง ๆ หรืออุปธิ การมีรูปร่างทรวดทรง
ต่าง ๆ หรือกาลที่จะเป็นสมัยที่เหมาะสมสมควร หรือสมัยที่ไม่เหมาะสมสมควร หรือแม้
ปโยคะ ก็เป็นฐานะของวิบาก คือ การสะสมมา

มโนรทปฺรณี ทสกนิบาต พรรณนาโกศลสูตรที่ ๑ มีข้อความสั้น ๆ แต่น่า
พิจารณา เช่น ข้อความที่ว่า

ผ้าที่เกิดขึ้นแล้วในเมืองพาราณสี ชื่อว่าพาราณสีเยยกัง ผ้าเมืองพาราณสีได้ยีนว่า ในเมืองพาราณสีนั้น ผ้าก็อ่อนนุ่ม สตรีปั่นผ้าก็ฉลาด สตรีทอผ้าก็ชำนาญ แม่น้ำก็ใสสะอาด จืดสนิท เพราะฉะนั้น ผ้าของพาราณสีจึงต่างกับผ้าของที่อื่น

แสดงให้เห็นถึงหลายอย่าง คติ อุบัติ กาล และปโยคะ คือ แม่น้ำก็ใสสะอาด เพราะฉะนั้น ผ้าก็อ่อนนุ่ม สตรีปั่นผ้าก็ฉลาด สตรีทอผ้าก็ชำนาญ ต้องประกอบกันทั้งหมด ถ้าน้ำใสสะอาด ผ้าอ่อนนุ่ม แต่สตรีปั่นผ้าไม่ฉลาด หรือว่าสตรีทอผ้าไม่ชำนาญ ผ้าพาราณสีนั้นจะเป็นผ้าซึ่งมีคุณภาพดีไม่ได้

ถ. ความฉลาดหรือความชำนาญ คือ จิตนั่นเอง

สุ. คือ ปโยคสมบัติ มีผ้า แต่ปโยคสมบัติไม่มี จะปั่นผ้าให้ฉลาดก็ทำไม่ได้ จะทอผ้าให้ชำนาญก็ทำไม่ได้ เพราะขาดปโยคสมบัติ เพราะฉะนั้น แต่ละอย่างที่จะสำเร็จออกมาได้ ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง

ถ. อุปธิสมบัติ เป็นเรื่องของฝ่ายดี แต่ผมเคยอ่านมาว่า อุปธิ คือ กิเลส

สุ. ความหมายของอุปธิ คือ สภาพธรรมที่ทรงไว้ซึ่งทุกข์ **อรรถกถาสังยุตตนิกาย สคาถวรรค นันทิสุตระที่ ๒** กล่าวถึงอุปธิ ๔ มีข้อความว่า

บทว่า อุปธิ ในบทว่า อุปธิหิ นรฺสสะ นันทนา ได้แก่ อุปธิ ๔ อย่าง คือ กามูปธิ (อุปธิคือกาม) ๑ ชันฐูปธิ (อุปธิคือชันฐ์ ๑) กิเลสอุปธิ (อุปธิคือกิเลส) ๑ อภิสังขารูปธิ (อุปธิคืออภิสังขาร ๑)

สำหรับกามูปธิ อุปธิ คือ กาม ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ซึ่งชาวโลกถือว่า กามเป็นที่อาศัยของความสุข หรือว่ากามเป็นที่อาศัยแห่งสุข นี่เป็นชีวิตประจำวันที่ทุกท่านแสวงหา เพราะคิดว่าความสุขของท่านอาศัยกาม ถ้าปราศจากกาม คือ ปราศจากรูป ปราศจากเสียง ปราศจากกลิ่น ปราศจากรส ปราศจากโผฏฐัพพะที่ดี ๆ ชีวิตย่อมไม่มีสุข นี่คือ ความรู้สึกของชาวโลก เห็นว่า กามเป็นที่อาศัยแห่งสุข แต่ตามความจริง กามเป็นที่อาศัยแห่งทุกข์ เพราะกามไม่เที่ยง เกิดขึ้นและดับไป ไม่ยั่งยืน

เพราะฉะนั้น บางครั้งทรงแสดงว่า กามมุสา คือ แสดงสภาพเหมือนเป็นสุข แต่ที่แท้เป็นสภาพที่เป็นทุกข์ ถึงจะกล่าวว่าย่างนี้ ทุกท่านก็ยังคงต้องการหรือแสวงหากามุปิ อุปิคือกาม อยู่นั่นเอง เพราะยังไม่ประจักษ์แจ้งลักษณะที่เป็นทุกข์ของกาม คือ สภาพที่เกิดขึ้นและดับไป

อุปิ คือ สภาพที่ทรงไว้ซึ่งทุกข์ สามารถจำแนกออกได้หลายนัย เช่น โดยนัย ๔ สภาพธรรมใด ๆ ก็ตามที่เป็นทุกข์ ทรงไว้ซึ่งสภาพแห่งทุกข์ ย่อมนำมาซึ่งทุกข์ สภาพนั้นเป็นอุปิ เช่น กาม เป็นกามุปิ

สำหรับชั้นนี้ก็เช่นเดียวกัน ชั้นก็เป็นที่ยอาศัยแห่งทุกข์ เป็นสภาพที่ทรงไว้ซึ่งทุกข์ เป็นสภาพซึ่งนำมาซึ่งทุกข์ เป็นชั้นอุปิ ซึ่งทุกท่านยังคงต้องการชั้นนี้อีก คือ ต้องการที่จะเห็น ต้องการที่จะได้ยิน ต้องการรูป ต้องการเวทนา ต้องการสัญญา ต้องการสังขาร ต้องการวิญญาณ เพราะยังไม่ประจักษ์ลักษณะที่เป็นทุกข์ของชั้นว่า ชั้นทั้งหมดเป็นที่ยอาศัยแห่งทุกข์

นอกจากนั้น กิเลสก็เป็นอุปิ เป็นกิเลสอุปิ เพราะกิเลสเป็นที่ยอาศัยแห่งทุกข์ ในอบาย ถ้าใครยังมีโลภะ ยังมีโทสะ ยังมีโมหะ อันเป็นเหตุให้กระทำอกุศลกรรม ย่อมไม่พ้นจากอบาย ไม่มีใครสามารถที่จะนำไปสู่อบายนอกจากกิเลส ทุกคนมีโลภะ มีโทสะ มีโมหะ เพราะฉะนั้น ทุกคนยังมีกิเลสซึ่งเป็นที่ยอาศัยแห่งทุกข์ในอบาย ถ้าได้กระทำอกุศลกรรมเพราะโลภะ หรือเพราะโทสะ หรือเพราะโมหะก็ตาม เมื่อเป็นกรรม ย่อมสามารถทำให้ปฏิสนธิในอบายภูมิได้ เพราะฉะนั้น กิเลสก็เป็นกิเลสอุปิ

และยังมีอกิสังขารุปิ อุปิคืออกิสังขาร ได้แก่ เจตนา ซึ่งเป็นกรรม เป็นที่ยอาศัยของทุกข์ในภพ เพราะเจตนาซึ่งเป็นกุศลกรรมก็มี เจตนาซึ่งเป็นอกุศลกรรมก็มี เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นเจตนาซึ่งเป็นกุศลหรืออกุศล ก็เป็นอกิสังขาร คือ เป็นอุปิที่เป็นที่ยอาศัยแห่งทุกข์ในภพ ตราบใดที่ยังมีกุศลย่อมให้ผลเป็นกุศลวิบาก ทำให้เกิดในสุคติ ก็ยังไม่พ้นไปจากสังสารวัฏฏ์ ยังไม่พ้นไปจากทุกข์ได้

การเกิดเป็นมนุษย์ เป็นสุคติภูมิ มีความสุขมากไหมเกิดเป็นมนุษย์ บางท่านอาจจะพอเห็นทุกข์บ้างแล้วของการเกิดเป็นมนุษย์ แต่แม้ว่าจะเห็นทุกข์บ้าง ก็ยังไม่ใช่

ชุตตนิทาย จุฬนิตเทศ เมตตคฺมาณวกปัญหานิทเทศ ข้อ ๑๕๔
แสดงถึงอุปติ ๑๐ มีข้อความว่า

คำว่า อุปธิ ในอุเทศว่า อุปธินิทานา ปภวนฺติ ทุกฺขา ดังนี้ ได้แก่ อุปธิ ๑๐ ประการ

เพราะฉะนั้น ธรรมจะแสดงโดยนัย ๑ ก็ได้ ๔ ก็ได้ ๑๐ ก็ได้ ถ้าเข้าใจ
ความหมายของอุปติว่าหมายความว่าถึงสภาพธรรมที่ทรงไว้ซึ่งทุกข์ ซึ่งจะจัดประเภท
หมวดหมู่ของอุปติได้หลายอย่าง ไม่จำเป็นต้องเป็น ๔ เสมอไป จะแสดงโดยอุปติ ๑๐
ก็ได้

โดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน हमेंไม่พบอุปนิสัย ๔ คือ กามุปนิสัย ทุกวัน ๆ ชันธุปนิสัย ก็ทุกขณะที่เห็น ที่ได้ยิน เป็นต้น กิเลสอุปนิสัย เมื่อเห็นแล้ว ได้ยินแล้ว ก็เกิดโลภะบ้าง โทสะบ้าง อภิสังขารูปนิสัย ไม่ใช่มีแต่เฉพาะโลภะ โทสะ ยังเกิดเจตนาที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง ที่จะกระทำการกรรมที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง ทุก ๆ วันในชีวิตประจำวัน แล้วแต่ว่าภพหนึ่งชาติหนึ่งของแต่ละท่านจะมีกี่วัน ถ้าแตกย่อยออกไปก็เป็นกี่ชั่วโมกข์ แตกย่อยออกไปอีกก็เป็นกี่นาทีก่อนจนถึงที่ขณะจิต แสดงให้เห็นว่า ไม่พ้นจากอุปนิสัยเลย แต่แม้กระนั้นก็ยังมียุติ ๑๐ ที่แสดงละเอียดออกไปอีก คือ

๑. **ต้นหุปรี** อุปรี คือ ต้นหา หรือโละงันนั่นเอง
๒. **ทัญชูปรี** อุปรี คือ ทัญชูลี ความเห็นผิด
๓. **กิลเลสุปรี** อุปรี คือ กิลเลส
๔. **กัมมูปรี** อุปรี คือ กรรม
๕. **ทุจจวิตุปรี** อุปรี คือ ทุจจวิต

๖. อาหารุปปี อุปปี คือ อาหาร

๗. ปฏิฐุปปี อุปปี คือ ปฏิฐะ คือ โทสะ

๘. อุปปี คือ อูปาทินนธาตุ ๔

๙. อุปปี คือ อายตนะภายใน ๖

๑๐. อุปปี คือ หมวดวิญญูณ ๖

ทุกข์แม้ทั้งหมดก็เป็นอุปปี เพราะอรรถว่า ยากที่จะทนได้ เหล่านี้เรียกว่า อุปปี ๑๐

คำว่า ทุกขะ คือ ชาตทุกข์ ชราทุกข์ พยาธิทุกข์ มรณทุกข์ และทุกข์ย่อยไม่มีอะไรเป็นสรณะ ไม่มีอะไรเป็นที่พึ่ง เหล่านี้เรียกว่าทุกข์ ทุกข์เหล่านี้มีอุปปีเป็นนิทาน (หรือนิทานะ คือ แดนเกิด) มีอุปปีเป็นเหตุ มีอุปปีเป็นปัจจัย มีอุปปีเป็นภาระ ย่อมมี ย่อมเป็น เกิดขึ้น เกิดพร้อม บังเกิด ปราภฏ เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า ทุกข์ทั้งหลายมีอุปปีเป็นเหตุย่อมเกิดขึ้น

เต็มไปหมด อุปปีทั้งนั้น เพราะฉะนั้น ก็ทุกข์ทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับว่าสามารถพิจารณาธรรมละเอียดขึ้น เข้าใจชัดขึ้น เห็นสภาพที่แท้จริงของธรรมนั้น ๆ มากขึ้น แต่ไม่เพียงขั้นเข้าใจ ยังต้องประกอบกับสติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมจนประจักษ์แจ้งในสภาพที่เป็นอุปปีนั้น ๆ ด้วย

ถ้าท่านผู้ฟังคิดว่าต่อไปในพระไตรปิฎก จะมีอุปปีในนัยอื่นอีกได้ไหม ซึ่งก็แล้วแต่จะทรงแสดงไว้โดยหมวดเท่าไร

ถ. อุปปีเป็นกิเลสทั้งหมดเลย เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ ๑๐

ส. เป็นกรรมก็มี เป็นวิบากก็มี

ถ. ทุกอย่างเป็นอุปปีหมด

ส. ทุกอย่างซึ่งเป็นสภาพที่ทรงไว้ซึ่งทุกข์ ท่านผู้ฟังอาจจะพิจารณาถึงทุกข์บางอย่างซึ่งพอจะเห็นได้ เช่น คำว่า ทุกขะ คือ ชาตทุกข์ ความเกิดเป็นทุกข์

เริ่มเห็นหรือเริ่มพิจารณาหรือยัง ความเกิดเป็นทุกข์ ถ้ากำลังมีความทุกข์อยู่ อย่างหนึ่งอย่างใดให้ทราบ ว่า ถ้าไม่เกิด ทุกข์นั้นไม่มี ไม่ว่าจะเป็นทุกข์กายหรือทุกข์ใจ

เวลาที่ทุกข์กายยังไม่เกิด ก็ไม่เห็นว่าเป็นทุกข์ แต่เวลาที่ทุกข์กายเกิดขึ้น จะปวดหัว ตัวร้อน หรืออะไรก็ตามแต่ ให้ทราบทั่ว ถ้าไม่มีชาติ คือ ความเกิด ปวดหัวตัวร้อนนี้ ก็มีไม่ได้ ทุกข์ซึ่งเกิดเพราะชาติ ความเกิด ก็ย่อมมีไม่ได้ แต่ที่ทุกข์ทั้งหลายมีก็เพราะมีการเกิด เพราะฉะนั้น การเกิดเป็นทุกข์จริง ๆ เพราะนำมาซึ่งทุกข์อื่น ๆ ด้วย เช่น ชราทุกข์

บางท่านที่อายุยืนมาก ๆ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ แต่ก็เป็นผู้ที่ไม่มีกำลัง พยายามออกกำลังให้มากขึ้นเพื่อที่จะให้มีกำลังขึ้น แต่แม้อย่างนั้นเมื่อชราขึ้น เรี่ยวแรงก็หมดไป นี่เป็นทุกข์เพราะชรา ซึ่งถ้าไม่มีการเกิด ชราทุกข์ก็มีไม่ได้

หรือแม้แต่พยาธิทุกข์ มรณทุกข์ ทั้งหมดนั้น ข้อความใน **เมตตคฺคฺมาณวก-ปัญหานิทเทศ** แสดงว่าทุกข์ทั้งหมดนั้น ไม่ใช่สภาวะ และไม่ใช่ที่พึง ทั้ง ๑๐ ประการ

เพราะฉะนั้น จะต้องพิจารณาจริง ๆ จนกว่าจะเห็นว่า สภาพธรรม คือ ตัณหา เป็นอุปธิ ทิฏฐิเป็นอุปธิ กิเลสเป็นอุปธิ กรรมเป็นอุปธิ ทุจริตเป็นอุปธิ อาหารเป็นอุปธิ ปฏิฆะเป็นอุปธิ อุปาทินนธาคูเป็นอุปธิ อายตนะภายในเป็นอุปธิ วิญญานเป็นอุปธิ

๑๒๘๓

ที่ห้องประชุมตึกสภากาชาดศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๗

- ถ. ชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส เป็นทุกข์ที่แท้จริงไหม
- ส. เป็น ทุกข์ที่แท้จริงหมายความว่าถึงสภาพที่เกิดดับ
- ถ. รวมในปัจจุสมุปบาทด้วยหรือ
- ส. สภาพธรรมที่เกิดดับเป็นทุกข์
- ถ. จะขยายความให้ละเอียดกว่านั้นได้ไหม คำว่าทุกข์ที่แท้จริง
- ส. ทุกข์ที่แท้จริง คือ ลักษณะที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ นั้นแหละเป็นสังขจะ เป็นทุกข์ขันธ์สังขจะ ที่ใช้คำว่าทุกข์ที่แท้จริง คือ ทุกข์ขันธ์สังขจะ หรือทุกข์สังข เพราะเหตุว่าความสุขมีจริง แต่โดยสภาพที่เป็นอริยสังขจะ คือ เป็นทุกข์ เพราะไม่เที่ยง
- ถ. อุปาทินนธาคืออะไร
- ส. ถ้าแสดงว่า ๔ ย่อมหมายความว่าถึงรูปธาคที่เป็นมหาภูตรูป ซึ่งเป็นที่ยึดถือว่าเป็นเรา เป็นตัวตน เป็นของเรา
- ถ. มหาภูตรูป ๔ ที่ไม่เป็นของเรามีไหม
- ส. มหาภูตรูป ๔ ที่เป็นของเราก็มี ที่ไม่ใช่ของเราก็มี แต่รูปใดที่เกิดเพราะกรรม รูปนั้นเป็นที่ยึดถือว่าเป็นเรา หรือเป็นของเรา
- อุปาทานขันธ์ หมายความว่าถึงขันธ์ที่เกิดเพราะอุปาทาน หรือเป็นที่อาศัยเกิดของอุปาทานด้วย
- ถ. ผมเคยอ่านพบว่า มีกรรมหนึ่งใน ๑๒ ประการนั้น ที่ผู้ทำปราศจากเจตนา เรียกว่า กุฏัตตากรรมหรือกุฏัตตาวาปนกรรม ผมเคยนำเรื่องนี้เรียนถามผู้รู้บางท่าน ท่านกล่าวว่า กรรมชนิดนี้ถึงแม้จะขาดเจตนา แต่ก็ให้ผล เพราะฉะนั้นพระพุทธพจน์ที่พระองค์ทรงกล่าวว่า ภิกษุทั้งหลาย ที่เรากล่าวว่าเจตนาเป็นกรรม ท่านยกเว้นเอากรรมตัวนี้ เพราะกรรมตัวนี้ย่อมให้ผล แม้จะขาดเจตนาก็ตาม และ

ในการธัมมสังกัจจกัน ท่านก็อธิบายโดยยกตัวอย่าง เช่น เราโยนของแข็ง จะเป็น ขวดเหล้าก็ตาม ขวดเบียร์ก็ตาม โยนออกไปนอกหน้าต่างโดยปราศจากเจตนา คนเดินผ่านมาก็ถูกสิ่งเหล่านั้นเข้าเป็นเหตุให้เขาบาดเจ็บหรืออาจจะถึงตาย สิ่งเหล่านั้นมีผล คือ ความเจ็บปวดหรือความตายเกิดขึ้น การตายนี้จะต้องสนองต่อผู้กระทำ แม้ว่าผู้นั้นจะขาดเจตนาก็ตาม ผมขอคำอธิบายโดยละเอียดจากอาจารย์

ส. ไม่มีจิตสักขณะหนึ่งที่เกิดขึ้นได้โดยปราศจากเจตนาเจตสิก เจตนาเป็นเจตสิกดวงหนึ่งซึ่งเป็นสัพพจิตตสาธารณเจตสิก คือ เป็นเจตสิกที่ต้องเกิดกับจิตทุกดวง ไม่ว่าจะเป็นกุศลจิตขณะใด ขณะนั้นต้องมีเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็นอกุศลจิตขณะใด ขณะนั้นต้องมีเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็นวิบากจิตซึ่งไม่ใช่กุศลจิตและอกุศลจิต ก็ต้องมีเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วย แม้ว่าจะเป็นจิตของพระอรหันต์ คือ กิริยาจิต ซึ่งไม่ใช่กุศลจิต ไม่ใช่อกุศลจิต ก็ต้องมีเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วย เพราะฉะนั้น เจตนาจึงมีทั้งที่เป็นกุศล ที่เป็นอกุศล ที่เป็นวิบาก ที่เป็นกิริยา

ที่กล่าวว่าปฏิจจธรรมที่ปราศจากเจตนา น่าจะหมายความว่าถึงกรรมซึ่งปราศจากปุพพเจตนา คือ เจตนาก่อนที่จะทำกรรมนั้น เป็นความตั้งใจที่จะทำกุศลหรืออกุศล ซึ่งโดยปกติในการที่จะกระทำกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมย่อมมีปุพพเจตนา ความตั้งใจที่จะทำก่อนที่การกระทำนั้นจะสำเร็จลง นั่นคือปุพพเจตนา

เช่น คิดที่จะให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดแก่ใคร เป็นกุศล แม้ยังไม่ได้ให้ แต่ปุพพเจตนามีแล้ว และมีการเตรียม เช่น การถวายเป็นทาน ก็ต้องมีการซื้อหา มีการจัดเตรียมปรุงเพื่อที่จะถวาย เหล่านี้เป็นปุพพเจตนา แต่ถ้ายังไม่ได้ถวาย แม้ว่าอาหารเสร็จแล้ว จัดว่าเป็นทานการให้หรือยัง ยัง กุศลยังไม่สำเร็จ

ต่อเมื่อใดได้มีการให้ คือ การถวายแล้ว ขณะนั้นก็เป็นมูญจนเจตนา คือ เจตนาในขณะที่กำลังทำกุศล และหลังจากนั้นถ้าเป็นกุศลที่มีกำลัง ยังไม่ลืม ก็มีอุปการะเจตนา คือ กุศลจิตที่ระลึกถึงกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้วบ่อย ๆ ซึ่งแล้วแต่กำลังของกรรมนั้น ถ้าเป็นกรรมที่มีกำลังมากก็ระลึกถึงบ่อย ๆ แต่ถ้าเป็นกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ

ไม่ได้เกิดความปิติโสมนัสมากเท่าไร ทำแล้วก็ลืมไป เช่น ถ้าจะถามท่านผู้ฟังว่า ทำกุศลกรรมอะไรบ้าง อาจจะนึกไม่ออก แต่บางกุศลกรรมก็อาจจะนึกออก

เพราะฉะนั้น ที่กล่าวว่า เป็นกรรมที่ไม่มีเจตนา ถ้าเป็นกุศลหรืออกุศลจิต ในขณะนั้นหมายความว่าถึงกรรมที่ไม่ประกอบด้วยปุพพเจตนา คือ ไม่ได้มีความตั้งใจที่จะกระทำความนั้นก่อนที่จะกระทำความนั้น แต่ไม่ได้หมายความว่า ในขณะที่เป็น กุศลจิตหรืออกุศลจิตนั้นไม่มีเจตนา เพราะต้องมีเจตนาเจตสิกเกิดกับกุศลจิตและ อกุศลจิตทุกครั้ง

ก่อนที่จะมาฟังธรรม มีเจตนาที่จะมาหรือเปล่า มี เป็นปุพพเจตนา เมื่อมาแล้ว กำลังฟัง ก็เป็นมูญจนเจตนา เป็นกุศลจิต แสดงให้เห็นว่า กรรมแต่ละกรรม บางกรรมมีปุพพเจตนา มีมูญจนเจตนา มีอปฺรเจตนา และบางกรรมมีมูญจนเจตนา แต่ไม่มีปุพพเจตนา ไม่มีอปฺรเจตนา แต่จะกล่าวว่า ไม่มีเจตนา เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้

เจตนาเจตสิกต้องเกิดกับจิตทุกดวง ไม่มีจิตสักดวงเดียวซึ่งปราศจาก เจตนาเจตสิก แล้วแต่ว่าเจตนาอันนั้นจะเป็นกุศลเจตนา หรืออกุศลเจตนา หรือ วิบากเจตนา หรือกิริยาเจตนา

ถ. กุฎตตากรรม กรรมที่ขาดเจตนา ท่านอาจารย์กล่าวว่า ขาด ปุพพเจตนา ใช่ไหม

ส. ขาดเจตนาไม่ได้ แต่ขาดปุพพเจตนาได้

ถ. ในกรณีที่ผมถาม คือ โยนของแข็งลงไปโดยปราศจากความรู้ว่ามีคนข้างล่าง และเขาไม่ได้ติดตามผล มูญจนเจตนาที่ย่อมไม่เกิดกับตัวเขา แต่ปรากฏว่าผลเกิดแล้ว คือ คนนั้นหัวแตก อปรเจตนาเขาก็ไม่มีเพราะเขาไม่ทราบว่าเขาทำความผิด แต่กรรมที่ทำนั้นจะทำให้เกิดวิบากกับเขาในชาติหน้าหรือเปล่า

ส. ไม่มีวิบาก แต่อย่าโยนบ่อย ๆ เพราะคิดว่าไม่มี ต้องระมัดระวัง ที่ว่า ไม่มี หมายความว่าไม่มีเจตนาที่จะเบียดเบียนประทุษร้ายใครในขณะนั้นแน่นอน เพราะฉะนั้น ต้องพิจารณาถึงเจตนาในขณะนั้นว่า จิตเป็นกุศลหรืออกุศล ขณะที่กำลังโยนของทิ้งไปเป็นกุศล หรือเป็นอกุศล

ถ. เป็นอัมพาการกต

ส. ไม่ได้ เมื่อไม่ใช่พระอรหันต์จะเป็นกิริยาจิตไม่ได้ สำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์หลังจากวิปากจิต คือ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาน ฆานวิญญาน ชิวหาวิญญาน กายวิญญาน สัมผัสจิตฉันทะ สันตึระณะ ก็เป็นกุศลหรืออกุศลต่อจากไวญญัพพะซึ่งเป็นกิริยาจิต สำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์มีกิริยาจิตเพียง ๒ ดวง

เป็นเรื่องละเอียด แต่ให้ทราบว่า สำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์ จะกล่าวว่า เป็นกิริยาจิตในขณะที่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ได้ ต้องเป็นกุศลจิต หรืออกุศลจิต

ถ. สรุปแล้วปุพพเจตนาย่อมจะเกิดเสมอ จะไม่เกิดไม่ได้ ยกเว้นพระอรหันต์ ไซ้ไหม

ส. ไม่ใช่ ทุกท่านย่อมมีกุศลจิตและอกุศลจิตสลับกัน ถ้าไม่กล่าวถึงวิปากจิตและกิริยาจิต ซึ่งสำหรับปุถุชนมีกิริยาจิตเพียง ๒ ดวงเท่านั้น แต่สำหรับพระอรหันต์มีกิริยาจิตแทนกุศลจิตและอกุศลจิต เพราะพระอรหันต์ไม่มีกุศลจิต ไม่มีอกุศลจิต

ผู้ที่ยังเป็นปุถุชนจะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดิน จะพูด จะคิด จะรับประทานอาหาร มีชีวิตอยู่เป็นปกติประจำวัน ย่อมไม่พ้นจากกุศลจิตและอกุศลจิต ในขณะที่พระอรหันต์ท่านก็นั่ง นอน ยืน เดิน พูด คิด บริโภคอาหารเป็นประจำ ทำกิจบริหารร่างกายเป็นประจำ แต่ด้วยกิริยาจิต เพราะฉะนั้น ปุถุชนจะไปเป็นกิริยาจิตอย่างพระอรหันต์ในขณะที่นั่ง นอน ยืน เดิน พูด นั่ง คิด ไม่ได้

ในขณะที่กำลังโยนของเป็นกุศลจิตหรือเป็นอกุศลจิต นี่เป็นเรื่องละเอียดที่จะต้องเข้าใจเรื่องของกรรมเพิ่มขึ้นจากสภาพของจิต ซึ่งจะต้องเข้าใจก่อนว่า ในขณะที่นั้นเป็นกุศลจิต หรือเป็นอกุศลจิต

ถ้าไม่ได้โยนของในขณะนี้ กำลังยืนอยู่เดี๋ยวนี้ เป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต กำลังพูดอยู่เดี๋ยวนี้ เป็นกุศลจิตหรือเป็นอกุศลจิต กำลังคิดอยู่เดี๋ยวนี้ เป็นกุศลจิตหรือเป็นอกุศลจิต

ถ. ขณะที่กำลังฟังคำบรรยายของท่านอาจารย์ ผมยังไม่กระจ่าง ยังมี
ความสงสัย เป็นกุศลจิตหรือเป็นอกุศลจิต

ส. ขณะสงสัยเป็นกุศลไม่ได้ แต่ขณะที่เข้าใจเป็นกุศล ขณะที่สงสัยไม่ใช่
กุศล นี่เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณา ขณะที่ไม่ฟัง เป็นกุศลจิตหรือเป็นอกุศลจิต

ถ. เป็นอัพยาगत

ส. เป็นอัพยาगतไม่ได้ อัพยาगत หมายความว่าวิบากหรือกิริยา
หลังเห็นแล้วจะพ้นจากอกุศลหรือกุศลไม่ได้สำหรับผู้ที่เป็นปุถุชน หลังได้ยินแล้วจะพ้น
จากอกุศลหรือกุศลไม่ได้สำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. มิได้ ผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์มีกิริยาจิตเพียง ๒ ดวง หรือ ๒ ประเภท

ถ. กิริยาจิตคืออะไร

ส. กิริยาจิต คือ จิตซึ่งไม่ใช่เหตุที่จะให้เกิดผล คือ ไม่ใช่กุศลและอกุศล
กิริยาจิต คือ จิตที่ไม่ใช่วิบาก คือ ไม่ได้เป็นผลของกุศลและอกุศล

สำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์ ก็มีกุศลจิตและอกุศลจิตเป็นเหตุให้เกิดกุศลวิบาก
และอกุศลวิบาก แต่สำหรับพระอรหันต์ดับกิเลสหมดสิ้นแล้ว ไม่มีทั้งกุศลและอกุศล
เพราะฉะนั้น จึงไม่มีการเกิดอีกหลังจากปรินิพพานแล้ว และเมื่อเป็นพระอรหันต์ก็มี
เพียงวิบากจิตกับกิริยาจิตแทนกุศลและอกุศล กิริยาจิตของพระอรหันต์แทนกุศลและ
อกุศลของปุถุชนหรือผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์

ถ. ขณะที่ผมเดินมา อาจจะเป็นอกุศลจิต โดยที่ไม่ครอบงำ ผลก็ย่อมไม่มี
ใช่ไหม ขณะที่ถือไม้ค้ำอยู่ อาจจะเป็นกุศลหรืออกุศลก็ได้

ส. อาจจะ และทำอะไรจึงจะรู้ได้แน่ๆ เป็นหรือไม่เป็น

ถ. สติต้องเกิด

ส. ถ้าอาจจะ บางคนก็คิดว่าตนเองมีกุศลมาก ในขณะที่ไม่ทำอกุศลก็
คิดว่าเป็นกุศลโดยตลอด แต่ต้องเป็นสติสัมปชัญญะที่จะระลึกจริงๆ ลองคิดอีกทีว่า
เป็นกุศลหรืออกุศล

ถ. เป็นอกุศล

สุ. ใช่ เพราะในขณะนั้นเป็นไปในทานหรือเปล่า เป็นไปในศีลหรือเปล่า เป็นไปในภาวนาคือความสงบของจิต หรือว่าสติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏและรู้ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตนหรือเปล่า

เพราะฉะนั้น อกุศลนี้ ชินและชำนาญมาก ชำนาญจนนั่งด้วยอกุศล นอนด้วยอกุศล ยืนด้วยอกุศล เดินด้วยอกุศล คิดด้วยอกุศล พุดด้วยอกุศล เพียงแต่ว่าจะเป็นอกุศลประเภทใด จะถึงขั้นเป็นกรรมบถ หรือไม่เป็นกรรมบถ

ถ. อกุศลหรือกุศลเหล่านั้น ชื่อว่ามีวิบาก ใช่ไหม

สุ. เฉพาะกรรมเท่านั้น เจตนาเป็นกรรมที่ทำให้จิตและเจตสิกที่เป็นวิบากเกิด กัมมปัจจัยเป็นปัจจัยให้วิปากกรรมเกิดขึ้น แต่ต้องเป็นกรรม เป็นเจตนาซึ่งเป็นกุศลและอกุศล ถ้าเป็นอกุศลจิต แต่ยังไม่เป็นกรรมบถหนึ่งกรรมบถใดในอกุศลกรรมบถ ๑๐ ไม่ใช่ธรรมที่จะทำให้เกิดวิบาก

เห็นดอกไม้สวย ๆ ชอบ จะทำให้เกิดวิบากอะไร ถ้าชอบรสหวาน เอน้ำตาลใส่ในอาหารและรับประทาน จะทำให้เกิดวิบากอะไร อกุศลจิตธรรมดาไม่ได้เป็นเหตุให้เกิดอกุศลวิบาก แต่อกุศลกรรม คือ เจตนาที่เป็นอกุศลในอกุศลกรรมบถ ๑๐ จะทำให้วิปากกรรมเกิดขึ้น

ถ้าเพียงแต่พอใจเฉย ๆ ไม่ได้ทำกรรมหนึ่งกรรมใดในอกุศลกรรมบถ ๑๐ ไม่ทำให้เกิดวิบาก แต่สะสมเป็นอุปนิสัยปัจจัยทำให้มีอภิสายต่าง ๆ กัน บางคนชอบดนตรี เล่นดนตรี เป็นอกุศลกรรมอะไรหรือเปล่า จะทำให้เกิดอกุศลวิบากอะไรหรือเปล่า ก็ไม่ใช่ แต่สะสมอุปนิสัยรักดนตรี ชอบดนตรี หรือฟังดนตรี ถ้าเป็นนักดนตรีที่สะสมมาก ก็เป็นผู้ที่เล่นดนตรีอย่างชำนาญแม้ในวัยเด็กได้ โดยการสะสมที่เป็นอุปนิสัยปัจจัย

ถ. อาจารย์กล่าวว่า เคยชินกับอกุศลจนไม่รู้ว่าอยู่รอบ ๆ ตัวเรา แต่การเจริญสติปัฏฐาน ไม่ใช่เป็นความคุ้นเคย เพราะฉะนั้น ให้ทำความคุ้นเคยกับ

อาการเห็น อาการได้ยิน ทั้ง ๖ ทวาร แต่จะทำความคุ้นเคย จะหาวิธีอย่างไร
อยากจะทำคุ้นเคยเหลือเกิน ก็ยังไม่ค่อยจะคุ้นเคย

ส. สติเกิด ระลึกลักษณะของนามธรรมเนื่อง ๆ ป่อย ๆ เวลานี้มีนามธรรม
แล้ว อย่าลืม ขณะนี้มีนามธรรมซึ่งเป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ เป็นธาตุรู้ ทันทีที่พูดถึง
ลักษณะของสภาพรู้ ธาตุรู้ อาการรู้ กำลังมีแล้วในขณะนี้ ทางตาที่กำลังเห็น
จะคุ้นเคย ก็โดยสติระลึกได้ในสภาพที่เป็นเพียงอาการเห็นสิ่งที่กำลังปรากฏ

เพียงเท่านี้ พังไปเรื่อย ๆ ระลึกไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะค่อย ๆ ชินกับสภาพธรรม
ที่เป็นสภาพรู้ ธาตุรู้ อาการรู้ ซึ่งมีอยู่เป็นประจำ

๑๒๘๔

ที่ห้องประชุมตึกสภาการศึกษาามหามกุฏราชวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๒๗

ถ. กรรมที่ไม่ครอบงำ ไม่ถึงกรรมบถ ไม่มีวิบาก แต่กัมมชรูปหรือรูปอื่น ๆ จะมีไหม

ส. ท่านผู้ฟังต้องแยกอุปซึ่งเกิดเพราะกรรมเป็นสมุฏฐาน กับอุปซึ่งเกิดเพราะจิตเป็นสมุฏฐาน

อุปซึ่งเกิดเพราะกรรมเป็นสมุฏฐาน คือ เมื่อกรรมทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดในอุปาทขณะนั้นเอง กรรมก็ทำให้กัมมชรูปเกิดพร้อมกับอุปาทขณะของปฏิสนธิจิต ซึ่งอุปซึ่งเกิดพร้อมอุปาทขณะของปฏิสนธิจิตไม่ใช่จิตตชรูป แต่เป็นกัมมชรูป เป็นอุปซึ่งเกิดเพราะกรรม ไม่ใช่อุปซึ่งเกิดเพราะจิต แต่เวลาที่กุศลจิตเกิด กระทำกรรมหนึ่งกรรมใด รูปในขณะนั้นเป็นจิตตชรูป ไม่ใช่เป็นกัมมชรูป

ถ. ผมไม่ได้หมายถึงจิตตชรูป แต่หมายถึงรูปภายหลัง ...

ส. ต้องเกิดเพราะกรรม

ถ. แต่ไม่ใช่กรรมที่ว่านี้ คือ กรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างถือไมโครโฟน ไม่ครอบงำ ไม่อยู่ในกุศลกรรมบถหรืออกุศลกรรมบถ ใช่ไหม

ส. ไม่ใช่กรรมบถ แต่เป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต ท่านผู้ฟังถือไมโครโฟนอย่างนี้ ในขณะที่ท่านผู้ฟังท่านอื่นอาจจะถืออีกอย่างหนึ่งตามการสะสม ตามความคุ้นเคยของการถือสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งแต่ละคนสะสมมา

การนั่ง การนอน การยืน การเดิน การพูด ไม่ใช่เป็นกรรมทั้งหมด แต่สะสมเป็นอุปนิสัยทำให้กิริยาอาการที่นั่น ที่นอน ที่ยืน ที่เดินต่าง ๆ กันไป การพูดก็มีลักษณะของรูปต่าง ๆ กันไปตามการสะสม ซึ่งไม่ใช่กรรม

ถ. ผลก็ไม่มี เว้นจิตตชรูป

ส. ก็เป็นอุปนิสัยปัจจัยที่ทำให้แต่ละคนมีการเดินลักษณะต่าง ๆ การพูดลักษณะต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่เป็นผลของกรรมหนึ่งกรรมใด แต่เป็นผลของการสะสมของกุศลจิตและอกุศลจิตที่ทำให้เกิดจิตตชรูปนั้น ๆ ขึ้น

ถ. อกุศลจิตที่เรียกว่า อุปนิสัยปัจจัย ถ้าทำบ่อย ๆ ไม่มีวิบากเป็นผล แต่สะสมเป็นนิสัยในภพหน้าชาติหน้าต่อไป ตัวอย่างเช่น คนที่พูดจาโดยปราศจากความระมัดระวัง อาจจะเป็นผมเอง เป็นวาสนา พูดไป ๆ โดยปราศจากเจตนา ผลของกรรมไม่มี แต่สังคมไม่ยอมรับ เขาบอกว่า ปากไม่ค่อยดี น่าจะเรียกว่าเป็นวิบากอย่างหนึ่ง คือ แม้เราจะเจตนาดี แต่สังคมเขาไม่ยอมรับภาษาที่พูดจะไม่เรียกว่าเป็นผลของวิบากหรือ

ส. ในขณะที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังลิ้มรส กำลังรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสกาย นั่นคือขณะที่เป็นวิบาก ส่วนความรู้สึกพอใจไม่พอใจ ไม่ใช่วิบากเป็นวิบากเพียงชั่วขณะที่หูกกระทบเสียง โสทวิญญูณเกิดขึ้นได้ยินเสียงนั้น

ถ. ผมมีเพื่อนคนหนึ่งฆ่ามารดาของเขาเมื่ออายุประมาณ ๑๗ - ๑๘ ซึ่งเขาวิกลจริตในขณะที่กระทำ โทษทางกฎหมายไม่มี เขาไปอยู่โรงพยาบาลบ้านสมเด็จเป็นเวลา ๑๐ กว่าปี เมื่อออกมาแล้วไปอยู่ที่ลำปาง ถูกเขาฆ่าตาย ผมคิดว่า ผลของกรรมให้ผลในชาตินี้ แต่พิสูจน์ไม่ได้

ส. ไม่มีใครสามารถบอกได้ว่าเป็นผลของกรรมอะไร ทุกขณะที่ทุกท่านกำลังรับผลของกรรม จะเป็นกุศลวิบากหรืออกุศลวิบาก ทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายก็ตาม ไม่มีใครสามารถบอกได้ว่าเป็นผลของกรรมอะไร ในชาติไหน เพียงแต่รู้อย่างกว้าง ๆ ว่า ถ้าเป็นกุศลวิบากต้องเป็นผลของกุศลกรรม ถ้าเป็นอกุศลวิบากต้องเป็นผลของอกุศลกรรม แต่ไม่สามารถจะบอกได้ว่า เป็นผลของกรรมไหน เพราะไม่ใช่ฐานะที่บุคคลอื่นจะรู้ เพราะแต่ละท่านไม่มีทศพลญาณ คือ ญาณซึ่งเป็นพระหรือญาณที่มีกำลังเช่นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงสามารถรู้ฐานะของกรรมหรือฐานะของวิบากได้

ถ. ผมติดใจปัญหาที่ว่า โยนของไปถูกคนข้างล่าง อาจารย์บอกว่า ไม่มีปุปพเจตนา และก็ถามว่า ขณะนั้นเป็นอกุศลจิตหรือเปล่า ถ้าท่านผู้นี้โยนของไป โดยไม่มีปุปพเจตนาที่จะไปทำร้ายเขา แต่ก่อนหินไปถูกศีรษะเขาแตก และต่อมา ภายหลังจึงรู้ว่าถูกศีรษะผู้อื่นแตก ขณะนั้นจะเรียกว่าเป็นอปฺรเจตนา เป็นกรรมที่จะส่งผลให้เกิดวิบากหรือเปล่า

ส. ไม่ควรจะเป็น เพราะต้องถือเจตนาที่จะกระทำความกรรม และได้กระทำความกรรมนั้น คือ ในขณะที่โยน

ถ. หมายถึงเฉพาะปุปพเจตนา

ส. และมฺุญจนเจตนา

ถ. ไม่ได้หมายถึงอปฺรเจตนา

ส. อปฺรเจตนา หมายความว่าถึงกุศลจิตหรืออกุศลจิตซึ่งเกิดต่อเนื่องกับกรรมที่ได้กระทำแล้วด้วยเจตนา อย่างเวลาที่ให้ทาน มีเจตนาที่จะสละวัตถุเพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่น และเมื่อให้แล้วไม่ลืม ยังระลึกถึงกุศลนั้น ๆ นั่นคืออปฺรเจตนาของกรรมนั้น แต่เวลาที่โยนของลงไปโดยไม่มีเจตนาที่จะฆ่า ไม่ใช่กรรม ไม่ใช่เจตนาที่จะประทุษร้าย เพราะฉะนั้น เมื่อรู้ภายหลัง จะถือว่าเป็นอปฺรเจตนาของกรรมนั้นได้ไหม เพราะอปฺรเจตนา หมายความว่าจิตที่เกิดหลังจากที่ได้กระทำความกรรมนั้นแล้ว

ถ. ในทำนองเดียวกัน ถ้าเราเดินไปเหยียบสัตว์ สัตว์นั้นร้องจึงรู้ว่าเหยียบสัตว์นั้น แต่ปุปพเจตนาไม่มี เมื่อสัตว์นั้นร้องและถึงแก่ความตาย ก็ย่อมมีอปฺรเจตนา

ส. ไม่ใช่อปฺรเจตนา แต่เป็นอกุศลจิต อปฺรเจตนาต้องของกรรมที่ได้กระทำแล้ว เพราะฉะนั้น กรรมหนึ่ง ๆ จึงมีปุปพเจตนา มฺุญจนเจตนา และอปฺรเจตนา

ถ. เหยียบสัตว์เล็ก ๆ ไม่ใช่สุนัข

ส. เป็นอกุศลจิต ไม่มีเจตนาจะเหยียบ เหยียบไปโดยไม่ตั้งใจ และสงสารไหม ถ้าสงสารจริง ๆ คราวหน้าระมัดระวังเพิ่มขึ้น ใช่ไหม

ถ. เรื่องอนันตริยกรรม สมมติว่า เจ้าพนักงานตำรวจเมื่อเด็ก ๆ แยกกับบิดา โดยไม่รู้ว่าบิดานั้นอยู่ที่ไหน บังเอิญบิดานั้นเป็นผู้ร้าย และเจ้าพนักงานตำรวจนั้นก็ยิงผู้ร้ายถึงแก่ความตาย โดยไม่รู้ว่าผู้นั้นเป็นบิดา จัดว่าเป็นอนันตริยกรรมไหม

ส. ถ้าเจตนาฆ่ามี และผู้ที่ถูกฆ่าเป็นบิดา ต้องเป็นอนันตริยกรรม เพราะฉะนั้น ขึ้นอยู่กับ ๒ อย่าง คือ เจตนาฆ่า และบุคคลที่ถูกฆ่า ที่จะจัดว่าเป็นอนันตริยกรรม ถ้าไม่มีเจตนาฆ่าและผู้ตายเป็นบิดา ไม่ใช่อนันตริยกรรม แต่ถ้ามีเจตนาฆ่าและผู้ตายเป็นบิดา ด้วยประการใด ๆ ก็ตาม เป็นอนันตริยกรรม

ถ. แม้ไม่รู้ว่า ผู้นั้นเป็นบิดาก็ตาม

ส. เพราะขึ้นอยู่กับเจตนา และขึ้นอยู่กับบุคคลที่ถูกฆ่า

แต่แม้ไม่ใช่บิดา ไม่ใช่มารดา ไม่ใช่พระอรหันต์ การฆ่าปกติธรรมดาฆ่าสัตว์สักตัวหนึ่ง ก็เป็นปัจจัยให้เกิดในอบายภูมิได้ แม้ไม่ใช่อนันตริยกรรม ก็เป็นปัจจัยให้เกิดในอบายภูมิได้

เพราะฉะนั้น ใครเคยฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จะเป็นสัตว์เล็กสัตว์น้อยก็ตามแต่ให้ทราบว่า เมื่อกรรมนั้นให้ผล ทำให้เกิดในอบายภูมิ แม้ไม่ใช่อนันตริยกรรม

อนันตริยกรรม เป็นเพียงกรรมหนักที่ทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดในอบายภูมิต่อจากจุติจิตทันทีเท่านั้นเอง แต่กรรมอื่นก็เป็นปัจจัยทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดต่อจากจุติจิตในอบายภูมิได้เมื่อเป็นผลของอกุศลกรรม แม้ไม่ใช่อนันตริยกรรม

เพราะฉะนั้น อนันตริยกรรมเป็นแต่เพียงกาลเวลาที่ให้ผลโดยไม่มีระหว่างคั่นเท่านั้นเอง แต่ก็คือผลของอกุศลกรรมนั่นเอง เพราะเดี๋ยวจะไม่ฆ่าบิดามารดา แต่จะฆ่าอย่างอื่น ก็ขอให้ทราบว่า อกุศลกรรมก็เป็นอกุศลกรรม แม้ไม่ใช่มารดาบิดา ไม่ใช่อนันตริยกรรม แต่เมื่อเป็นอกุศลกรรม เป็นปาณาติบาต ก็ยังคงเป็นปาณาติบาต

เพราะฉะนั้น เจตนาฆ่า ไม่ควรจะมีเลย ไม่ว่าวัตถุที่ถูกฆ่าจะเป็นใคร เมื่อเป็นสัตว์ที่มีชีวิต ก็ไม่ควรที่จะมีเจตนาฆ่า

ถ. ที่ว่าเหยียบสัตว์ตาย แต่มารู้ภายหลัง เป็นกุศลก็ได้ เป็นอกุศลก็ได้ใช่ไหม

ส. แล้วแต่ว่าจะสงสารไหม เมตตาไหม

ถ. ถ้าเกิดโหม่นสก็ใช่อกุศล ใช่ไหม

ส. โหม่นสต้องเป็นอกุศล เป็นโทสมูลจิต

ถ. ถ้ามีสติระลึกได้ว่า เป็นผลของกรรมของสัตว์นั้น หรือมีสติระลึกได้ว่า เราไม่มีเจตนา และเกิดเมตตาจิต ขณะนั้นเป็นกุศลจิตได้ไหม

ส. ได้ เพราะฉะนั้น อาศัยสติสัมปชัญญะเท่านั้นที่จะรู้ว่า ขณะใดเป็น กุศลจิต ขณะใดเป็นอกุศลจิต รู้แล้วเสียใจ สงสาร เพราะฉะนั้น ควรเป็นผู้ที่ไม่ ประมาท ไม่โยนของโดยที่ไม่ดูก่อนว่ามีใครอยู่ข้างล่างบ้าง ขณะที่กำลังพิจารณา รอบคอบเป็นผู้ที่ละเอียด อย่างนั้นเป็นกุศลจิต

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า กุศลจิตและอกุศลจิตเกิดสลับกัน ถ้าเป็นผู้ที่เลินเล่อ ประมาทอยู่เสมอ ไม่คิดถึงคนอื่นเลย ขณะนั้นย่อมสะสมอกุศลจิตเป็นอุปนิสัยสยบัจจย ทำให้เป็นผู้ที่เลินเล่อประมาท และไม่คำนึงถึงความทุกข์ของคนอื่น แต่ถ้าเป็นผู้ที่มี กุศลจิต ย่อมเป็นผู้ที่คำนึงถึงความทุกข์ของคนอื่น และเป็นผู้ที่รอบคอบไม่ประมาท ไม่ทำให้ผู้อื่นเกิดทุกข์ ไม่ว่าจะเป็นการโยนของ หรือว่าในการเดินก็ตาม ก็จะมี ระวังระมัดระวังไม่เหยียบสัตว์ต่าง ๆ

ผู้ฟัง การโยนของ ในพระวินัยปิฎกทรงแสดงไว้ คือ พระรูปหนึ่งอยู่ภูกุณฐินบน ทานเทวอุจจาระลงมา วันหนึ่งพราหมณ์คนหนึ่งตัวแต่งเต็มยศจะไปเฝ้าพระราชา เดินผ่านมา จึงถูกอุจจาระเปื้อนหมดทั้งตัว พราหมณ์โกรธมาก พระผู้มีพระภาคก็ทรง บัญญัติสิกขาบทว่า ถ้าผู้ใดจะเทน้ำสกปรกโสโครกหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะต้องดู ถ้าไม่ดู ต้องอาบัติ

ถ. นั่นเป็นเรื่องของพระวินัย

ส. เพื่อไม่ให้เป็นผู้เลินเล่อ และทำความทุกข์ให้แก่บุคคลอื่น

ถ. ที่ผมถามเรื่องผลของกรรม คือ วิบาก ท่านอาจารย์บอกว่า ไม่ปรากฏผลของกรรมชนิดนี้ ถ้าหากขาดปัจจัยโดยสิ้นเชิง

ส. ถ้าไม่มีเจตนาที่จะประทุษร้าย

ถ. ผมเคยฟังพระบางรูป หรืออาจารย์บางคน ท่านกล่าวว่า กฏัตตากรรม ที่ได้ทำลงไปแล้ว แม้ว่าขาดเจตนา...

สุ. ขาดเจตนาในที่นี้ คงจะหมายถึงขาดปุพพเจตนาและอปฺรเจตนา แต่ที่จะขาดเจตนาเสียเลย เป็นไปไม่ได้

ถ. ท่านผู้นั้นกล่าวแต่เพียงว่า ขาดเจตนาเฉย ๆ และกล่าวว่า ถ้าหากเกิดผลในทางร้ายแก่ผู้อื่น ผลนั้นย่อมเกิด แต่ว่ารอกที่จะให้ผล ไม่ใช่ชาตินี้ ไม่ใช่ชาติหน้า แต่รอโอกาสที่จะให้ผล และตัวอย่างว่า เช่น อาหารที่เราทานเหลือและวางทิ้งไว้ โดยปราศจากเจตนาว่าอาหารที่เหลือนี้ให้กับสัตว์ผู้ยากทั้งหลาย ต่อไปในภายหน้า หากว่ากรรมนี้ส่งผล เมื่อตัวเองเดือดร้อนก็จะบังเอิญเดินโซซัดโซเซไปเจออาหารที่เขาทิ้งไว้และได้บริโภคเช่นกัน ท่านกล่าวอย่างนั้น ผมจึงมาเรียนว่าเป็นทัศนะหนึ่งที่ผมทราบมา โดยไม่มีรายละเอียดทางอภิธรรม

สุ. ท่านผู้ฟังทั้งหลายขะบ่อย่าใหม่ ทุกวันนี้ที่ทำอาหาร มีขยะที่จะต้องทิ้งได้บุญมากไหม ทิ้งไปโดยไม่มีเจตนาที่จะให้สัตว์อื่นมาบริโภค กับทิ้งโดยเจตนาให้ต่างกันหรือเหมือนกัน

มีอาหารเหลือเป็นประโยชน์สำหรับสัตว์อื่นได้ และมีเจตนาที่จะเกื้อกูลให้เป็นประโยชน์แก่สัตว์อื่นในขณะที่วางหรือทิ้งให้อย่างหนึ่ง กับขณะที่ทิ้งขยะทุกวัน ๆ โดยที่ไม่มีเจตนาเลย และจะคอยหวังผลบุญของการทิ้งขยะทุกวันว่าวันไหนหิวขึ้นมาอาจจะโซซัดโซเซบังเอิญเจออาหาร อย่างนั้นจะได้ไหม

เพราะฉะนั้น ขึ้นอยู่กับเจตนาหรือเปล่า ถ้ามีเจตนาที่จะให้อาหารซึ่งเหลือเป็นประโยชน์แก่สัตว์อื่น นั่นชื่อว่ากุศล เป็นกุศลกรรม ให้ผลเป็นกุศลวิบาก แต่ถ้าเพียงทิ้งอาหารอย่างทิ้งขยะซึ่งทิ้งกันทุกวัน และจะคอยหวังผลจากขยะว่าเป็นกุศล อย่างนี้ได้ไหม โดยที่ไม่มีเจตนาที่จะให้เป็นประโยชน์แก่สัตว์อื่นเลย

ถ. วางไว้โดยไม่หวังผลอะไรทั้งนั้น

สุ. และจะได้ผลของกุศลหรือ

ถ. เขาว่า ได้ผลจากการไม่หวัง

ส. ผลจากการไม่หวัง คือ ทิ้งขยะกันทุกวัน และจะได้ผลจากการทิ้งขยะที่เป็นกุศลวิบากหรือ

ถ. เคยปรากฏไหม

ส. ขึ้นอยู่กับเจตนา ของเหลือยังเป็นประโยชน์กับบุคคลอื่น บางท่านมีเสื้อผ้า ท่านก็ซักสะอาดเรียบร้อยใส่ถุงวางไว้หน้าบ้าน หรือใกล้กองขยะ ไม่ว่าจะป็นรองเท้า ไม่ว่าจะป็นอาหารใส่กล่องเรียบร้อย วางไว้ใกล้กองขยะ หรือทางผ่านของบุคคลอื่น ซึ่งเจตนาของท่านเป็นเจตนาให้ เป็นกุศลเจตนา ไม่เหมือนทิ้งขยะ แต่บางคนก็ทิ้งเป็นขยะเลยจริง ๆ ทิ้งจริง ๆ เพราะฉะนั้น ถ้ามีเจตนาที่เป็นกุศลเกิดขึ้น การให้การวาง การทิ้งเป็นกุศลได้ ขึ้นอยู่กับเจตนา อย่าลืม เพราะฉะนั้น เจตนาจึงเป็นกรรม

ถ. ถ้าวางไว้ ไม่มีคนมาหยิบไป ก็ไม่เป็นกรรม

ส. แล้วแต่ แต่เจตนาของผู้นั้นมีแล้ว

ถ. เจตนามีแล้ว เป็นกุศลกรรม ใช่ไหม

ส. เป็นกุศลจิต เป็นกุศลกรรม แต่ยังไม่สำเร็จถ้าไม่มีผู้รับ แต่เจตนาที่เป็นปุพพเจตนาย่อมมี

ถ. ในอสังกตธาตุตาพรหมไม่มีจิตเกิดขึ้นเลย ใช่ไหม ปฏิสนธิจิตก็ไม่มี

ส. ไม่มี

ถ. จุตติจิตก็ไม่มี

ส. ไม่มี

ถ. มรณาสันนวิถิก็ไม่มี

ส. ไม่มี

ถ. ชาติที่ต่อจากอสังกตธาตุตาพรหม ก็ ...

ส. ท่านผู้ฟังกล่าวถึงภูมิหนึ่ง คือ อสังกตธาตุตาพรหม เป็นรูปปฏิสนธิล้วน ๆ ไม่มีนามปฏิสนธิเลย คือ ไม่มีทั้งจิตและเจตสิกเกิดขึ้น ผู้ที่จะเกิดเป็นอสังกตธาตุตาพรหมในอสังกตธาตุตาพรหมภูมิได้ ต้องเป็นผู้ที่ได้อบรมความสงบของจิต

ถึงขั้นปัญจมถาน ฌานที่ ๕ โดยปัญญาจนัย และเห็นโทษของนามว่า สุขทุกข์ทั้งหลาย หรือกรรมทั้งหลาย หรือกิเลสทั้งหลายที่เกิดขึ้น ก็เพราะเหตุว่ามีนามธรรม

เพราะฉะนั้น เมื่อมีสติปัญญาวิราคะ การหน่าย การที่จะสละ ไม่ต้องการที่จะให้มีนามธรรมเกิดขึ้น หลังจากทีปัญจมถานจิตดับ และมีความปรารถนาที่จะไม่ให้มีนามธรรมเกิดขึ้น เมื่อจิตจิตดับ จึงมีเฉพาะรูปปฏิสนธิเท่านั้นในอสัญญสตัดาพรหมภูมิ ตลอดจนกระทั่งถึงรูปจติ และระหว่างที่เป็นอสัญญสตัดาพรหม ก็รูปนี้แหละเกิดดับ ๆ ดำรงอยู่นานมาก เพราะถึงขั้นปัญจมถาน เพราะฉะนั้น ก็หลายกับ และเมื่อหมดอายุ รูปจติ

ถ. กรรมอะไรจะมาเป็นชนกกรรม

ส. กรรมหนึ่งที่ได้กระทำแล้ว เป็นปัจจัยทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้น

๑๒๘๕

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๗

ส. สำหรับประโยชน์ในการรู้เรื่องของกรรมมีอะไรบ้าง เพราะว่าการฟังพระธรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจิต เรื่องเจตสิก เรื่องกรรม เรื่องสติปัฏฐาน ย่อมจะต้องได้ประโยชน์

เพราะฉะนั้น ถ้าจะพิจารณาถึงประโยชน์ของการที่จะเข้าใจเรื่องกรรม ซึ่งเป็นชีวิตประจำวัน จะเห็นได้ว่า เมื่อรู้ว่าขณะใดเป็นอกุศลกรรม สิ่งใดเป็นอกุศลกรรม ก็จะได้เว้นสิ่งนั้น และถ้ารู้ว่าสิ่งใดเป็นกุศล ก็จะได้เจริญกุศลกรรมยิ่งขึ้น

อย่างเช่น เจตนาฆ่า เจตนาเบียดเบียนทั้งหมดเป็นอกุศล ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นบิดามารดา หรือไม่ใช่บิดามารดา ผู้ที่ใกล้ชิด หรือผู้ที่ไม่คุ้นเคยเลยก็ตาม ก็จะทำให้ละเว้นอกุศลกรรมกับทุกคน แม้ว่าจะเป็นสัตว์ และอาหารที่ไม่บริโภคนั้น เหลือแล้วทิ้งแล้ว แต่ถ้ามีเจตนาที่เป็นกุศล รู้ว่าขณะใดเป็นกุศลจิต ขณะใดเป็นอกุศลกรรม ก็ย่อมสามารถกระทำกุศลกรรมเพิ่มขึ้น

เพราะฉะนั้น ประโยชน์ของการรู้เรื่องกรรมและเข้าใจจริง ๆ จะทำให้อกุศลกรรมลดน้อยลง และกุศลกรรมเจริญขึ้น นอกจากนั้นยังเป็นประโยชน์ในการเจริญสติปัฏฐานที่จะรู้ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ขณะใดเป็นกรรมซึ่งเป็นเหตุ และขณะใดเป็นวิบากซึ่งเป็นผล จึงไม่ใช่เรา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

เช่น ในขณะที่กำลังเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด ก็รู้ได้ว่าขณะนั้นเป็นผลของกรรม เป็นวิบาก ขณะใดที่จิตเศร้าหมองไม่ผ่องใส ขณะนั้นก็รู้ว่าเป็นอกุศลจิต เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยไม่ใช่เรา เกิดขึ้นและดับไป แม้สภาพธรรมที่เป็นกุศลก็ไม่ติดว่าเป็นกุศลของเรา เพราะว่ากุศลธรรมก็เป็นแต่เพียงนามธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยและกิดดับไป

การอบรมเจริญปัญญาที่สามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมทั้งหมดตามความเป็นจริง ทำให้ละคลายการยึดถือสภาพธรรมทั้งหลายว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล นี่คือประโยชน์ในการที่จะเข้าใจเรื่องของกรรมละเอียดขึ้น มิฉะนั้นก็ยังเป็นตัวตนอยู่ว่า เป็นกรรมของเรา หรือเราทำกรรม หรือเป็นวิบากของเรา แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ไม่มีสภาพธรรมใดเลยทั้งสิ้นซึ่งจะพึงยึดถือว่าเป็นของเราได้

บางคนคิดว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ ขณะนั้นเป็นเราจริง ๆ ที่กำลังคิด และเมื่อได้รับผลจากความคิดที่จะกระทำสิ่งนั้น ก็คิดว่าเป็นเราที่ได้รับผลของสิ่งที่เราคิด

เมื่อมีเราคิด ก็ต้องมีผลของการกระทำของเราด้วย แต่ถ้ารู้ว่าไม่ใช่เราที่คิด คิดเป็นชั่วขณะหนึ่ง เห็นเป็นอีกขณะหนึ่ง เพราะฉะนั้น ในขณะที่เห็นจะเป็นผลของขณะที่คิดได้ไหม ถ้าสติปัญญาเกิดจริง ๆ จะรู้ได้ว่าไม่ใช่ เพราะขณะที่เห็น ขณะที่ได้ยิน ต้องเป็นวิบาก

ถ. จะแนะนำผู้ที่ไม่สนใจธรรมให้สนใจ มีวิธีอย่างไร เริ่มอย่างไร

ส. จะมีผู้ใดตอบบ้างไหม ที่ได้ผลแล้ว แต่เรื่องของธรรมเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะเรื่องของปรมัตถธรรม บางท่านเข้าใจว่า ธรรมที่ควรที่จะสนใจนั้น ควรจะเป็นในขั้นศีลธรรม ไม่ใช่ธรรมขั้นสูง แต่ความจริงเรื่องของศีล ๕ เป็นเรื่องที่ได้รับฟังได้เข้าใจกันมากมาแล้ว แต่การที่จะปฏิบัติศีล ๕ ได้ครบถ้วนจริง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่ยาก ไม่ต้องถึงศีล ๘ ไม่ต้องถึงศีล ๑๐ หรือศีล ๒๒๗ เพียงศีล ๕ ที่จะเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ดี ที่จะรักษาได้สมบูรณ์ ก็เป็นเรื่องที่แสนยาก

และถ้าไม่อบรมเจริญปัญญาที่จะเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมมากขึ้น ย่อมยากต่อการที่จะเป็นผู้ที่สมบูรณ์ในศีล ๕ เพราะฉะนั้น การศึกษาธรรมขั้นสูงจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น แล้วแต่ว่าท่านผู้ใดจะเห็นประโยชน์ของการได้เข้าใจพระธรรมยิ่งขึ้น เพื่อที่จะได้น้อมประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมได้มากขึ้น จึงสนใจที่จะศึกษา และถ้าจะไปชักชวนให้คนอื่นคนโน้นในครอบครัวมาศึกษา ก็จะได้เพียงบุคคลหนึ่งหรือสองบุคคล แต่ที่จะได้ทั้งครอบครัว เป็นเรื่องที่ไม่มีความยาก

เพราะฉะนั้น แทนที่จะคิดถึงบุคคลอื่น ถ้าตัวของท่านเองเป็นผู้ที่สนใจศึกษา และประพฤติปฏิบัติธรรม ฟังธรรม ก็จะเป็นโอกาสทำให้คนอื่นที่อยู่ใกล้ชิดได้มีโอกาส ค่อย ๆ ได้รับฟังด้วย และค่อย ๆ สนใจขึ้นได้

ถ. ตามที่ผมได้ทำมา นักเรียนเล็ก ๆ ป. ๓ ป. ๔ ป. ๕ ป. ๖ มีความสนใจ ผมนำข้อความจากพระไตรปิฎกบ้าง จากอรรถกถาบ้าง พุดไปเล่าไป แทรก หัวข้อธรรมบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ส่วนใหญ่เป็นนิทานในธรรมบท รู้สึกว่าเด็กสนใจและอยากฟังมาก ผมคิดว่าเรื่องการนำพระไตรปิฎกไปเผยแพร่แก่เด็กเล็ก ๆ คงจะมีหวัง แต่สำหรับผู้ใหญ่ ผมรู้สึกว่ายากมาก เพื่อนผมมีเป็น ๑๐๐ คน ที่จะสนใจธรรม โดยเฉพาะในแนวของท่านอาจารย์ไม่มีเลย แต่เขาสนใจในการเจริญสมาธิ ผมคิดว่าเป็นเรื่องยากสำหรับผู้ใหญ่ แต่สำหรับเด็กคิดว่า มีความหวัง

สุ. ขออนุโมทนา

ถ. มีผู้กล่าวว่า เมื่อทำบุญควรอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร คำว่า เจ้ากรรมนายเวรในที่นี้หมายถึงอะไร การทำสมาธิเมื่อทำแล้วจะอุทิศส่วนกุศลให้ เจ้ากรรมนายเวรได้ด้วยหรือไม่ อย่างไร

สุ. อยากถามท่านที่อุทิศส่วนกุศลให้กับเจ้ากรรมนายเวรว่า ท่านมีความเข้าใจเรื่องเจ้ากรรมนายเวรอย่างไร เพราะรู้สึกว่าใช้กันมาก และกลัวกันเหลือเกินว่า ถ้าไม่อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวรจะไม่พ้นจากเคราะห์กรรมต่าง ๆ

มีท่านผู้ใดเคยทำหรือเคยคิดอย่างนี้บ้างไหม เข้าใจว่าเจ้ากรรมนายเวร คืออย่างไร

เมื่อทำบุญแล้ว ควรที่จะอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่สามารถรู้และอนุโมทนาได้ แต่เจ้ากรรมและนายเวร ดูเป็นคำคล้องจองของกรรมเวรกับเจ้านาย ที่ว่ามีเจ้ากรรมนายเวร แต่ตามความเป็นจริง ใครทำให้ท่านปฏิสนธิในชาตินี้ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ อะไรพาให้ หรืออะไรทำให้แต่ละบุคคลเกิดในภพนี้ ภูมินี้ เป็นบุคคลนี้ เจ้ากรรมนายเวรหรือเปล่า หรือกรรมของแต่ละท่านเองที่ได้กระทำแล้วกรรมหนึ่งเป็นปัจจัยทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้น ในภูมินี้

เพราะฉะนั้น ไม่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่จะเป็นเจ้ากรรมของท่าน แต่ละท่านมีกรรมเป็นของตน แม้แต่ปฏิสนธิจิตที่เกิดในภพนี้ ก็เป็นผลของกรรมหนึ่งที่ได้กระทำแล้วในอดีตของท่านเอง ไม่ใช่ว่ามีเจ้ากรรมที่ทำให้ท่านปฏิสนธิ

ข้อความใน **อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ธรรมปริยายสูตร ข้อ ๑๙๓**

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความกระเสือกกระสนแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความกระเสือกกระสนเป็นไฉน
ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของตนเอง เป็นผู้รับผลของกรรม เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำกรรมใดไว้ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ๆ

เพราะฉะนั้น ไม่มีใครเป็นเจ้ากรรมนายเวร หรือท่านผู้หนึ่งผู้ใดมีความเข้าใจเรื่องเจ้ากรรมนายเวรว่าอย่างไร มีใครเคยอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวรบ้างไหม

ผู้ฟัง เคยกระทำ แต่ไม่มีความรู้เรื่องเจ้ากรรมนายเวร

สุ. ที่อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร โดยไม่รู้ว่าเจ้ากรรมนายเวรมีหรือเปล่า หรือเป็นใคร หรืออย่างไร

ผู้ฟัง เป็นความเชื่อว่า เราทำอะไรให้ใครเขาไม่พอใจหรือเดือดร้อนอย่างไร ก็แล้วแต่ ก็ขอให้ต่างฝ่ายต่างอโหสิกรรมต่อกัน เป็นความเชื่อว่า ถ้าเราแผ่ส่วนกุศลไปแผ่ความเมตตาไป ย่อมเป็นการกระทำที่ดี อย่างน้อยที่สุดก็ทำให้ใจสบาย เชื่ออย่างนี้ และทำอย่างนี้ และเชื่อต่อไปโดยไม่ได้ศึกษาว่า พระพุทธเจ้าตรัสไว้ที่ไหนบ้าง อาจจะมีก็ได้ คิดว่าเป็นคติทางพุทธศาสนา

สุ. แต่ไม่เคยเห็นเจ้ากรรมนายเวรใช่ไหม

ผู้ฟัง คุณพ่อคุณแม่ผม ผมถือว่าเป็นเจ้ากรรมนายเวร เพราะท่านมีบุญคุณกับผม ผมก็อุทิศให้พ่อแม่ครูบาอาจารย์

สุ. ถ้าอย่างนั้นในความหมายนี้ คงหมายถึงผู้ที่มีกรรมต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม ชื่อว่าเจ้ากรรมนายเวร อย่างนั้นหรือ

ผู้ฟัง ผมไม่ทราบความจริงเป็นอย่างไร หรือความเชื่อของคนอื่นจะเป็นอย่างไร แต่สำหรับผมถือว่า ใครก็แล้วแต่ที่กระทำความกรรมต่อกัน เราก็อยากอุทิศความดี

สุ. นั่นเป็นเรื่องของการอุทิศ แต่นี้เป็นความเข้าใจเรื่องเจ้ากรรมนายเวร ไม่ทราบว่าแต่ละท่านมีความคิดเรื่องเจ้ากรรมนายเวรอย่างไร เพราะรู้สึกว่าจะเป็นธรรมเนียมในการที่จะต้องแผ่ส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร

ผู้ฟัง ผมเป็นคนธรรมดาที่ไม่ได้ศึกษา ผมเชื่อว่า ถ้าเราทำความไม่ดีกับใครไว้ ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ใครไว้ คิดว่ากรรมนั้นอาจเกิดสนองแก่เราได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ถ้าเราขอโทษต่อกันเสียก็คงจะดี นี่เป็นความเชื่อ

นอกจากนั้นเคยได้ยินว่า พระพุทธเจ้าท่านบอกว่า สาเหตุของการเจ็บไข้มีหลายอย่าง มีพยาธิ มีอุตุ มีกรรม และในข้อหนึ่งเรื่องของกรรมที่เคยทำอะไรในชาติก่อน อาจทำให้ท่านผู้นั้นมาทวงบุญทวงคุณ หรือมาทวงกรรมที่เราไปทำเขา สำหรับผมเชื่ออย่างนั้น เวลาทำบุญกุศลก็แผ่ส่วนกุศลไป หรือเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไม่ลืมที่จะใส่บาตรกรวดน้ำถึงท่านผู้อาจจะเป็นเจ้ากรรมนายเวร ถ้ามีอะไรต่อกันก็ขอโทษแก้กัน ผมทำอย่างนั้นด้วยความเชื่อ ไม่ทราบว่าถูกต้องตามคติหรือธรรมของพระพุทธเจ้าหรือไม่

สุ. ขอให้พิจารณาโดยละเอียดถึงเรื่องการอุทิศส่วนกุศล และการแผ่เมตตา สำหรับการอุทิศส่วนกุศล เมื่อได้กระทำกุศลแล้ว สามารถที่จะอุทิศให้บุคคลใดก็ได้ที่สามารถจะล่วงรู้ เพื่อเขาจะได้เกิดกุศลจิตที่จะอนุโมทนา ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่หรือเป็นผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

เพราะฉะนั้น เรื่องของการอุทิศส่วนกุศลก็เหมือนกับเรื่องการเจริญเมตตา คือต้องเป็นผู้มีเมตตา จึงสามารถอุทิศส่วนกุศลในขณะนั้นได้

ถ้าคิดถึงเจ้ากรรมนายเวรที่มองไม่เห็น กับคิดถึงบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งท่านกำลังไม่พอใจ แทนที่จะคอยโอกาสที่จะแผ่เมตตาด้วยการอุทิศส่วนกุศลให้กับเจ้ากรรม

นายเวรที่ท่านไม่เห็นหน้าและไม่รู้ว่าเป็นใคร แต่กับคนซึ่งท่านกำลังเห็นและอาจจะไม่พอใจ บุคคลนั้นก็จะเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรได้ไหม ลองคิดดู

ซึ่งความจริงแล้ว เจ้ากรรมนายเวรไม่มี ทุกท่านมีกรรมเป็นของตน แต่ถ้าคิดถึงกรรมที่ได้เคยกระทำต่อบุคคลอื่น และเรียกบุคคลที่ท่านกระทำนั้นว่าเป็นเจ้ากรรมนายเวรของท่าน และใครที่จะให้เขามีความสุข ให้พ้นจากการผูกโกรธ ในขณะนั้น ทำไมไม่ละเว้นโดยการเจริญเมตตาต่อกับคนที่ท่านเห็น แทนที่จะไปอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวรที่ท่านมองไม่เห็น นี่เป็นสิ่งที่ควรจะพิจารณา

สำหรับการแผ่เมตตา แผ่ได้สำหรับบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น คนที่ล่วงลับไปแล้ว การแผ่หรือเจริญเมตตาไม่มีประโยชน์ ไม่เกิดผล เพราะบุคคลนั้นสูญสิ้นสภาพของการเป็นบุคคลที่เคยเกี่ยวข้อง เคยมีความสัมพันธ์ มีเรื่องราวที่เคยเป็นที่ชอบพอหรือเป็นที่ขัดต่อกัน เพราะฉะนั้น การที่สามารถจะมีเมตตาแม้กับบุคคลที่ไม่เป็นที่รักได้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เรียกได้ว่าท่านเป็นผู้ที่อบรมเจริญเมตตาจนมีกำลังของเมตตา สามารถที่จะแผ่ให้แม้บุคคลซึ่งไม่เป็นที่รัก ก็แผ่ได้

ถ้าสูญสิ้นความเป็นบุคคลนั้นแล้ว ท่านไปแผ่เมตตาให้ เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ในเมื่อท่านย่อมรู้อยู่แก่ใจว่า ไม่มีบุคคลนั้นอีกต่อไปแล้ว ฉะนั้น เรื่องของเจ้ากรรมนายเวรก็ฉนั้น ในเมื่อกรรมก็ได้กระทำไปแล้ว และกรรมนั้นก็เป็นของท่านเอง และบุคคลที่ท่านกระทำความกรรมด้วยในชาติไหน ๆ ก็ตาม ในปัจจุบันชาตินี้จะเป็นใคร ถ้ากล่าวลอย ๆ ว่า เจ้ากรรมนายเวร โดยไม่รู้ว่าเป็นใคร ก็เหมือนกับเป็นโมฆะ เพราะไม่รู้ว่าเป็นใครที่ไหน

แต่ถ้าระลึกถึงว่า ควรจะมีเมตตา และควรอุทิศส่วนกุศลให้บุคคลทั้งหลายที่สามารถจะล่วงรู้ได้ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นใคร ท่านก็สามารถที่จะแผ่เมตตาหรืออุทิศส่วนกุศลให้แม้คนที่ไม่เป็นที่รัก ย่อมจะดีกว่าการที่จะอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร โดยที่ไม่ทราบว่า ในชาติไหนท่านได้ทำความอะไรกับบุคคลใดจนกระทั่งท่านเรียกบุคคลนั้นว่าเป็นเจ้ากรรมนายเวรของท่าน เพราะกรรมในชาติก่อน ๆ ก็ยังนึกไม่ออก ไม่สามารถจะล่วงรู้ได้ในชาติก่อน ๆ ได้ทำความอะไรจึงจะได้มีเจ้ากรรมนายเวร

และเจ้ากรรมนายเวรที่ว่า เป็นเจ้ากรรมนายเวรในชาติไหนก็ไม่ว่า และถ้าเป็นในชาตินี้ ใครเป็นเจ้ากรรมนายเวรของท่านบ้าง และเจ้ากรรมนายเวรที่ท่านได้กระทำความกรรมกับ บุคคลนั้น ยังมีชีวิตอยู่หรือว่าล่วงลับไปแล้ว ถ้าล่วงลับไปแล้ว อุทิศส่วนกุศลให้บุคคล นั้นได้ แต่ไม่ใช่โดยฐานะเป็นเจ้ากรรมนายเวรลอย ๆ โดยไม่รู้ว่าเป็นใคร และเป็น เจ้ากรรมนายเวรในชาติไหน

เพราะฉะนั้น เรื่องของกรรมเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาเหตุผลจริง ๆ เพราะถ้าไม่ พิจารณาเหตุผลก็อาจจะกระทำไปโดยที่ไม่เข้าใจว่า เป็นกุศลได้จริง ๆ ขึ้นไหน เพียง การกล่าวว่า อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร แต่ก็ไม่ว่าเจ้ากรรมนายเวรเป็นใคร

โดยมากมักจะกลัวเจ้ากรรมนายเวรว่า เจ้ากรรมนายเวรจะทำให้ชีวิตของท่าน ลำบากเดือดร้อน แทนที่จะระลึกว่า กรรมที่ท่านกระทำเพราะกิเลส เพราะอกุศลของ ท่าน เมื่อท่านยังมีอกุศลกรรม ยังมีกิเลสซึ่งเป็นเหตุให้ทำอกุศลกรรม อกุศลกรรมก็ ย่อมเกิดขึ้น เพราะฉะนั้น จึงควรระวังเรื่องของกิเลส และเรื่องของอกุศลกรรม มากกว่ากลัวการที่จะไม่อุทิศส่วนกุศลให้กับเจ้ากรรมนายเวร

ถ. ผู้ที่ผูกพยาบาทกัน ไม่ถือว่าเป็นเจ้ากรรมนายเวรกันหรือ

ส. โดยสถานไหน

ถ. มีในธรรมบทเรื่องนางยักษิณี เป็นการผูกเวรกันมาหลายชาติ

ส. เมื่อผูกเวรกันแล้ว ทางที่จะหมดเวรนั้นทำอย่างไร

ถ. ที่จะหมดเวร เรื่องมีว่า ตอนสุดท้ายนางยักษิณีจะไปจับลูกของผู้หญิง คนที่ผูกเวรเป็นอาหาร ผู้หญิงคนนั้นก็วิ่งเข้าไปในวัด เอาลูกไปวางที่พระบาทของ พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็เรียกไปและพูดจนสองคนเลิกผูกเวรกัน

ส. เพราะฉะนั้น ที่จะหมดเวรกัน คือ กระทำอย่างไร

ถ. คงเป็นเพราะกุศลจิตที่เกิดขึ้น

ส. ใช่ คือ ไม่จองเวร ไม่โกรธกันต่อไปขณะใด ขณะนั้นก็หมดเวรต่อกัน คือ กุศลจิตเกิดทั้งสองฝ่าย

ถ. ถ้าอีกฝ่ายทำบุญ และมีเจตนาดีที่จะให้อีกฝ่ายหนึ่งรับผลของบุญที่ตนกระทำไปด้วย อีกฝ่ายหนึ่งอาจจะเลิกคิดพยาบาท เป็นไปได้ไหม

ส. โดยมากสำหรับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อทำกุศลแล้ว อยากให้เขาเกิดกุศล เราก็บอกให้เขาล่วงรู้ในกุศลนั้น เพื่อที่เขาจะได้อนุโมทนา แต่ถ้าพูดถึงเรื่องเจ้ากรรมนายเวรจะอย่างไร เวลาที่เราทำกุศลแล้ว

ถ. คนที่โกรธกัน ถ้าเราอุทิศส่วนกุศลให้ บอกว่าเราได้ทำบุญไปแล้ว ขอให้เขาได้รับส่วนบุญด้วย

ส. อุทิศอย่างไร ตอนไหน ยังมีชีวิตอยู่ หรือล่วงลับไปแล้ว

ถ. ยังมีชีวิตอยู่

ส. ยังมีชีวิตอยู่ เขาจะล่วงรู้ได้อย่างไร วิธีที่จะรู้

ถ. ต้องบอก ฝากคนไปบอก หรือส่งจดหมายไปบอก

ส. เพราะฉะนั้น ก็บอกให้เขารู้ เพื่อเขาจะได้อนุโมทนา แต่ไม่ใช่แบบที่ว่า เป็นเจ้ากรรมนายเวรตั้งแต่ครั้งไหนก็ไม่รู้ กรรมอะไรก็ไม่รู้ และยังไปกลัวอีกว่า ที่อุทิศส่วนกุศลให้เพื่อเขาจะไม่มาทำให้เราเดือดร้อน ดูเหมือนกับว่าเขาสามารถที่จะดลบันดาลได้ ทั้ง ๆ ที่เราเป็นผู้กระทำความผิด เพราะฉะนั้น เรามีกรรมเป็นของเราเอง ไม่ใช่คนอื่นจะสามารถกระทำความผิดให้ได้

ถ. ก็คิดว่าเป็นอย่างนั้น

ส. เพราะฉะนั้น ในระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็อย่าผูกโกรธ และไม่จำเป็นต้องไปคิดถึงกรรมในอดีตที่ผ่านมาแล้ว ไม่รู้ว่ากรรมอะไร เจ้ากรรมนายเวรอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ถ้าไม่ชอบใครก็คิดเสียว่า คนนั้นเป็นเจ้ากรรมนายเวรอย่างที่เราเคยคิดก็แล้วกัน จะได้ไม่โกรธเขา แทนที่จะต้องไปนั่งอุทิศส่วนกุศลให้ ก็เกิดเมตตาตันทีในบุคคลนั้น

๑๒๘๖

ที่ห้องประชุมตึกสภาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗

ถ. เรื่องการแผ่เมตตา มีคนเป็นจำนวนมาก ไม่ใช่เฉพาะญาติมิตรเท่านั้น แต่แผ่ไปให้โอบปาทิกะทั้งหลายด้วย

ส. ที่สามารถล่วงรู้ แต่ไม่ต้องคิดว่าโอบปาทิกะนั้นเป็นเจ้ากรรมนายเวร คือ อยากให้เข้าใจคำว่าเจ้ากรรมนายเวรให้ถูกต้องว่า ทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง ถ้าได้กระทำความกรรมกับใครไว้และอยากให้หมดกรรมนั้น ก็เกิดกุศลจิตแทนการผูกโกรธ

ถ. ข้อความในธรรมบท คือ กุสโลที่ในอดีตชาติเคยเป็นเมียหลวง เมียน้อย เมียหลวงได้ทำให้เมียน้อยแท้งลูกถึง ๒ ครั้ง และครั้งที่ ๓ ตาย เมื่อเมียน้อยตายไป จะเป็นเจ้ากรรมนายเวรของเมียหลวงหรือเปล่า

ส. ใช้คำว่า เจ้ากรรมนายเวร หมายความว่าอย่างไร

ถ. เมื่อเมียน้อยตาย ก็ผูกอาฆาตว่า เกิดมาในชาติใด ๆ จะกินลูกของเมียหลวง

ส. และเป็นเจ้ากรรมนายเวรอย่างไร

ถ. จึงได้ถามอาจารย์ว่า เป็นหรือเปล่า

ส. เป็นความผูกโกรธ ทุกท่านในขณะนี้อาจจะมีภัย หรืออาจจะมีศัตรูจากบุคคลหนึ่งบุคคลใดในชาติปัจจุบันนี้ จะถือว่าเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรกันมาในอดีต หรือจะผูกโกรธกันในปัจจุบันชาติก็แล้วแต่ แต่บุคคลนั้นไม่สามารถจะทำอันตรายกับบุคคลใดได้ ถ้าไม่ใช่เป็นเพราะกรรมของบุคคลนั่นเอง

ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีบุญกุศลที่สั่งสมมาดี พร้อมทั้งคติสมบัติ กาลสมบัติ อุปนิสัยสมบัติ ปโยคสมบัติ บุคคลอื่นแม้ว่าจะโกรธหรือผูกโกรธอย่างไรก็ตาม ย่อมไม่สามารถจะทำอันตรายได้ เพราะแต่ละท่านมีกรรมเป็นของตน เมื่อกุศลกรรมเป็นเหตุ

ก็ทำให้อกุศลวิบากเกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เรื่องที่บุคคลอื่นจะกระทำภัยใด ๆ ให้ทั้งสิ้น

บุคคลที่โกรธท่าน ก็อาจจะยังโกรธ จากวันเป็นเดือน เป็นปี จากชาตินี้ไปถึงชาติหน้าก็ได้ เป็นเรื่องของบุคคลที่ผูกโกรธเอง แต่ไม่ใช่ว่าบุคคลที่ผูกโกรธจะเป็นเจ้ากรรมที่สามารถจะดลบันดาลอะไรให้ได้ และถ้าอกุศลกรรมของท่านพร้อมที่จะให้ผลเป็นอกุศลวิบากเมื่อไร อกุศลวิบากนั้นย่อมเกิดขึ้น เป็นผลของอกุศลกรรมของท่านเอง

ถ. เมื่อเมียน้อยผูกโกรธ ผูกอาฆาตแล้ว ในชาติต่อไปเกิดเป็นแมวในบ้านนั้น ส่วนเมียหลวงก็เกิดเป็นไก่ในบ้านนั้นเหมือนกัน เมื่อไก่ออกไข่ แมวก็กินไข่ไก่ทุกที เพราะฉะนั้น เป็นกรรมของไก่ หรือเป็นการกระทำของแมว

สุ. ถ้าไม่มีกรรมเป็นตนเอง บุคคลอื่นจะกระทำอันตรายได้ไหม

ถ. เป็นการกระทำของแมว ไม่ใช่การกระทำของไก่

สุ. ถ้าบุคคลนั้นไม่มีกรรมเป็นของตัวเอง แมวนั้นจะกระทำได้ไหม

ถ. เป็นการกระทำความกรรมในอดีตชาติที่เป็นเมียหลวง ที่ให้ยาเขากินจนแท้งไข่กรรมนั้นหรือไม่

สุ. เรื่องของกรรม นอกจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า บุคคลอื่นไม่สามารถจะพยากรณ์ได้ ถ้าใครกล่าวพยากรณ์เรื่องกรรมว่า ขณะนี้ที่ท่านผู้หนึ่งผู้ใด กำลังได้รับผลของกรรมหนึ่งกรรมใดเป็นเพราะในชาตินั้น ๆ ได้กระทำความกรรมนี้ เป็นบุคคลนั้น ก็ต้องเป็นที่น่าประหลาดอัศจรรย์ว่า บุคคลนั้นสามารถจะล่วงรู้ได้อย่างไร ในเมื่อไม่ใช่ทศพลญาณอย่างพระญาณของผู้มีพระภาค เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เรื่องที่บุคคลอื่นสามารถรู้ได้ แต่ข้อสำคัญพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความกระเสือกกระสนเป็นไฉน
ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของของตน เป็นผู้รับผลของกรรม เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำความกรรมใดไว้ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

นี่คือกรรมของตัวเอง เพราะฉะนั้น อย่าเข้าใจผิด คิดว่าบุคคลอื่นเป็นเจ้าของกรรม นายเวรที่สามารถทำให้ท่านได้รับความทุกข์ต่าง ๆ แต่เป็นเพราะกรรมของท่านเอง ต่างหากที่เป็นเหตุ

ผู้ฟัง ผมเกรงว่าจะเป็นเรื่องของถ้อยคำหรือภาษาเท่านั้น แต่ความเข้าใจตรงกัน คือ ที่ท่านอาจารย์เรียกว่า เป็นกรรมของเรา ไม่เรียกว่า เจ้ากรรมนายเวร แต่ที่เชื่อ ๆ กัน ก็คงจะเชื่อแบบเดียวกันว่า เป็นกรรมของเราเอง เราไปฆ่าเขา ชาติต่อไปเขาก็มาฆ่าเรา แต่ทางภาษาเราใช้ว่า เป็นเจ้ากรรมนายเวร คือ เราไปกระทำใครเขาไว้ ไม่ได้หมายความว่า เป็นกรรมมาจากคนอื่น เป็นเพราะกรรมของเราเอง รวมทั้งพระโมคคัลลาตอนสุดท้ายก็สิ้นชีวิตเพราะกรรมของท่านเอง

ส. ทุกท่านเป็นผู้ที่มีกรรมของตนเอง ในปัจจุบันชาติจำได้ใหม่ว่าได้ทำกรรมอะไรไว้บ้าง เป็นเจ้ากรรมนายเวรของใครบ้าง จำได้ไหม

ผู้ฟัง บางทีก็จำได้ ไปทำใครให้เขาเจ็บช้ำน้ำใจ ก็ขอโทษเขาไป

ส. ถ้าคนนั้นสิ้นชีวิตไปเกิดเป็นอีกบุคคลหนึ่ง ยังจะถือว่าเป็นเจ้ากรรมนายเวรของคนเก่าอยู่หรือเปล่า

ผู้ฟัง รู้ไม่ได้

ส. แต่ละคนไม่ได้มีกรรมเดียว ได้กระทำความกรรมกันมาก มีการฆ่าสัตว์ นี่คือการกระทำกรรม ท่านคิดว่าสัตว์นั้นเป็นเจ้ากรรมนายเวรของท่านหรือเปล่า และสัตว์นั้นจะจำได้ใหม่ว่าเคยถูกท่านฆ่า เช่น ไก่ตัวหนึ่งตาย เกิดใหม่เป็นมนุษย์ สัตว์ตัวนั้นยังสามารถจำได้ใหม่ว่า เขาเป็นเจ้ากรรมนายเวรของท่าน

ผู้ฟัง จำไม่ได้แน่นอน

ส. ก็จำกันไม่ได้ทั้งนั้น คือ คนที่กระทำความกรรมก็จำไม่ได้ว่าได้เคยกระทำความกรรมกับบุคคลนี้ เพราะตัวเองก็ไปเกิดใหม่ เพราะฉะนั้น ก็ลืมไปแล้วว่าชาติก่อนได้เคยกระทำความกรรมอะไรไว้กับใคร และเป็นเจ้ากรรมนายเวรของใครก็จำไม่ได้อีก เพราะจำเรื่องของชาติก่อนไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น เรื่องเจ้ากรรมนายเวร เป็นเรื่องความคิดต่างคนต่างก็เป็นเจ้ากรรมนายเวรกันทั้งนั้น ถ้าโดยลักษณะนั้น

ผู้ฟัง เราไม่สามารถจะรู้ได้เพราะไม่มีญาณหยั่งถึง แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านทรงทราบ

ส. อย่างเช่น ไก่ที่ถูกฆ่าไป ๑ ตัว ไก่ตัวนั้นซึ่งไปเกิดใหม่ก็ไม่รู้ว่าเป็นเจ้ากรรมนายเวรของใครในชาติก่อน แม้เราเองในชาตินี้ ก็ไม่รู้ว่าเราเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรของใครในชาติก่อน เพราะฉะนั้น ใครที่กำลังอุทิศส่วนกุศลให้เรา ซึ่งเราอาจจะเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรของเขาในชาติก่อน เราก็ไม่รู้อีก เพราะชาตินี้เราจำชาติก่อนไม่ได้เลย

ชาติก่อนก็เหมือนกับชาตินี้ คือ เราได้ทำกรรมเวรไว้ เราเป็นเจ้ากรรมนายเวรของเขา เขาก็ยังจำไม่ได้ เขาเป็นเจ้ากรรมนายเวรของเรา เขาเกิดใหม่เขาก็จำไม่ได้อีก ต่างคนต่างก็จำกรรมกันไม่ได้ทั้งนั้น และจะเป็นเจ้ากรรมนายเวรกันได้อย่างไร

ผู้ฟัง อย่างที่ผมกราบเรียนแล้วว่า เป็นเรื่องของภาษา ตามความเข้าใจของกระผม เราจำไม่ได้หรือว่าเราไปทำอะไรใครไว้ แต่เราเชื่อว่าเราคงเคยไปทำใครไว้เดี๋ยวนี้เรามีจิตที่คิดว่าบริสุทธิ์ คิดจะแผ่ส่วนกุศลให้ เราก็เรียกว่า เจ้ากรรมนายเวร

ส. ขอประทานโทษ ท่านที่นั่งอยู่ในห้องนี้เคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรของท่านผู้ถามบ้างไหม

ผู้ฟัง ตอบแทนได้ว่า ไม่มีใครรู้ใครทั้งสิ้น

ส. แต่อุทิศส่วนกุศลให้ทุกวัน เขาจะทราบไหมว่าท่านอุทิศส่วนกุศลให้ เขาก็ไม่รู้ ขณะที่อยู่ในชาตินี้ พบปะใคร ก็ไม่รู้ว่าเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรต่อกันหรือไม่ เพราะฉะนั้น แทนที่จะนึกว่าเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรหรือไม่ หรือแทนที่จะมีเวรโดยการผูกโกรธ ก็เป็นผู้ที่มีเมตตาต่อกันทันที จึ่งหมดเวรได้

ไม่ใช่ว่าต้องไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวรโดยที่ไม่รู้ ท่านที่กำลังนั่งอยู่ในที่นี้จะเป็นก็ท่านก็ตาม อาจจะเป็นเจ้ากรรมนายเวรก็ได้ ทั้ง ๆ ที่อุทิศส่วนกุศลให้ ก็ยังไม่รู้ว่ามีใครอุทิศส่วนกุศลให้

ถ. ถ้ามีคนอิจฉาริษยา เราจะทำอย่างไรให้เขาเข้าใจว่า สิ่งที่เขาคิดนั้นผิด คือ ถ้าเราทำบุญทำกุศลและไปบอกเขา ให้เขาอนุโมทนาด้วย และใจเราก็คิดว่า ที่เขามีจิตอิจฉาริษยา ต่อไปอย่าได้มีเลย อะไอย่างนี้ มีวิธีใดที่เราจะบอกเขาได้

ส. รู้ได้อย่างไรว่า เขาอิจฉาริษยา

ถ. จากเหตุการณ์ประมวลมาหลาย ๆ อย่าง

ส. ใครจะแก้ไขของคนอื่นได้ ถ้าไม่ใช่เขาเอง

ถ. ใช่ สมมติเราทำบุญ และเราจะให้เขาอนุโมทนาด้วย เราจะบอกเขาอย่างไร

ส. ข้อสำคัญที่สุด คือ ผู้ที่มีอกุศลจิตเป็นผู้ที่รู้ตัวเองว่ามีอกุศลจิตหรือเปล่า ข้อสำคัญที่สุดของทุกคน ไม่ว่าใครทั้งนั้นที่กำลังมีอกุศลจิต รู้ตัวเองไหมว่า ตนเอง กำลังมีอกุศลจิต หรือคนอื่นทั้งนั้นที่อิจฉาริษยา นี่เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณา คือ แทนที่จะพิจารณาว่าคนอื่นริษยา กลับพิจารณาจิตของตนเองจะดีกว่าไหมว่า จิตของเรา ในขณะนั้นเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล

ถ. ต้องเป็นอกุศลแน่

ส. เพราะฉะนั้น แทนที่จะมุ่งหวังไปแก้ไขคนอื่น ขอให้ทุกคนพิจารณาจิตของตนเอง ถ้าผู้ใดเป็นผู้ฉลาด ผู้ที่น้อมแก้ไขจิตของตนเองด้วยการพิจารณาจิตของตนเองว่า ขณะนั้นเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล

บางคนมุ่งคิดจะแก้ไขบุคคลอื่นที่ริษยา แต่ความจริงควรพิจารณาจิตของตนเอง ก่อนว่า ขณะนั้นเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล แน่ใจหรือว่าเขาริษยา หรือว่าเราเองเป็นอกุศลจิต

ถ. ต้องมีเหตุผลที่ว่าใครเขาหวังดี หรือหวังไม่ดีกับเรา และที่จะให้เลิกแล้วต่อกันโดยที่เราไปทำบุญทำกุศลมา เราก็จะให้เขาอนุโมทนาด้วย เพื่อให้จิตเขาเป็นกุศลขึ้นมาบ้าง

ส. ยาก ผู้ที่มีอกุศลแล้วไม่รู้ตัว ไม่มีใครสามารถที่จะแก้ไขได้ มีทางเดียวที่จะแก้ไขได้ คือ ให้ผู้ที่กำลังมีอกุศลจิตนั้นรู้สึกตัวว่ากำลังมีอกุศลจิต และเป็นเรื่องของ

บุคคลนั่นเอง ซึ่งเมื่อรู้ตัวว่ามีอกุศลจิตแล้ว มีความต้องการที่จะแก้อกุศลจิตนั้นให้ บรรเทาละคลายลงไปหรือเปล่า แต่ต้องเป็นเรื่องของผู้ที่รู้ว่าตนเองมีอกุศลจิต

คนที่พิจารณาวิชาใคร ต้องรู้ตัวเองว่าในขณะนั้นเป็นผู้ที่ริษยา เป็นผู้ที่กำลังมี อกุศลจิตหรือเปล่า ถ้าไม่รู้ตัว ไม่มีทางที่จะแก้ไขได้เลย เพราะฉะนั้น ทางเดียวที่จะ แก้ไข คือ บุคคลหนึ่งบุคคลใดต้องสามารถที่จะทำให้บุคคลนั้นรู้ว่าตัวเองกำลังมี อกุศลจิต กำลังริษยา แต่ถ้าทราบใดที่ยังไม่รู้ตัว ก็ไม่มีทางที่จะแก้ไขได้

เพราะฉะนั้น ขึ้นอยู่กับว่า ผู้ใดสามารถทำให้ผู้ที่กำลังมีอกุศลจิตอยู่รู้สึกตัวว่า บุคคลนั้นกำลังมีอกุศลจิตนั้น ๆ อยู่ จึงจะแก้ไขได้

ถ. จะทำวิธีไหน

ส. แล้วแต่ความสามารถ แล้วแต่โอกาส แล้วแต่บุคคลที่จะทำให้คนอื่น เห็นจริง ๆ ว่ากำลังมีอกุศล เพราะโดยมากเป็นคนอื่นทั้งนั้นที่มีอกุศล ไข่มุมนอกจากตัวเอง

ถ. ตัวเองก็มี

ส. เพราะฉะนั้น ต้องรู้ตัวเองว่ามีอกุศลขณะไหน และเป็นอกุศลประเภทใด เมื่อไม่ต้องการอกุศลประเภทนั้น ขณะนั้นก็จะได้เห็นว่า ถ้าสะสมอกุศลนั้นต่อไปจะทำให้มีกำลังขึ้น สามารถที่จะกระทำทุกอย่างได้

ถ. ถ้าเราให้เขาอนุโมทนากับกุศลของเรา ที่เราทำมาแล้ว เราจะบอกเขา ด้วยวิธีไหนดี

ส. ทำไมอยากจะให้เขาอนุโมทนา เพียงแค่ให้เขาไม่ริษยาก่อน เขาก็จะ อนุโมทนาได้ แต่ทราบใดเขายังริษยา เขาจะอนุโมทนาได้อย่างไร

ถ. ไม่มีทางไข่มุมน แบบนี้

ส. ต้องให้รู้ตัวว่า เป็นผู้ที่กำลังริษยา

ถ. เรื่องเมตตามีขีดจำกัดเหมือนกัน ถ้าเราเมตตาเขาอยู่เรื่อย ๆ และผล ของความเมตตาก็ไม่ได้ปรากฏอะไรออกมาเลย คือ เราดีต่อเขามานาน แต่ความไม่ดี ของเขาไม่ได้ลดน้อยลงเลย เมตตาเราก็หมดได้ ไข่มุมน

ส. เรื่องของเมตตา เป็นเรื่องซึ่งควรจะอบรม และเป็นผู้ที่สติสัมปชัญญะ จึงจะสามารถรู้ขณะจิตที่เป็นเมตตาได้ว่า ขณะใดที่เป็นโทสะ ขณะนั้นไม่ใช่เมตตา ขณะใดที่เป็นเมตตา ขณะนั้นจะไม่มีโทสะ

ถ. เวลาที่มีเมตตา ก็มีความนึกคิดที่เหมือนกับจะแผ่ความต้องการ ผลตอบแทนอะไรอย่างนี้ เช่น เราเมตตาเขา แต่เขาไม่เมตตาเรา ความเมตตานั่นก็จะ ลดน้อยลงไปทุกทีกับบุคคลนั้น

ส. แล้วแต่เรื่อง แล้วแต่เหตุการณ์ แล้วแต่เหตุปัจจัย สภาพธรรมทั้งหลาย เป็นอนัตตา ไม่มีใครสามารถที่จะบังคับบัญชาได้

ถ. การเจริญเมตตากับบุคคลที่เห็น ๆ กันอยู่ ไม่ทราบว่าจะเจริญกับเขา ได้มากแค่ไหน ขอคำแนะนำด้วย

ส. ต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ จึงจะรู้ขณะจิตว่า ขณะนั้น เป็นมิตร หรือว่ากำลังมีโทสะ ถ้าขณะใดที่มีโทสะ ขณะนั้นไม่ใช่เมตตา เพราะ สภาพธรรมทั้งสองเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เมตตากับโทสะ

ถ. การทำบุญอุทิศส่วนกุศลที่อาจารย์กล่าวว่า เราไม่รู้ว่าเป็นคนนั้นเป็น เจ้ากรรมนายเวรของเราหรือไม่ อย่างบิดามารดาที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว บุตรหลาน ทำบุญอุทิศส่วนกุศลหรือกวาดน้ำไปให้ ก็ไม่ทราบว่าท่านจะได้รับหรือไม่ ถูกไหม

ส. ถูก

ถ. เพราะฉะนั้น คนที่ทำก็เป็นโมฆะ

ส. ไม่เป็น เพราะถ้าท่านอยู่ในฐานะที่จะรับการอุทิศส่วนกุศลได้ ท่านก็ อนุโมทนาได้ เพราะฉะนั้น บุตรหลานเมื่อระลึกถึงพระคุณจึงได้กระทำกุศลและอุทิศ ส่วนกุศล เมื่อท่านอยู่ในฐานะที่จะล่วงรู้และอนุโมทนาได้ ท่านก็ได้รับส่วนกุศล แต่ ถ้าไม่อยู่ในฐานะที่จะอนุโมทนาได้ เช่น เกิดในนรก กุศลก็เป็นของผู้ที่ทำกุศลนั้น เพียงฝ่ายเดียว

ถ. ทางที่ดี มนสิการถึงบุญคุณของท่านดีกว่าไหม

ส. ทุกอย่างที่จะเป็นบุญ ที่จะอุทิศให้ ก็กระทำ

ถ. ถ้าทำอนุมิทนาได้ เราก็ได้บุญ ๒ ต่อ

ส. หมายความว่า ผู้ที่อุทิศส่วนกุศล ก็เป็นกุศลกรรมของบุคคลนั้น และผู้ที่ล่องรู้และอนุมิทนา ก็เป็นกุศลกรรมของผู้ที่อนุมิทนาเอง

อย่าลืมว่า ถ้าจะคิดถึงเจ้ากรรมนายเวร ก็ที่กำลังมองเห็นอยู่นี้ ก็ไม่ทราบว่าจะเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรกันในชาติไหน ถ้าคิดว่าในสังสารวัฏอาจจะเคยเป็นในชาติหนึ่งชาติใด ก็มีเมตตาต่อผู้ที่กำลังพบกำลังเห็นทันที แทนที่จะรอโอกาสว่าไปทำบุญและอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร ซึ่งไม่รู้ว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน และมองไม่เห็น

๑๒๘๗

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

ส. ท่านผู้ฟังท่านหนึ่งถามเรื่องของอกุศลกรรมบถ ท่านกล่าวว่ากรรมที่ท่านได้กระทำไปแล้ว จะครอบงำของกรรมบถ เพราะถ้าเป็นอกุศลกรรมที่ครอบงำ ย่อมสามารถทำให้ปฏิสนธิในอบายภูมิได้ แต่ถ้าท่านผู้นั้นจะพิจารณาจิตใจของท่านเอง จะทราบว่า ท่านกล่าวว่าจะเป็นอกุศลกรรมที่ครอบงำ หรือท่านกลัวการที่จะได้รับผลของกรรมที่ครอบงำ

ข้อความที่มีปรากฏในอรรถกถาหรือในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะในคัมภีร์ **อัญญสาลินี** ซึ่งเป็นอรรถกถาของ **ธรรมสังคณีปกรณ์** ได้แสดงเรื่องของอกุศลกรรมบถ และองค์ของอกุศลกรรมบถไว้โดยละเอียด เพราะฉะนั้น ท่านที่สนใจก็ศึกษาได้จากทั้งพระไตรปิฎกและอรรถกถา

จะขอกล่าวถึงเฉพาะข้อความบางตอน ซึ่งเป็นชีวิตประจำวันที่ท่านผู้ฟังอาจจะลืมพิจารณา เช่น เรื่องของอกุศลกรรมบถ ที่ท่านกล่าวว่ากรรมที่ท่านกระทำเป็นกรรมที่จะครอบงำหรือไม่ ดูท่านเป็นห่วงเรื่ององค์ของกรรมว่าครบหรือไม่ครบ เพราะท่านกลัวการรับผลของกรรม มากกว่าที่จะกลัวว่าเป็นกรรม เป็นอย่างนี้หรือเปล่า

ถ้าอกุศลกรรมไม่ให้ผลเป็นอกุศลวิบาก จะไม่กลัวเลย ใช่ไหม จะทำกันได้อย่างไร ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นอกุศลกรรมบถทางกาย หรือทางวาจาก็ตาม เพราะฉะนั้น ที่กลัวจริง ๆ คือ กลัวว่าเมื่ออกุศลกรรมบถนั้นครอบงำสามารถที่จะให้ผลทำให้ปฏิสนธิ แต่แม้ไม่ครอบงำก็สามารถให้ผลในปวัตติกาล คือ เมื่อเกิดแล้วในคติใดคติหนึ่ง อกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมซึ่งไม่ครอบงำ ก็ยังสามารถเป็นเหตุปัจจัยทำให้วิบากจิตเกิดขึ้นรับผลของกรรม รู้อารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายที่น่าพอใจหรือไม่พอใจ

ถ้าเป็นทางฝ่ายกุศล ไม่มีใครกลัวผลของกุศลกรรม แต่ถ้าเป็นทางฝ่ายอกุศลกรรม กลัวผลมากกว่ากลัวอกุศลกรรม แต่ที่จริงแล้วควรกลัวแม้กิเลส หรืออกุศลจิตที่ยังไม่ถึงความเป็นอกุศลกรรม เพราะถ้าอกุศลจิตเกิดบ่อย ๆ และมีกำลังเพิ่มขึ้น ก็ย่อมเป็นปัจจัยให้กระทำอกุศลกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดทางกาย หรือทางวาจา หรือทางใจ เพราะฉะนั้น ควรที่จะได้พิจารณาจริง ๆ โดยละเอียดในชีวิตประจำวันว่า อกุศลจิตเกิดมากไหม และเป็นอกุศลกรรมบ้างหรือเปล่า

เริ่มตั้งแต่อกุศลกรรมที่มีกำลังอ่อนอย่างกฏัตตวาปนกรรม เพราะในวันหนึ่ง ๆ คงจะไม่มีใครที่จะกระทำอกุศลกรรมขั้นครุกรรม แต่คงจะหลีกเลียงกฏัตตวาปนกรรมที่เป็นอกุศลกรรมยาก สำหรับผู้ที่มีอกุศลจิตมาก และไม่เห็นภัยของอกุศลจิตว่า ถ้ามีมากและสะสมไปย่อมเป็นปัจจัยทำให้เกิดอกุศลกรรม

สำหรับเรื่องของจิต ที่สำคัญที่สุด คือ กิเลสและกรรมต่าง ๆ ที่ได้กระทำแล้ว ย่อมสะสมสืบต่ออยู่ในจิต เป็นพื้นฐานของจิต ซึ่งย่อมแล้วแต่ภพหนึ่งชาติหนึ่งจะเกิดในคติใด จะเป็นคติสมบัติหรือคติวิบัติ อุปธิสมบัติหรืออุปธิวิบัติ กาลสมบัติหรือกาลวิบัติ ปโยคสมบัติหรือปโยควิบัติ เป็นปัจจัยทำให้กิเลสหรืออกุศลซึ่งได้สะสมมาในจิตมีโอกาสจะเกิดมากหรือน้อยตามพื้นฐานของกรรมและวิปากนั้น ๆ ที่จะให้ผล

อย่างเช่น ปโยคสมบัติ ความสามารถในกิจการงานต่าง ๆ ทุกท่านคงจะอยากเก่ง ไม่ว่าจะกระทำสิ่งใดคงจะไม่มีใครที่อยากทำไม่เป็น หรือทำไม่เก่ง แต่ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการฝีมือ หรือกิจการใด ๆ ก็ตาม ย่อมอยากที่จะกระทำได้อย่างดี แต่ก็นำอัสจรรยในการสะสมของจิต ทุกคนมีมือ ๒ ข้าง มีนิ้วข้างละ ๕ นิ้ว มีปากกามีดินสอ มีพู่กัน แต่ความสามารถในการเขียนรูป ในการวาดรูป ทั้ง ๆ ที่มี ๕ นิ้ว และมีปากกา มีดินสอ แต่ปโยคสมบัติต่างกัน คือ ความสามารถที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ย่อมเป็นไปตามการสะสมของจิต ซึ่งละเอียดมากเนิ่นนานมาในแสนโกฏีกัป และยังคงมีต่อไปอีก

เพราะฉะนั้น การสะสมของจิต ทำให้ปโยคสมบัติวิจิตรต่าง ๆ กัน ซึ่งจะเป็นเหตุให้กระทำกรรมที่วิจิตรต่าง ๆ กันด้วย แม้แต่กิริยาอาการท่าทาง ทุกคนคงอยาก

เป็นผู้ที่น่ารัก มีเสน่ห์ อ่อนหวาน แต่บางคนก็แข็งท้ง ๆ ที่รู้ดีว่า ถ้าเป็นบุคคลที่อ่อนหวาน น่ารัก มีเสน่ห์ เป็นสมบัติอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดวิบากกรรมต่าง ๆ ที่เป็นฝ่ายดีได้ เพราะคติก็ดี อุบัติก็ดี กาลก็ดี ปโยคะก็ดี เป็นฐานของวิบากข้างหน้าที่จะเกิด แต่ก็ไม่มีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้

ไม่มีใครชอบความเยบเยยของอกุศลกรรม ความคิดวิจิตรต่าง ๆ แต่บางคนก็มีความชาญฉลาดเยบเยยที่จะกระทำการต่าง ๆ เหล่านั้นได้ นี่เป็นเรื่องการสะสมของกิเลส ซึ่งถ้าไม่เห็นว่าการเป็นอกุศลและแก้ไขโดยการเจริญกุศลขึ้น ความวิจิตรทางฝ่ายอกุศลก็ย่อมต้องมีมาก เพราะฉะนั้น พิจารณาได้จากชีวิตประจำวันในเรื่องของกฏัตตวาปนกรรม ซึ่งเป็นกรรมอย่างอ่อน ๆ ก่อน

ขณะที่ละเมอ และทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด บางคนละเมอทำการงาน อาจจะตกน้ำ เก็บมะม่วง หรือทำอะไรหลายอย่าง ในขณะนั้นเป็นกรรมใหม่ หรือว่าเป็นอกุศลจิต มีตัวอย่างจริง ๆ ใหม่ ในเรื่องความวิจิตรของจิต ที่จะพิจารณาเรื่องความหนักเบาของกรรม

ซึ่งในขณะที่นอนหลับและละเมอ ไม่เหมือนกับในตอนที่สมบุรณ์ด้วยสติสัมปชัญญะ แต่ยังมีการทำสิ่งต่าง ๆ ได้ เห็น ได้ยิน และมีการเคลื่อนไหวต่าง ๆ มีการกระทำต่าง ๆ ถ้าละเมอเดินลงไปรับประทานน้ำ และกลับขึ้นมาอน ขณะนั้นไม่เป็นอกุศลกรรม แต่เป็นอกุศลจิต เป็นโมหเจตสิกซึ่งประกอบด้วยอุทธัจจเจตสิกอย่างมาก ทำให้ขาดความรู้สึกตัว

การละเมอคงจะไม่เกิดกับทุกท่าน แต่ทำไมบางท่านเป็นได้ นี่คือการสะสมอย่างวิจิตรในสังสารวัฏฏ์ บางคนอาจจะละเมอทำทุจริตกรรมได้ใหม่ ขณะนั้นเป็นกรรมใหม่ เป็นอกุศลกรรมบถใหม่ เป็น ถ้าวิกลจริตและกระทำปาณาติบาต เป็นอกุศลกรรมบถใหม่ นี่เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาแต่ละเรื่องโดยละเอียดว่า อกุศลจิตเป็นอย่างไร อกุศลกรรมบถเป็นอย่างไร และอกุศลจิต อกุศลกรรมที่ขาดสติสัมปชัญญะ อย่างเช่น ขณะที่ละเมอ หรือในขณะที่วิกลจริต กับขณะที่ประกอบด้วยความรู้สึกตัวเต็มที่ ก็เป็นภาวะที่ต่างกัน

อัญญสาลินี จิตตูปปาทกัณฑ์ ว่าด้วยมโนกรรมทวาร มีข้อความว่า

จริงอยู่ กรรมที่ถึงความหวั่นไหวในกายทวารและวจีทวาร แต่ไม่ถึงกับเป็นกรรมบถก็มี ถึงความพึงในมโนทวารแต่ไม่ถึงกับเป็นกรรมบถก็มี

ข้อความใน **อัญญสาลินี** ยกตัวอย่างคนที่คิดว่าจะไปล่าสัตว์

เตรียมธนู ฟันเชือก ลับหอก บริโภคอาหาร นุ่งห่มเสื้อผ้า เพียงเท่านั้นย่อมเป็นอันหวั่นไหวในกายทวาร ผู้นั้นเที่ยวไปในป่าตลอดวัน ไม่ได้อะไรเลยแม้เพียงกระต่ายและตุ่น อกุศลนี้จัดเป็นกายกรรมหรือไม่

แก้วว่า (คือ ตอบว่า) ไม่เป็น

ถามว่า เพราะอะไร

แก้วว่า เพราะไม่ถึงความเป็นกรรมบถ แต่พึงทราบว่าเป็นกายทุจริตอย่างเดียว

สำหรับกายกรรมทางวจีทวารก็โดยอีกนัยหนึ่ง คือ สั่งให้คนอื่นจัดเตรียมเป็นต้น ด้วยวาจา แต่ถ้ายังไม่ได้สัตว์สักตัวหนึ่ง แม้กระต่ายหรือตุ่น ก็ยังไม่ชื่อว่า เป็นกายกรรม เพราะปาณาติบาตนั้นยังไม่สำเร็จ ยังไม่ครบองค์ แต่การกระทำทั้งหมดในขณะนั้นชื่อว่า เป็นกายทุจริต ไม่ใช่กายสุจริต เพราะเป็นการกระทำของอกุศลจิต

เพราะฉะนั้น อกุศลจิตที่ไม่ใช่อกุศลกรรมบถ มี ที่ทำไปด้วยความรู้สึกตัวเต็มทีก็มี และที่ทำไปด้วยความไม่รู้สึกรู้สีกตัวก็มี เช่น ในขณะที่ละเมอ บางท่านเป็นผู้ที่ขาดความรู้สึกตัวชั่วระยะหนึ่ง อาจจะออกจากบ้านไปโดยที่ไม่รู้ตัวเลยว่าเป็นใคร อาจต้องมีการรักษาพยาบาลอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วแต่ว่าจะรู้สึกตัวได้มากน้อยแค่ไหน บางท่านก็รู้สึกตัวเร็วและก็แปลกใจจริง ๆ ว่า ไม่สามารถทำอะไรได้เลยว่าได้ทำอะไรบ้าง ซึ่งแสดงไว้ว่าเป็นผลของการดื่มสุรา ทำให้เป็นผู้ที่ขาดสติสัมปชัญญะ เพราะฉะนั้น ถ้าสะสมการขาดสติสัมปชัญญะมาก ๆ ย่อมจะทำให้เป็นผู้ที่ขาดความรู้สึกตัว เพราะแต่ละคนก็เป็นผู้ที่มีการกระทำไว้มากจนไม่สามารถทราบได้ว่า วิบากหรือสิ่งที่จะเกิดขึ้นในวันหนึ่ง ๆ นั้น จะเป็นวิบากประเภทใด ทางไหน

สำหรับเรื่องความวิจิตรของจิต ขอกล่าวถึงการสะสมของท่านพระสารีบุตร ซึ่งเป็นตัวอย่างของการสะสมทางฝ่ายกุศลธรรม

สารัตถปกาสินี อรรถกถา สังยุตตนิกาย สคาถวรรค สุลิมสูตรที่ ๙
ซึ่งพระสูตรนี้เริ่มด้วยการกล่าวถึงคุณของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

ข้อความมีว่า

พระศาสดามีพระประสงค์ที่จะตรัสคุณของพระเถระ (คือ คุณของท่านพระสารีบุตร) ก็ทรงดำริว่า คุณนี้ ไม่สมควรกล่าวในสำนักของบุคคลที่ไม่ชอบกัน เพราะว่าคนที่กล่าวในสำนักของบุคคลที่ไม่ชอบกันนั้น จะกล่าวไม่ทันจบ

ถ้าเป็นบุคคลที่ไม่ชอบกัน เวลาที่ใครกล่าวถึงคุณของคนหนึ่งว่า ภิกษุชื่อโน้น มีศีล คนที่ไม่ชอบก็จะกล่าวว่า ศีลของภิกษุนั้นเป็นอย่างไร ภิกษุนั้นมีศีลอย่างไรหรือ ภิกษุอื่นที่มีศีล ท่านไม่เคยเห็นหรือ

เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องที่ได้ยิน ได้ฟัง ได้สังเกตถึงความวิจิตรของจิตที่สะสมมา ที่จะทำให้ง่ายวาจาเป็นไป แม้ในขณะที่ได้ยินได้ฟังเรื่องคุณความดีของใคร ก็จะมีสุจณฺ์ได้ว่า จิตที่กำลังกล่าวอย่างนั้นเป็นจิตประเภทใด ที่เมื่อใครชมคุณความดีของภิกษุรูปหนึ่ง ก็จะถามว่า ดิอย่างไร และภิกษุอื่นที่มีศีลดีท่านไม่เคยเห็นหรือ เป็นต้น

เมื่อเขากล่าวคุณว่า ภิกษุชื่อโน้นมีปัญญา บุคคลที่ไม่ชอบก็จะกล่าวคำ เป็นต้นว่า ปัญญานั้นเป็นอย่างไร บุคคลอื่นที่มีปัญญานั้น ท่านไม่เคยเห็นหรือ

คือ ยังมีบุคคลอื่นอีกที่มีปัญญา ไม่เคยเห็นคนอื่น ๆ ที่มีปัญญาหรือจึงได้กล่าวถึงปัญญาของบุคคลนี้ เป็นต้น

ส่วนท่านพระอานนท์เถระ เป็นผู้ชอบพอของท่านพระสารีบุตรเถระ เมื่อท่านได้ปัจจัยมีจีวรเป็นต้นอันประณีต ก็ถวายแก่ท่านพระสารีบุตร ให้ได้ของอุปฐากของตนบรรพชา ให้ถืออุปัชฌายะในสำนักของท่านพระสารีบุตร แม้ท่านพระสารีบุตรก็กระทำเท่าพระอานนท์เถระอย่างนั้นเหมือนกัน

ถามว่า เพราะเหตุไร เพราะท่านทั้งสองเลื่อมใสในคุณทั้งหลายของกันและกัน

เป็นการกระทำสำหรับบุคคลที่ชื่นชมในคุณความดี โดยที่ท่านพระอานนท์เถระ ท่านนึกถึงท่านพระสารีบุตรซึ่งเป็นอัครสาวกว่า เหมือนเป็นพี่ชายของพระภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้น ท่านพระอานนท์ก็ดำริว่า

พี่ชายของพวกเราบำเพ็ญบารมีมาถึงหนึ่งอสงไขยแสนกัป แทบตลอดปัญญา ๑๖ อย่าง ดำรงอยู่ในตำแหน่งพระธรรมเสนาบดี แม่ทัพธรรม เลื่อมใสในคุณทั้งหลายของท่านพระเถระ จึงชอบใจรักใคร่ท่านพระเถระ

ฝ่ายท่านพระสารีบุตรก็ดำริว่า ท่านพระอานนท์ทำกิจทุกอย่าง มีถวายน้ำบ้วนพระโอษฐ์เป็นต้นที่เราพึงทำแก่พระผู้มีพระภาค อาศัยท่านพระอานนท์ เราจึงได้เข้าสมบัติตามที่ปรารถนา ๆ แล้วเลื่อมใสในคุณทั้งหลายของท่าน

คือ ท่านเห็นประโยชน์ว่า ถ้าไม่มีท่านพระอานนท์ ท่านพระสารีบุตรเองจะต้องกระทำกิจเหล่านั้น แต่เมื่อท่านพระอานนท์เป็นผู้ที่ทำการเหล่านั้น ท่านก็มีโอกาสเข้าสมบัติตามที่ปรารถนา เพราะฉะนั้น ท่านก็ชอบพอในท่านพระอานนท์

เพราะฉะนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคมีพระประสงค์จะตรัสคุณของท่านพระสารีบุตร พระองค์จึงทรงเริ่มในสำนักของท่านพระอานนท์เถระ ซึ่งจะขากล่าวถึงข้อความเพียงบางตอนเท่านั้น ที่เป็นการสะสมของท่านพระสารีบุตรข้อหนึ่งที่ว่า

ชื่อว่าหาสปัญญา ก็เพราะพระเถระ ครั้นเป็นดาบสชื่อนารท กระทำกรรมปรารถนาเป็นพระอัครสาวกแทบเบื่องบาทของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่า อโนมทัสสี นับตั้งแต่ครั้งนั้นมา ก็เป็นผู้มากด้วยความร่าเริง กระทำการบำเพ็ญศีล เป็นต้น

การทำกุศล บางท่านต้องฝืนเพราะรู้ว่าเป็นกุศล แต่บางท่านทำกุศลด้วยความร่าเริงจริง ๆ อย่างท่านพระสารีบุตร นับตั้งแต่ท่าน กระทำกรรมปรารถนาเป็นพระอัครสาวกแทบเบื่องบาทของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่า อโนมทัสสี นับตั้งแต่ครั้งนั้นมา ก็เป็นผู้มากด้วยความร่าเริง กระทำการบำเพ็ญศีล เป็นต้น แม้แต่ขณะที่บำเพ็ญศีล ยังปีติร่าเริงในขณะที่บำเพ็ญศีลได้ เพราะฉะนั้น ปัญญาของท่านพระสารีบุตรก็เป็นปัญญาที่ร่าเริง

ข้อความต่อไปแสดงถึงปัญญาอื่น ๆ แต่จะขอกล่าวถึงเพียงบางประเภท เช่น
ชวนปัญญาของท่านพระสารีบุตร ซึ่งยากที่ใครจะเป็นเหมือนท่านพระสารีบุตร
ถึงแม้ว่าจะเริ่มบำเพ็ญบารมีเสียตั้งแต่เดี๋ยวนี้ เพราะว่าพระอัครสาวกมีเพียง ๒ ท่าน
เท่านั้น คือ ท่านผู้เป็นเลิศในทางฤทธิ์ และท่านผู้เป็นเลิศในทางปัญญา เพราะฉะนั้น
ปัญญาของท่านพระสารีบุตร นอกจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วไม่มีผู้ใดที่จะ
เทียบเท่า

ชวนปัญญานั้นเป็นไฉน

ชื่อว่าชวนปัญญา ก็เพราะปัญญาพิจารณาเห็นรูปอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งที่เป็น
อดีต อนาคต ปัจจุบัน ทั้งไกล ทั้งใกล้ รูปทั้งหมดพิจารณาโดยเป็นของไม่เที่ยง
แล่นไปเร็ว

ถ้าจะระลึกรู้ลักษณะของรูปธรรมแต่ละรูป ก็ยากที่จะรู้ลักษณะของรูปที่เกิดดับ
อย่างรวดเร็วในขณะนี้ แต่สำหรับท่านพระสารีบุตร ไม่ว่าจะเป็นรูปอย่างใดอย่างหนึ่ง
ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน ทั้งไกล ทั้งใกล้ รูปทั้งหมดท่านพิจารณาโดยเป็นของ
ไม่เที่ยงโดยรวดเร็ว

ชื่อว่าชวนปัญญา ก็เพราะปัญญาพิจารณาเห็นรูปโดยความเป็นทุกข์ แล่นไป
เร็ว โดยความเป็นอนัตตา แล่นไปเร็ว

ชื่อว่าชวนปัญญา ก็เพราะพิจารณาเห็นเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
อย่างใดอย่างหนึ่งทั้งที่เป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน โดยความเป็นของไม่เที่ยง
เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา แล่นไปเร็ว

นี่เป็นความสามารถที่เกิดขึ้นได้ เมื่อเหตุสมควรแก่ผล

๑๒๘๘

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

สำหรับคุณธรรมของท่านพระสารีบุตร เมื่อท่านเป็นพระอัครสาวกแล้ว
ข้อความใน **อรรถกถา สุตติมสูตรที่ ๙** มีว่า

พระเถระเห็นความประพฤติงามของเหล่าภิกษุ ก็ไม่ผิดเพี้ยนว่า ค่อยพูดกัน
วันนี้ พูดกันวันพรุ่งนี้ อธิบายว่า ท่านสั่งสอนพร่ำสอนในที่นั้น ๆ เลย

ไม่รอที่จะตักเตือนภิกษุผู้มีความประพฤติงาม

จริงอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งชอบสอนผู้อื่น แต่ตัวเองถูกผู้อื่นสอนเข้าก็โกรธ ส่วน
พระสารีบุตรเถระให้อโวกาทแก่ผู้อื่นด้วย ตัวเองแม้ถูกอโวกาท ก็ยอมรับด้วยเสียรเกล้า

เล่ากันมาว่า วันหนึ่ง สามเณรอายุ ๗ ขวบ เรียนท่านพระสารีบุตรเถระว่า
ท่านพระสารีบุตรขอรับ ชายผ้านุ่งของท่านห้อยลงมาแน่ะ ท่านพระเถระไม่พูดอะไร
เลย ไป ณ ที่เหมาะแห่งหนึ่ง นุ่งเรียบร้อยแล้วก็มายืนประนมมือพูดว่า ท่านนี้เหมาะ
ใหม่ อาจารย์ พระเถระกล่าวว่า ผู้บวชในวันนั้นเป็นคนดี อายุ ๗ ขวบโดยกำเนิด
ถึงผู้นั้นฟังสั่งสอนเรา เราก็ยอมรับด้วยกระหม่อม ดังนี้

ควรที่จะสะสมอย่างนี้ใหม่ ไม่ถือตัวว่าเป็นอาจารย์ รับคำแนะนำที่ดีของคนอื่น
ได้ใหม่ ควรใหม่ หรือควรคิดว่าเมื่อเป็นครูอาจารย์แล้วจะไม่ยอมรับฟังคำแนะนำของ
ใครทั้งสิ้น ถ้าได้ฟังเรื่องการสะสมของแต่ละท่าน คงจะทำให้ท่านผู้ฟังเห็นว่า สิ่งใด
ควรที่จะกระทำตาม และกระทำได้

ถ้าอาจารย์ท่านใดเป็นผู้ที่ยอมรับฟังคำแนะนำของผู้ที่เรียกว่าเป็นลูกศิษย์ ที่มี
เหตุผลที่ควรทำตาม และผู้อื่นคิดว่าอาจารย์ผู้นั้นอยู่ในอำนาจของลูกศิษย์คนนั้น
ถูกหรือผิด ในเมื่อเป็นคำแนะนำที่ดี ไม่ว่าจะเป็นใคร อย่างเช่น ท่านพระสารีบุตรและ
สามเณรอายุ ๗ ขวบ

เพราะฉะนั้น พิจารณาจิตของตนเองในขณะนั้น ๆ ว่า เป็นกุศลหรือเป็นอกุศล เวลาที่มองดูการกระทำของบุคคลอื่นซึ่งควรจะชื่นชม แต่บางคนก็คิดว่า ทำไมอาจารย์อยู่ในอำนาจของลูกศิษย์คนนั้นคนนี้ นี่เป็นสิ่งที่เข้าใจถูกหรือเข้าใจผิด

นี่เป็นเรื่องความวิจิตรของจิต

ในคราวก่อนที่มีผู้กล่าวว่า เอาขยะซึ่งเป็นอาหารที่เหลือไปทิ้ง และเข้าใจว่า ถ้าวันหนึ่งท่านหิว โชคดีโชเซไปพบอาหาร ก็คงจะเป็นผลของการเอาขยะไปทิ้งและมีบุคคลที่ได้รับประโยชน์จากอาหารที่ท่านทิ้งไปโดยไม่มีเจตนา แต่ข้อสำคัญต้องเข้าใจว่า กรรมได้แก่เจตนา เจตนาเท่านั้นที่เป็นกรรม ถ้าทิ้งเฉย ๆ อย่าคิดว่าเป็นกุศลกรรม แต่ถ้าให้ แม้จะเป็นอาหารเหลือแต่มีเจตนาให้เพื่อเป็นประโยชน์ ในขณะนั้นจึงจะเป็นกรรม

เพราะฉะนั้น สำหรับกฏัตตวาปนกรรม กรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตประจำวัน ทางฝ่ายอกุศลก็มี ทางฝ่ายกุศลก็มี และถ้ากรรมใหญ่ ๆ ไม่มีที่จะให้ผลก่อนจะจุติ กฏัตตวาปนกรรม คือ กรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ นั้น ก็สามารถทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดได้

ถ. คติสมบัตติ อุปริสมบัตติ กาลสมบัตติ ปโยคสมบัตติ ทั้ง ๔ อย่างนี้ต้องเกิดพร้อมกัน หรือว่าแยกกันได้

สุ. แล้วแต่เหตุการณ์ แต่ละกรรม แต่ละขณะ เช่น คติสมบัตติ เกิดแล้วก็แล้วไปแล้ว กาลสมบัตติ ก็แล้วแต่ ไฟไหม้ ฝนตก น้ำท่วมเมื่อไร ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์เมื่อไร ประชาชนผู้คนมีจิตใจเมตตาประกอบด้วยกุศลเมื่อไร มากไปด้วยอกุศลเมื่อไร ก็เป็นเรื่องของแต่ละกาล

ถ. ไม่จำเป็นต้องเกิดพร้อมกัน เกิดทีละอย่างก็ได้

สุ. แล้วแต่เหตุการณ์

ที่ได้กล่าวถึงเรื่องของกรรม ก็เพราะท่านผู้ฟังขอให้กล่าวถึงกิจของจิตทั้ง ๑๔ กิจ ซึ่งเริ่มด้วยปฏิสนธิกิจ เป็นกิจที่เกิดต่อจากจิตดวงสุดท้ายของชาติก่อน

ถ้าปราศจากกรรม ปฏิสนธิจิตก็ไม่มี และถ้าปราศจากกิเลส กรรมทั้งหลายก็ไม่มี เพราะฉะนั้น โดยนัยของปัจจุสมุปปาต คือ กิเลสวัฏฏ์เป็นปัจจัยให้เกิดกรรมวัฏฏ์ กรรมวัฏฏ์เป็นปัจจัยให้เกิดวิปากวัฏฏ์

มนิรุธปุรณิ อรรถกถา อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ปฐมปัณณาสก์ วรรคที่ ๔ นิทานสูตร มีข้อความที่ได้กล่าวถึงเรื่องของกรรมต่าง ๆ คือ กรรม ๑๑ กรรม ๑๒ กรรม ๑๖ และได้แสดงถึงนิทาน หรือนิทานะ ไม่ใช่ นิทานที่เล่าให้เด็กฟัง แต่หมายความว่า เหตุปัจจัย ที่มา ที่เกิดขึ้นของกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีข้อความว่า

ชื่อว่า โลภ นิทานํ กมุทานํ สมุททาย ความว่า สภาวะ คือ ความโลภ ความอยากได้ ชื่อว่าโลภะ เป็นนิทาน คือ เป็นเหตุ เป็นปัจจัย ย่อมมีเพื่อทำให้เป็นกลุ่มแก่การเกิดขึ้นของกรรมทั้งหลาย อันเป็นเหตุให้สัตว์ไปในวัฏฏะ

แสดงให้เห็นว่า กรรมทุกอย่าง ทุกประเภท มีโลภะเป็นเหตุ เป็นปัจจัย ลองพิจารณาแต่ละกรรม ๆ ปัจจัยที่ลึก ปัจจัยดั้งเดิม ปัจจัยแท้ ๆ ของแต่ละกรรมนั้น ก็คือโลภะ ความอยากได้ ย่อมมีเพื่อทำให้เป็นกลุ่มแก่การเกิดขึ้นของกรรมทั้งหลาย ไม่ใช่เฉพาะกรรมเดียว กรรมทุกกรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ที่กำลังเกิดอยู่ และที่จะเกิดต่อไป ย่อมมีโลภะเป็นเหตุ ที่ทำให้สัตว์เป็นไปในวัฏฏะ

บทว่า โลกปคตํ ความว่า อันความโลภกระทำทั่วแล้ว

พิจารณาจริง ๆ จะเห็นจริง ๆ ว่า ไม่มีขณะใดเลยที่ปราศจากโลภะ รับประทานอาหาร แสงหาเครื่องใช้ไม่สอยต่าง ๆ ทำงานทุกอย่าง เลี้ยงชีพทุกอย่าง กระทำกิจในบ้านทุกอย่าง ก็เพราะว่า อันความโลภกระทำทั่วแล้ว ตั้งแต่ลืมตาจนกระทั่งหลับตา

อธิบายว่า กรรมอันบุคคลผู้อันความโลภครอบงำแล้ว คือ อันคนโลภกระทำแล้ว เกิดแล้วจากความโลภ เหตุนี้กรรมนั้นชื่อว่า เกิดจากความโลภ

ถ้าพิจารณาจริง ๆ ถึงเหตุแท้ ๆ ของกรรมทั้งหลาย ก็คือ อันคนโลภกระทำแล้ว เกิดแล้วจากความโลภ เหตุนี้กรรมนั้นชื่อว่า เกิดจากความโลภ

ความโลภเป็นเหตุเกิดขึ้นของกรรมนั้น เหตุนั้นกรรมนั้นชื่อว่า มีโลภเป็นเหตุเกิดขึ้น บัณฑิตชื่อว่าสมุทัย อธิบายว่า กรรมมีความโลภเป็นปัจจัย ดังนี้

ชื่อว่า ยตฺถสฺส อตฺตภาโว นิพฺพตฺตติ ความว่า อัตภาพของบุคคลผู้มีกรรมเกิดแต่ความโลภนั้น ย่อมเกิดในที่ใด ชนทั้งหลายย่อมปรากฏในที่นั้น กรรมนั้นย่อมให้ผลในชนทั้งหลายเหล่านั้น

ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตนเลย และข้อความที่ว่า อัตภาพของบุคคลผู้มีกรรมเกิดแต่ความโลภนั้น ย่อมเกิดในที่ใด ก็คือเกิดแล้วในชาตินี้ เป็นบุคคลนี้ ชนทั้งหลายย่อมปรากฏในที่นั้น ๆ นี่คือตัวท่าน

เมื่อปฏิสนธิจิตเกิดแล้ว ชนทั้งหลายย่อมปรากฏในที่นั้น มีรูปชนเกิดสืบต่อมาจากปฏิสนธิ และก็มีเวทนาชน ความรู้สึกต่าง ๆ เป็นประจำ มีสัญญาชนสภาพที่จำสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏ มีสังขารชนที่ปรุงแต่งความรัก ความชัง ความโลภ ความโกรธ ความหลงในสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏ เพราะฉะนั้น เมื่อชนทั้งหลายย่อมปรากฏในที่นั้น กรรมนั้นย่อมให้ผลในชนทั้งหลายเหล่านั้น

ถ้าไม่มีชนทั้งหลาย กรรมทั้งหลายให้ผลไม่ได้ แต่เมื่อมีชนทั้งหลาย กรรมนั้นย่อมให้ผลในชนทั้งหลายเหล่านั้น

ข้อความใน มโนรทฺฐปฺปญฺญี อรรถกถา จตุกกนิบาต จตุตถปณณาสกั วรรคที่ ๓ เจตนาสูตร ข้อ ๑๗๑ มีว่า

ก็กรรมท่านกล่าวว่า เขต เพราะอรรถว่า เป็นแดนงอกขึ้นแห่งวิบาก

ถ้าไม่มีกรรมเป็นเขตแดน วิบากก็เกิดขึ้นไม่ได้ เพราะฉะนั้น กรรมท่านกล่าวว่า เขต เพราะอรรถว่า เป็นแดนงอกขึ้นแห่งวิบาก

ใครจะได้รับผลของกุศลกรรมมากน้อยเท่าไร ก็แล้วแต่กรรมซึ่งเป็นเขต ซึ่งจะ เป็นแดนงอกขึ้นของวิบากของกรรมนั้น ๆ

ถ้าเป็นกุศลกรรมอย่างประณีต อย่างดี อย่างมาก เขตของกุศลวิบากก็มาก แต่ถ้าเป็นกุศลกรรมอย่างอ่อน ๆ เขตของกุศลวิบากก็น้อย เพราะฉะนั้น บางคนเกิด

มามีสุขน้อยกว่าทุกข์ เพราะยอมแล้วแต่กรรมซึ่งเป็นเขต คือ เป็นแดนงอกขึ้นของวิบาก

สำหรับที่ได้กล่าวไปแล้ว คือ จิตทั้งหมด ๘๙ ดวง กระทำกิจหนึ่งกิจใดใน ๑๔ กิจ ไม่ว่าจะเป็นในกามภูมิ หรือในรูปภูมิ อรูปภูมิก็ตาม จิตทุกดวงที่เกิดขึ้นยอมต้องกระทำกิจหนึ่งกิจใดใน ๑๔ กิจ จะไม่มีกิจของจิตเกิน ๑๔ กิจเลย

สำหรับกิจที่ได้กล่าวถึงแล้ว คือ ปฏิสนธิกิจ ภาวคกิจ จุตกิจ หรือจะกล่าวว่า จุตกิจ ปฏิสนธิกิจ ภาวคกิจก็ได้ เพราะปฏิสนธิจิตในชาตินี้เกิดสืบต่อจากจตุตถจิตซึ่งกระทำจตุตถกิจของชาติก่อน และสำหรับจตุตถจิตของชาตินี้ เมื่อกระทำกิจเคลื่อนจากความเป็นบุคคลนี้ ปฏิสนธิจิตของชาติหน้าก็จะเกิดสืบต่อจากจตุตถจิตซึ่งกระทำจตุตถกิจของชาตินี้

เพราะฉะนั้น เรื่องของปฏิสนธิ ภาวค จุต เป็นเรื่องที่แน่นอน และต้องมีอยู่ระหว่างที่ไม่มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้โผฏฐัพพะ การคิดนึก เรื่องราวต่าง ๆ เมื่อปฏิสนธิจิตเกิดขึ้นและดับไป จิตดวงต่อไปต้องกระทำภาวคกิจระหว่างที่ยังไม่เห็น ยังไม่ได้ยิน ยังไม่ได้กลิ่น ยังไม่ได้ลิ้มรส ยังไม่รู้โผฏฐัพพะ ยังไม่คิดนึก และกิจสุดท้าย คือ จุต

ส่วนใหญ่ท่านผู้ฟังกลัวจุต คือ กลัวตาย และเห็นว่าความตายหรือมรณะเป็นทุกข์ แต่ตามความจริงขณะที่ตาย ไม่มีใครรู้สึกตัว เหมือนกับในขณะที่เกิดขึ้นขณะที่ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้น ไม่มีใครรู้สึกตัวเลยในขณะนั้น เพราะเป็นวิบากจิตซึ่งทำกิจสืบต่อจากจตุตถจิตเพียงขณะเดียวเท่านั้นและดับไป และจะไม่มีปฏิสนธิจิตนี้อีกเลย เช่นเดียวกับขณะจตุตถจิต ระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ จตุตถจิตยังไม่เกิด แต่เวลาที่จตุตถจิตจะเกิด กระทำกิจเคลื่อนจากความเป็นบุคคลนี้ เพียงขณะจิตเดียวเท่านั้น และในขณะนั้นก็ไม่รู้สึกตัวเหมือนกับขณะที่ปฏิสนธิ หรือขณะที่เป็นภาวค

ในขณะที่เป็นภาวค ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่ลิ้มรส ไม่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ไม่คิดนึก เพราะฉะนั้น ในขณะที่เป็นภาวคไม่รู้สึกตัวฉันใด เวลาที่จตุตถจิตเกิดขึ้น

กระทำกิจเคลื่อนจากความเป็นบุคคลนี้ ก็ไม่รู้สึกรู้สีกตัวเหมือนในขณะที่เป็นภวังค์และปฏิบัติขั้นนั้น

เพราะฉะนั้น น่ากลัวไหม ไม่น่ากลัวเลย แต่ที่กลัว คือ กลัวการพลัดพรากจากความเป็นบุคคลนี้ จากสิ่งซึ่งเป็นที่ยึดที่รักที่ชอบใจทั้งหมด

เป็นเรื่องเศร้าไหม เรื่องของการพลัดพราก เรื่องของการที่จะต้องสิ้นสุดความเป็นบุคคลนี้ แต่ก็เคยตาย เคยจุติมาแล้วในสังสารวัฏ เคยสูญเสียความเป็นบุคคลต่าง ๆ แต่ละภพแต่ละชาติ และไม่ใช่เพียงครั้งเดียว ไม่ใช่เพียงที่จะเกิดขึ้นในชาตินี้เท่านั้น แม้ในชาติต่อไป จะต้องมีการเกิดอีก และก็มีจุติอีก

ซึ่งการสิ้นสุดสภาพของความเป็นบุคคลนี้นั้น เพราะเหตุจิตเกิดขึ้นเพียงขณะเดียวเท่านั้นสามารถทำให้พ้นจากสภาพความเป็นบุคคลนี้ได้ และปฏิสนธิจิตเกิดต่อทันทีโดยไม่มีระหว่างกัน

เพราะฉะนั้น ถ้าการตาย การพลัดพราก เป็นเรื่องของความเศร้าโศก ก็จะเป็นเรื่องของคนที่ยังอยู่ มากกว่าที่จะเป็นเรื่องของคนที่จุติจิตเกิดแล้วดับไปและปฏิสนธิจิตเกิดต่อทันที มีสภาพของความเป็นบุคคลใหม่ทันที

และที่ทุกคนรู้สึกว่าเป็นทุกข์ หรือกลัวจุติ ก็เป็นเพราะว่าก่อนจุติ ทุกขเวทนาเกิด เวลาที่เกิดความเจ็บปวด บางท่านรู้สึกว่าอย่างมากที่สุดก็แค่ตาย คือ อย่างไร ๆ ความปวดเจ็บนั้นก็คงไม่มากไปกว่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ทุกขเวทนามาก่อนที่จะจุติหรือสิ้นชีวิตนั้นย่อมมีกำลัง เพราะฉะนั้น ความทุกข์ที่ใหญ่ที่สุด คงจะได้แก่ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ ถ้ามี เพราะบางท่านจากโลกนี้ไปเหมือนล้มตาและหลับตา หรือว่าหลับตาและล้มตา ไม่มีความเจ็บปวดใด ๆ ทั้งสิ้น เพียงแต่ขาดความรู้สึกตัวในขณะที่เป็นบุคคลนี้ และเกิดใหม่ทันทีเป็นบุคคลต่อไป แต่ก็ต้องแล้วแต่แต่ละบุคคลซึ่งไม่มีใครสามารถจะรู้ได้จริง ๆ ว่า จุติจิตของแต่ละบุคคลจะเกิดขึ้นเมื่อใดในลักษณะใด ณ สถานที่ใด

สารัตถปกาสินี อรรถกถา สังยุตตนิกาย สคาถวรรค อุททิตสูตโรที่ ๗
มีข้อความว่า

กรรมกระทำอัตภาพให้ติดกันไปเป็นพืด ก็สัตว์ทั้งหลายย่อมไม่รู้จักความเกิดติดต่อกันไปแห่งจิตดวงหนึ่งที่ไม่ห่างกัน เพราะถูกเวทนาในเวลาใกล้ต่อความตายที่มีกำลังปิดบังไว้ รวากับถูกภูเขาบดบังอยู่ ย่อมไม่รู้จักความตายอันนั้น

แสดงให้เห็นว่า ขณะที่ตายนั้น ไม่มีใครรู้สึกตัว เหมือนขณะเดียวนี้เองซึ่งจิตก็เกิดดับสืบทอดติดกันเป็นพืด เพราะว่าการเป็นปัจจัยทำให้ภวังคจิตเกิดสืบต่อจากปฏิสนธิ์นับไม่ถ้วน ภวังคจิตเกิดดับสืบทอดไป และกรรมก็ทำให้มีการเห็นทางตา จิตเกิดดับสืบทอดทางจักขุทวารวิถีในขณะนี้ มีภวังค์คั่น โดยกรรมนั้นอีก ทำให้จิตเกิดดับสืบทอดกันไปเป็นพืดโดยไม่เห็นการเกิดขึ้นและดับไปของจิตแต่ละขณะในขณะนั้นใด เวลาที่จุติจิตเกิดและปฏิสนธิจิตเกิดต่อ ก็เช่นนั้น ไม่มีใครสามารถที่จะรู้ในขณะนั้นได้

และเวลาที่ปฏิสนธิจิตเกิด ก็ไม่มีการรู้สึกตัว ขณะที่ เป็นภวังค์ก็ไม่รู้สึกตัว คือ ไม่มีการเห็น ไม่มีการได้ยิน ไม่มีการได้กลิ่น ไม่มีการลิ้มรส ไม่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ไม่มีการคิดนึกใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น จุติจิตก็ไม่มีอะไรที่จะน่ากลัว ก็เหมือนกับปฏิสนธิ เหมือนกับภวังค์ เพียงแต่ว่าจุติจิตทำกิจเคลื่อนจากความเป็นบุคคลนี้ ทำให้สิ้นสภาพความเป็นบุคคลนี้ โดยไม่มีการที่จะกลับมาเป็นบุคคลนี้อีกได้เลย ในสังสารวัฏ

ถ้าอ่านชาดกต่าง ๆ ประวัติพุทธสาวก จะเห็นได้ว่า แต่ละภพ แต่ละชาติที่แต่ละท่านได้เกิดขึ้น ไม่มีการย้อนกลับไปเป็นคนเก่า

๑๒๘๙

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

ข้อความใน **สัมโมหวิโนทนี อรรถกถา พระวิภังคปกรณัม ปฏิจจสมุปปาท**
วิภังคนิทเทส วรณนาสูตรตันตภาชนีย มีว่า

วิญญานนั้นไม่มีการเคลื่อนไปจากอดีตภพมาอยู่ในภพนี้ ทั้งเวทนาในภพนั้น
ก็ไม่ปรากฏในภพนี้

แสดงให้เห็นว่า ไม่มีการกลับย้อนไป หรือไม่ใช่จิตของชาติก่อนมาสู่ภพนี้
หรือชาตินี้ และไม่ใช่จิตของชาตินี้ แม้ว่าจะเป็นจิตดวงสุดท้ายของชาตินี้ ก็ไม่ใช่
เป็นจิตที่จะไปสู่ภพหน้า

เพราะฉะนั้น จุตติจิตในภพนี้ ดับในภพนี้ ไม่มีการติดตามไปถึงภพหน้าได้เลย
สำหรับภพหน้า คือ ปฏิสนธิจิต วิญญานนั้นไม่มีการเคลื่อนไปจากอดีตภพมาอยู่ใน
ภพนี้ ทั้งเวทนาในภพนั้นก็ไม่ปรากฏในภพนี้ แสดงให้เห็นว่า เมื่อจุตติจิตดับไปแล้ว
ที่ปฏิสนธิจะเกิดขึ้นได้นั้น เพราะยังมีกรรม ยังมีสังขาร และยังมีคติวิสัย ถ้าไม่มีกรรม
คือ ไม่มีเหตุ ปฏิสนธิจิตเกิดไม่ได้ แต่ปฏิสนธิจิตนั้นไม่ใช่จิตของชาติก่อนมาปฏิสนธิ
ในชาตินี้ และสำหรับชาติหน้า ปฏิสนธิจิตก็ไม่ใช่จิตของชาตินี้ไปปฏิสนธิในชาติหน้า
แต่เว้นจากเหตุ คือ กรรมของชาติก่อน ปฏิสนธิในชาติหน้าก็มีไม่ได้ แสดงให้เห็นถึง
แต่ละขณะที่ล่วงไป ๆ และขณะที่ล่วงไปนั้น กลับคืนมาไม่ได้เลย

สำหรับปฏิสนธิจิตซึ่งเกิดต่อจากจุตติจิต มีอารมณ์เดียวกับจิตที่ใกล้จะจุตติ
อุปมาเหมือนเสียงสะท้อน ย่อมไม่เป็นอันเดียวกัน ทั้งไม่ต่างกัน เพราะเนื่องด้วยการ
สืบต่อ

จะกล่าวว่าเสียงสะท้อนเป็นเสียงเดิมก็ได้ ไม่ได้ แต่จะกล่าวว่าต่างกันก็ได้ เพราะฉะนั้น ปฏิสนธิจิตมีอารมณ์เดียวกับจิตใกล้จะจุติของชาติก่อน ซึ่ง อุปมาเหมือนเสียงสะท้อน ย่อมไม่เป็นอันเดียวกัน ทั้งไม่ต่างกัน เพราะเนื่องด้วยการสืบต่อ

เป็นสิ่งที่จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน และไม่มีใครสามารถล่วงรู้ได้จริง ๆ ว่าเมื่อล่วงลับไปแล้ว บุคคลใดจะไปสู่ภพใด ภูมิใด ขณะนี้เห็นกันอยู่มากหน้าหลายตาในภพนี้ ในภูมินี้ แต่ถ้าท่านผู้หนึ่งผู้ใดจากไป ไม่สามารถรู้ได้เลยว่าจะไปอยู่ที่ไหน แต่ในระหว่างที่ยังอยู่ด้วยกันในชาตินี้ ในภูมินี้ ก็ยังเห็นว่ายังมีคนนี้อยู่ ยังมีคนนั้นอยู่ แต่เมื่อจากไป ก็ไม่มีอีกเลย นอกจากมีบุคคลใหม่เกิดขึ้น เพราะกรรมหนึ่งเป็นปัจจัยทำให้ปฏิสนธิ

สารัตถปกาสินี อรรถกถา สังยุตตนิกาย สคาถวรรค อัจฉราสูตรที่ ๖
มีข้อความที่แสดงให้เห็นว่า เมื่อจุติแล้วปฏิสนธิทันที โดยอนันตรปัจจัยและสมนันตรปัจจัย ซึ่งหลังจากจุติจิตดับไปแล้ว จิตอื่นจะเกิดไม่ได้เลยนอกจากปฏิสนธิ

ข้อความมีว่า

ได้ยินว่า เทวบุตรนี้บรรพชาในพระศาสนาของพระศาสดา บำเพ็ญวัตรปฏิบัติอยู่ปวารณาแล้วในกาลแห่งตน มีพรรษา ๕ ทำมาติกาทั้งสองให้แคล้วคล่องแล้ว ศึกษาแล้วถึงสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ เรียบพระกรรมฐานอันเป็นที่พอใจแล้ว เป็นผู้ประพฤติเบาพร้อมเข้าไปสู่ป่า คิดว่า พระผู้มีพระภาคอนุญาตว่ามัชฌิมยามอันใดเป็นส่วนแห่งการนอน ดังนี้ แม้เมื่อมัชฌิมยามนั้นถึงพร้อมแล้ว เขาก็ยังกลัวต่อความประมาท ดังนี้ จึงสละเตียงนอน แล้วพยายามทั้งกลางคืนและกลางวัน ทำกัมมัฏฐานนั้นแหละไว้ในใจ

เป็นผู้ที่บำเพ็ญเพียรมาก แม้ถึงเวลาที่ควรนอนแล้วก็สละการนอน เพราะกลัวว่าจะเป็นผู้ประมาท

ลำดับนั้น ลมทั้งหลายเพียงดังศัสตราเกิดขึ้นในภายในแห่งภิกษุ นั้น ทำลายชีวิตเสียแล้ว ภิกษุนั้นได้ทำกาละในเพราะเหตุระ คือ ความเพียรนั้นแหละ

อนึ่งภิกษุรูปใดรูปหนึ่งจงกรมอยู่ ในเพราะการจงกรมก็ตาม ยืนอยู่เพราะอาศัย ส่วนที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวไว้ก็ตาม วางจีวรไว้ที่ที่สุดแห่งที่จงกรมเหนือศีรษะ แล้วนั่ง หรือนอนก็ตาม กำลังแสดงธรรมบนธรรมมาสน์อันเขาตกแต่งในท่ามกลางแห่งบริษัท ก็ตาม ย่อมกระทำกาละ ภิกษุนั้นทั้งหมดชื่อว่า กระทำกาละในเพราะธุระ คือ ความเพียร แม้ภิกษุนี้ก็ทำกาละแล้วในที่ที่เป็นที่จงกรม เพราะความที่ตนเป็นผู้มี อุปนิสัยน้อย จึงยังมิได้ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะ

แสดงให้เห็นว่า ความตายจะเกิดขึ้นเมื่อไรก็ได้ ไม่ว่าจะกำลังแสดงธรรม หรือว่าเพียงวางจีวรไว้ในที่สุดแห่งที่จงกรมเหนือศีรษะ และนั่งหรือนอนก็ตาม

และถึงจะพากเพียรอย่างนี้ เป็นผู้ที่เข้าใจเรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน มีปกติ เจริญสติปัฏฐาน แต่ถึงอย่างนั้น เพราะความที่ตนเป็นผู้มีอุปนิสัยน้อย จึงยังมิได้ถึง ความสิ้นไปแห่งอาสวะ ยังไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ใครจะพากเพียร หวังที่จะได้ และพยายาม คิดว่าในชาตินี้คงจะได้ แต่จะต้องเป็นเพราะอุปนิสัย คือ การสะสมสติปัญญาว่าพร้อมที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมหรือไม่ ถ้ายังไม่พร้อม แม้จะพากเพียรอย่างไร ก็ไม่สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ เหมือนกับการปลูกต้นไม้ ต้นไม้ชนิดนั้นจะต้องกินเวลาที่จะมีผลมีดอก คนที่ไม่รู้กาลเวลาของต้นไม้ นั้น จะเอาน้ำ เอาปุ๋ยใส่สักเท่าไร ก็ไม่สามารถที่จะทำให้มีดอกมีผลได้

ข้อความต่อไปมีว่า

ภิกษุนั้นได้ถือปฏิสนธิในภพดาวดึงส์ ที่ประตุมานใหญ่ รวากับว่าหลับแล้วตื่น ขึ้นฉะนั้น อตภาพของเทพบุตรนั้นมีสามคาจุดเกิดขึ้น เหมือนเสาระเนียดปิดทองใน ขณะนั้นนั้นแหละ

อาจจะเป็นที่ของท่านผู้หนึ่งผู้ใดในวันหนึ่งวันใด เมื่อไรก็ได้

ภายในวิมาน นางอัสรประมาณหนึ่งพันเห็นเทพบุตรนั้นแล้วกล่าวว่า เทพบุตรผู้เป็นเจ้าของวิมานมาแล้ว พวกเราจะให้เทพบุตรนั้นพอใจ ดังนี้ จึงถือเอา เครื่องดนตรีมาแวดล้อมแล้ว

เทพบุตรนั้น ย่อมไม่รู้ซึ่งความที่ตนเป็นผู้จุติแล้วก่อน

ทันทีที่จุติแล้วปฏิสนธิ ไม่รู้สึกตัวเลยว่า ท่านจุติแล้วจากภพก่อน

ยังสำคัญว่าตนเป็นบรรพชิตอยู่นั่นแหละ จึงเกิดความละอายเพราะเห็นหญิงทั้งหลายมาเที่ยวถึงที่อยู่ จึงเอาผ้าปิดเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง ดุจภิกษุผู้ทรงผ้าบังสุกุล เอาผ้าที่วางกองไว้ข้างบนมาทำเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง สำรวมอินทรีย์ทั้งหลายแล้ว ได้ยืนก้มหน้าอยู่

พวกนางอัปสรเหล่านั้นทราบว่ เทพบุตรนี้เป็นเทพบุตรมาแต่สมณะ โดยเห็นการเคลื่อนไหวกายของเทพบุตรนั้น จึงกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่เทพบุตรผู้เป็นเจ้า นี่ชื่อว่าเทวโลก ขณะนี้ไม่ใช่โอกาสที่จะทำสมณธรรม ที่นี่เป็นโอกาสที่จะเสวยสมบัติ ดังนี้

ในสวรรค์ไม่มีเพศบรรพชิต นางอัปสรทั้งหลายจึงกล่าวว่า ที่นี่เป็นโอกาสที่จะเสวยสมบัติ

เทพบุตรนั้นได้ยืนอยู่เหมือนอย่างนั้นนั่นแหละ นางอัปสรเหล่านั้นคิดว่า เทพบุตรนี้ยังกำหนดไม่ได้ ดังนี้ จึงบรรเลงดนตรีทั้งหลาย เทพบุตรนั้นก็ยังไม่แลดูอยู่นั่นแหละ

เพราะความเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน และยังไม่รู้ตัวว่าได้จุติแล้ว เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะมีเสียงดนตรี ก็ยังไม่รู้ว่าตนเองจุติจากชาติที่เป็นพระภิกษุแล้ว

ลำดับนั้น เทพธิดาทั้งหลายเหล่านั้นจึงวางกระจกอันให้เห็นกายทั้งหมดไว้ข้างหน้า เทพบุตรนั้นเห็นเงาในกระจกแล้ว จึงทราบความที่ตนเป็นผู้จุติแล้ว ได้เป็นผู้มีความเดือดร้อนเพราะสมบัติ

ใครจะคิดอย่างนี้บ้างไหม เกิดบนสวรรค์ มีวิมาน แต่เทพบุตรกลับได้รับความเดือดร้อนเพราะสมบัติ เพราะไม่ได้บำเพ็ญสมณธรรมเพื่อต้องการสมบัติในเทวโลก แต่ต้องการที่จะรู้แจ้งพระนิพพาน ต้องการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม เพราะฉะนั้น เทพบุตรนั้นคิดว่า

เราทำสมณธรรม มิได้ปรารถนาฐานะเช่นนี้ เราปรารถนาพระอรหัตตอันเป็นอุดมประโยชน์ ดังนี้

เทพบุตรนั้นพิจารณาดูแผ่นผ้าดั่งสีทอง จึงคิดว่า ชื่อว่าสมบัติในสวรรค์นี้ เป็นของหาได้ง่าย ความปรากฏแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายหาได้ยาก รวากะนักมวยปล้ำยังลงสู้ที่ที่รบกัน ย่อมต้องการของมีค่า แต่กลับได้กำแหงหวั่น ดังนี้ จึงมิได้เข้าไปสู่วิมานเลย ผู้อันหมู่แห่งนางอัปสรแวดล้อมแล้ว ด้วยทั้งสี่ยังมีได้ทำลายนั้นแหละ มาสู่สำนักของพระทศพล ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กล่าวคาถานี้ คือ **อัจฉราสูตร** ใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค** ข้อ ๑๔๓

ข้อความมีว่า

เทวดาทูลถามว่า

ปาชัญชือโมหะ อันหมู่แห่งนางอัปสรประคองแล้ว อันหมู่ปีศาจสิงอยู่แล้ว ทำไฉนจึงจะหนีไปได้ ฯ

เทพบุตรได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค และขอให้พระองค์ทรงแสดงหนทางที่จะทำให้บรรลุถึงความเป็นอรหันต์

และคาถาของเทพบุตรที่ว่า เทพบุตรย่อมกล่าวทำหมู่แห่งนางอัปสรนั้นนั้นแหละว่า เป็นหมู่แห่งปีศาจ ซึ่งในอรรถกถามีข้อความอธิบายว่า เพราะใคร ๆ ย่อมพอใจจะอยู่ในสวนนั้นวัน แต่เทพบุตรนั้นเปรียบเทียบกับนางอัปสรที่อยู่ในสวนนั้นวันว่าเป็นหมู่แห่งปีศาจ ก็เพราะจิตตินิยามโดยความเป็นผู้หนักแน่นของตนในธรรม และเมื่อไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ก็ขอให้พระผู้มีพระภาคทรงแสดงหนทางที่จะทำให้บรรลุพระอรหันต์

ข้อความในอรรถกถามีว่า

ธรรมดว่าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมตรัสบอกปฏิบัติอันเป็นส่วนเบื้องต้นก่อนว่า เธอจงชำระศีลให้บริสุทธิ์ก่อน จงเจริญสมาธิ จงทำกัมมัฏฐกตปัญญาให้ตรงดังนี้ รวากะนายช่างจิตรกรทำการตกแต่งฝาผนังบอกแก่นันเตวาลิกผู้ไม่มั่นใจในการกระทำ ผู้เริ่มทำครั้งแรก ผู้ไม่ชำนาญในการทำ ฉะนั้น แต่ว่าเมื่อบุคคลผู้กระทำเคยประกอบแล้ว ประกอบทั่วแล้ว พระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมตรัสบอก

สุญญตาวิปัสสนาที่เดียว ซึ่งเป็นภาวะสุขุมลึกซึ้ง อันเป็นปทัฏฐานแห่ง
พระอรหัตตมรรค

อัจฉราสูตร ข้อ ๑๔๔

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ทางนั้นชื่อว่าเป็นทางตรง ทิศนั้นชื่อว่ามีภัย รถชื่อว่ามีเสียงดัง
ประกอบด้วยล้อคือธรรม หิริเป็นฝาของรถนั้น สติเป็นเกราะกั้นของรถนั้น เรากล่าว
ธรรมมีสัมมาทิฏฐินำหน้าว่าเป็นสารถี ยานชนิดนี้มีอยู่แก่ผู้ใด จะเป็นหญิงหรือชาย
ก็ตาม เขาย่อมไปในสำนักพระนิพพานด้วยยานนี้แหละ ฯ

ทางนั้นชื่อว่าเป็นทางตรง ข้อความในอรรถกถาแสดงว่า หมายความว่าถึงมรรค
ประกอบด้วยองค์ ๘

รถนั้นชื่อว่ามีเสียงดัง

ธรรมดารถทั้งหลายต้องมีเสียงดัง ถ้าไม่ได้หยอดน้ำมัน ก็มีเสียงของรถ หรือ
ผู้ที่อยู่ในรถทั้งหลายก็ย่อมส่งเสียงดัง

แต่สำหรับอริยมรรคนั้น แม้สัตว์ตั้งแปดหมื่นสี่พันขึ้นอยู่โดยการนำไปคราว
เดียวกัน ย่อมไม่ดัง ย่อมไม่ส่งเสียง

เป็นยานพิเศษ ไม่เหมือนกับรถอื่น ๆ

สำหรับทิศนั้นชื่อว่ามีภัย

คือ พระนิพพาน

ในเวลาที่สุดลงแห่งเทศนา เทพบุตรนั้นตั้งอยู่เฉยๆแล้วในโศดาปัตติผล
เหมือนอย่างว่า ในเวลาที่พระราชเสวยพระกระยาหาร พระองค์ก็ยกขึ้นเสวย
โดยประมาณของพระองค์ บุตรที่นั่งอยู่ที่ตักก็ย่อมทำคำข้าวโดยประมาณแก่ปากของ
ตน ฉนั้นใด ข้อนี้ก็ฉนั้นนั่นแหละ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าแม้ทรงแสดงธรรมอัน
สุดยอดคือพระอรหัตตอยู่ สัตว์ทั้งหลายย่อมบรรลุมรรคทั้งหลายมีโศดาปัตติผล
เป็นต้น โดยสมควรแก่ธรรมเป็นอุปนิสัยของตน ฉะนั้น แม้เทพบุตรนี้ก็บรรลุ

โสดาปัตติผล แล้วบูชาพระผู้มีพระภาคด้วยวัตถุทั้งหลายมีของหอม เป็นต้น แล้วหลีกไป

เพราะฉะนั้น พระธรรม เรื่องของสติปัฏฐาน สามารถที่จะให้ผู้ที่ได้อบรมเจริญ แล้วรู้แจ้งอริยสัจธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ สำหรับผู้มีอุปนิสัยของพระอรหันต์ แต่สำหรับผู้ที่ไม่มียุทธูปนิสัยการรู้แจ้งถึงขั้นพระอรหันต์ ก็สามารถเพียงรู้แจ้งอริยสัจธรรม ถึงขั้นพระโสดาบันบุคคลเท่านั้น แม้ว่าจะเป็นพระธรรมเทศนาอย่างเดียวกัน

เรื่องของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ตามปกติในขณะนี้ การที่จะรู้แจ้ง ก็ตามแต่ปัญญาของผู้ที่ได้สะสมมา ถ้าประจักษ์แจ้งในขั้นต้น ก็เป็นเพียง พระโสดาบันบุคคล ถ้าสามารถที่จะแทงตลอดจนถึงขั้นความเป็นพระอรหันต์ ก็ย่อม สามารถที่จะรู้แจ้งได้แม้ในขณะที่กำลังระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ตามปกติเหมือนอย่างในขณะนี้

ถ. พระภิกษุที่กล่าวมานี้ ในชาติที่เป็นมนุษย์ เพียรถึงขนาดนั้นไม่ได้บรรลุ แม้โสดาปัตติมรรค แต่หลังจากที่มรรคไปเกิดในสวรรค์แล้ว และเข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาค เพียงฟังธรรมนิดเดียวก็สามารถบรรลุเป็นพระโสดาบันได้ เพราะอะไร

ส. เพราะปัจจัย

ถ. เกี่ยวกับปฏิสนธิจิตด้วยหรือเปล่า

ส. ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาเลย เมื่อยังไม่พร้อมที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม จะทำอย่างไร ๆ ก็รู้แจ้งไม่ได้ ขณะนี้ยังไม่ถึงเวลาที่จิตฺติจิตจะเกิด ลองทำให้จิตฺติจิตเกิด ทำอย่างไร ทำได้ไหม ไม่มีทางเลย เพราะเป็นเรื่องของกรรม

กรรมทำให้ปฏิสนธิจิตเกิด จันใด กรรมทำให้ภวังคจิตเกิดดับสืบทอดในระหว่างที่ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่ลิ้มรส ไม่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ไม่คิดนึก อยู่เรื่อย ๆ ยับยั้งไม่ได้ หลับไปจะไม่ให้ตื่นขึ้นอีกก็ไม่ได้ เป็นภวังค์มาตั้งนาน แต่ก็จะต้องมีเห็น มีได้ยิน และดำรงความเป็นบุคคลนี้ไว้จนกว่ากรรมที่ทำให้เป็นบุคคลนี้จะสิ้นสุด โดยกรรม ไม่ใช่โดยบุคคลหนึ่งบุคคลใด

เพราะฉะนั้น เมื่อยังไม่พร้อมที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็เช่นเดียวกัน ไม่มีใครสามารถที่จะให้พร้อมตอนที่กำลังพากเพียร แต่พร้อมเมื่อไร ก็รู้แจ้งอริยสัจธรรมเมื่อนั้น เพราะฉะนั้น ก็เพราะปัจจัย ซึ่งเป็นอนาคตา

ถ. ปัจจัยหนึ่งอาจจะเป็นเพราะปฏิสนธิด้วยทวิเหตุกะในชาติที่เป็นมนุษย์ หลังจากที่เกิดเป็นเทวดาแล้ว เป็นติเหตุกะ อย่างนั้นได้ไหม

ส. ไม่ได้แสดงไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ แต่ให้เห็นว่า ในชาติก่อนที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็มีความรู้ มีความสามารถ มีความเข้าใจถูก มีการอบรม มีการเจริญปัญญา เพียงแต่อุปนิสัยยังไม่ถึงเวลาที่จะรู้แจ้ง ก็ไม่สามารถที่จะรู้แจ้งได้

มีใครอยากจะฟันเหตุปัจจัยบ้างไหม รับรองว่าไม่สำเร็จ

๑๒๙๐

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

ถ. เราจะทำอย่างไร ที่บิดามารดาด้วยกัน และจิตเราก็กฎสนธิในกรรมของมารดาพอดิ กรรมอันใดที่จะพาไป

ส. เป็นเรื่องของกรรม ซึ่งไม่น่าเป็นห่วงเลย เพราะว่าโลกนี้กว้างใหญ่ไพศาล และไม่ใช่ว่าเฉพาะโลกมนุษย์ในชมพูทวีป ในทวีปอื่นก็มีด้วย ในจักรวาลอื่นก็มีด้วย เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องที่ไม่น่าจะต้องวิตกห่วงใยเลย

สำหรับเรื่องของการเกิด ถ้าเกิดในสววรรค์ก็ไม่ต้องอาศัยมารดาบิดา แล้วแต่กรรม ถ้าเกิดในอบายภูมิ ก็อาจจะเกิดในไข่ เป็นอณฑชะ หรือเกิดในครรภ์ เป็นชลัพพชะ โดยที่ไม่ต้องอาศัยไข่ หรือเป็นสังเสทชะกำเนิด คือ อาศัยเก้าโคลสิ่งสกปรกทั้งหลาย หรือถ้าเกิดในนรก ก็เป็นโอปปาติกะกำเนิด

เรื่องของกรรมเป็นเรื่องที่ได้มีแล้ว ได้เกิดมาแล้ว โดยที่ไม่ต้องเป็นห่วง ถ้าไม่มีกรรมเป็นปัจจัย จะไม่มีการเกิด และแล้วแต่ว่ากรรมใดเป็นปัจจัย เลือกไม่ได้อีกเหมือนกัน สำหรับผู้ที่เกิดเป็นมนุษย์ในขณะนี้ ทุกคนรู้ว่าต้องตายแน่ แต่ว่ากรรมที่ได้กระทำไว้มีทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม เพราะฉะนั้น ยังไม่ทราบแน่ถ้าไม่ใช่ครุกรรมว่าจะเกิดที่ไหน

ถ้าเป็นผู้ที่อบรมเจริญความสงบถึงขั้นฌาน และฌานไม่เสื่อม ฌานจิตคล่องแคล่วมาก สามารถที่จะเกิดเมื่อไรก็ได้โดยรวดเร็ว เป็นวสี เป็นความชำนาญ จนกระทั่งก่อนจุติจิตจะเกิด ฌานจิตเกิดก่อนจุติ ผู้นั้นก็ปฏิสนธิในรูปพรหมภูมิ เป็นพรหมบุคคลขั้นหนึ่งขั้นใดในรูปพรหม ๑๖ ภูมิ ตามระดับขั้นของฌานว่า เป็นผลของปฐมฌาน หรือทุติยฌาน หรือตติยฌาน หรือจตุตถฌาน หรือปัญจฌาน

แต่ใครทำบ้าง ความสงบของจิตจนกระทั่งถึงขั้นฌาน เพราะการที่จิตจะบรรลุถึงความสงบขั้นอุปนาสมาริที่เป็นฌานจิต ยากแสนยาก ไม่แน่ว่าในชาตินี้จะ

สามารถให้ฉานจิตเกิดได้ แม้เกิดแล้ว ถ้าไม่ชำนาญฉานจิตก็เสื่อม เพราะฉะนั้น ฉานจิตทั้งหลาย ไม่ใช่ว่าอนันตริยกรรม แต่ชื่อว่าครุกรรม เพราะเป็นกรรมที่มีกำลัง ที่จะทำให้ปฏิสนธิในชาติต่อไป ถ้าฉานไม่เสื่อม

แต่ถ้าเป็นทางฝ่ายอกุศล อนันตริยกรรมที่ได้กระทำแล้ว แม้ภายหลังบุคคลนั้น จะอบรมเจริญกุศลทุกชั้น แต่แม้อย่างนั้น อกุศลที่เป็นอนันตริยกรรม เป็นกรรมที่ให้ผล โดยไม่มีกรรมอื่นขัดขวาง คือ หลังจากจุติจิตดับแล้ว อกุศลวิบากทำกิจปฏิสนธิ ในอบายภูมิต่อทันที โดยที่กุศลอื่นไม่สามารถจะให้ผลคืนได้

นี่คือความต่างกันของครุกรรมฝ่ายกุศล ได้แก่ มหัคคตกุศล คือ ฉานจิต ไม่เป็นอนันตริยกรรม แต่ทางฝ่ายอกุศล ครุกรรมเป็นอนันตริยกรรม เมื่อจุติจิตดับแล้ว ทำให้ปฏิสนธิที่เป็นอกุศลวิบากเกิดสืบต่อทันทีในอบายภูมิ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ไม่ได้ทำฉานจิต ไม่สามารถจะรู้ได้ว่า เมื่อจุติจิตเกิดและดับไป จะปฏิสนธิที่ไหน

สำหรับผู้ที่เป็นมนุษย์ในชาตินี้ อาจจะเป็นคนที่พิการ บ้า ใ้ บอด หนวก ตั้งแต่เกิด เป็นสุคติปฏิสนธิด้วยสันตிரณกุศลวิบาก ไม่ประกอบด้วยอโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ แต่เมื่อจุติจิตดับแล้ว อาจจะได้เกิดในสวรรค์ก็ได้ ในมนุษย์ก็ได้ พันสภาพของการเป็นสุคติปฏิสนธิด้วยสันตிரณกุศลวิบาก และอาจจะปฏิสนธิด้วย ติเหตุกะ คือ ประกอบด้วยอโลภเจตสิก อโทสเจตสิก อโมหเจตสิกก็ได้

เพราะฉะนั้น เพียงภพหนึ่งชาติหนึ่งที่ปฏิสนธิจะกำหนดว่าเป็นบุคคลประเภทใด เมื่อสิ้นสุดสภาพของความเป็นบุคคลนี้ กรรมหนึ่งย่อมให้ผลทำให้ปฏิสนธิได้แม้ ในสุคติภูมิ หรือในอบายภูมิ ซึ่งเป็นกามาวจรภูมิ สำหรับผู้ที่ไม่ได้เจริญฉาน

ถ้าบุคคลในชาตินี้เป็นติเหตุกปฏิสนธิ คือ เกิดพร้อมด้วยอโลภเจตสิก อโทสเจตสิก อโมหเจตสิก แต่ทำอกุศลกรรมหรืออนันตริยกรรม เวลาที่จุติจิตเกิดและดับไป ถ้าอกุศลกรรมให้ผล ก็พันสภาพจากความเป็นบุคคลที่ประกอบด้วย อโลภเจตสิก อโทสเจตสิก อโมหเจตสิกในขณะที่เป็นภวังค์ และก็เกิดด้วยอกุศลวิบาก ในอบายภูมิ

ถ. ผู้ที่ได้ฌาน เมื่อจุติจิตเกิดขึ้น ฌานจิตจะเกิดก่อนจุติจิต แต่ท่านพระเทวทัตก็เคยได้ฌาน เวลานี้พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ท่านพระเทวทัตอยู่ในอเวจีมหานรก หมายความว่าฌานจิตไม่ได้เกิดก่อนจุติจิตเพราะเสื่อมไป ไซ้ใหม่สำหรับผู้ที่ทำอนันตริยกรรม เช่น ทำปิตุฆาต มาตุฆาต เป็นต้น อนันตริกรรมนั้นเสื่อมได้ไหม

สุ. ไม่มีทางที่อนันตริยกรรมจะเสื่อม จึงชื่อว่าอนันตริยกรรม หมายความว่า ให้ผลในชาติต่อไปโดยไม่มีกรรมอื่นคั่น และทำให้ปฏิสนธิเกิดด้วย เพราะสำหรับอกุศลกรรมบางกรรมให้ผลทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดเป็นชนกกรรม แต่บางกรรมให้ผลอุปัทมภ ไม่ทำให้เกิด คือ เมื่อกรรมอื่นทำให้เกิดแล้ว กรรมนั้นก็อุปัทมภให้ผลของกรรมอื่นนั้นยืดยาวต่อไปอีก แต่สำหรับอนันตริยกรรม ทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดต่อจากจุติจิต โดยไม่มีกรรมอื่นมาคั่นได้

ถ. สำหรับบุคคลที่ไม่มีครุกรรมและอนันตริยกรรม ก่อนจุติจิตจะต้องมีมรณาสันนวิถิ เพราะฉะนั้น ทำอย่างไรจึงจะทำให้มรณาสันนวิถิเป็นกุศล

สุ. มรณาสันนวิถิจะเกิดเมื่อไร จึงคิดว่าจะทำได้ รู้ได้อย่างไรว่ามรณาสันนวิถิจะเกิดเมื่อไร ไม่มีใครรู้เลย เมื่อไม่มีใครรู้ จะทำเมื่อไร ข้อสำคัญ คือ เมื่อไม่รู้วามรณาสันนวิถิจะเกิดเมื่อไร เพราะฉะนั้น จะทำเมื่อไร

และถ้ารู้ ซึ่งไม่มีทางจะรู้ จะทำได้ไหม ก็ยังทำไม่ได้อยู่นั่นเอง เพราะเหตุใด เพราะถ้ารู้วามรณาสันนวิถิจะเกิดเดี๋ยวนี้เอง ทำซิ จะทำอย่างไร ทำได้ไหม

ถ. ก็สติเกิด

สุ. ถ้าอย่างนั้นสติเกิดเลย เพราะมรณาสันนวิถิจะเกิดขณะไหนได้ทั้งสิ้น เมื่อรู้วามรณาสันนวิถิจะเกิดขณะไหนได้ทั้งสิ้น และสติจะเกิด สติก็ควรที่จะเกิดไปเรื่อย ๆ เพราะมรณาสันนวิถิอาจจะเกิดขณะหนึ่งขณะใดก็ได้

ถ. จะมีเวลา มีวิธีที่จะเตรียมตัวไหม

สุ. เดียวนี้

ถ. ทำอย่างไร

ส. สติเกิดเดี๋ยวนี้ ถ้าไม่เกิด ก็ต้องฟังพระธรรมเป็นปัจจัย เป็นเครื่องปรุงแต่ง เป็นสังขารขั้นต้น เพราะสติอยู่ดี ๆ จะเกิดตามใจชอบไม่ได้เลย

ถ. ถ้าเจริญมรณสติ จะช่วยได้ไหม

ส. มรณสติคืออะไร

ถ. คือ พิจารณาถึงความตายบ่อย ๆ

ส. หรือขณะที่สติเกิดเดี๋ยวนี้ แสดงแล้วว่าเป็นมรณสติ เพราะไม่ประมาณในความตาย สติปัฏฐานจึงระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทันที นี่คือการแสดงว่าเป็นมรณสติอย่างยิ่ง โดยที่ไม่ต้องอ้อมค้อมไปนึกถึงความตายก่อน นึกตั้งยาวนาน สติปัฏฐานก็ไม่เกิด แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน และก็รู้โดยที่ไม่ต้องคร่ำครวญว่า มรณสติเป็นสิ่งที่เกิดเมื่อไร วันไหน ที่ไหน โดยอาการอย่างไร ก็ไม่รู้ ถ้าแม้แต่คิดอย่างนี้ ก็กับการที่สติระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทันที นั้นย่อมต้องเป็นมรณสติอย่างยิ่ง เพราะว่าไม่ประมาณในการที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ถ. วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ สัญญาเวทยิตนิโรธ เป็นอย่างไร

ส. สำหรับรูปฌาน โดยนัยของฌาน ๔ มีปฐมฌาน ฌานที่ ๑ ทุตติยฌาน ฌานที่ ๒ ตติยฌาน ฌานที่ ๓ จตุตถฌาน ฌานที่ ๔

ถ้าโดยนัยของฌาน ๕ มีปัญจฌาน คือ จตุตถฌานโดยนัยของจตุกกนัยนั่นเอง นั่นเป็นรูปฌาน

แต่ผู้ที่ได้บรรลुरुูปฌานที่ ๕ แล้ว ก็ยังพิจารณาเห็นว่า ไกลเคียงกับการที่จะมีรูปเป็นอารมณ์ เพราะยังมีรูปด้วย เพราะฉะนั้น ผู้นั้นจึงเพิกรูป หมายความว่าละสัญญาความจำในรูปทั้งหมด โดยระลึกถึงอากาศที่กว้างใหญ่และไม่มีรูป ไม่มีสัณฐาน เป็นอรูปรูปฌานที่ ๑ คือ อากาสานัญจายตนะ แต่ไม่ใช่จะถึงได้โดยง่าย เรื่องของฌานแต่ละฌานเหมือนกับง่ายโดยชื่อ แต่โดยการบรรลุแล้ว เป็นเรื่องที่ยากจริง ๆ

เพราะฉะนั้น ให้ทราบว่า อรูปฌาน ต้องเป็นผู้ที่เจริญถึงปัญจฌานและเห็นโทษของรูป เพราะว่ายังใกล้เคียงต่อการที่จะมีรูปเป็นอารมณ์ จึงเจริญอรูปฌาน ซึ่งมี ๔ ชั้น

อรูปฌานที่ ๑ คือ อากาสนัญญายตนฌาน มีอากาศซึ่งไม่มีที่สุดเป็นอารมณ์

อรูปฌานที่ ๒ คือ วิญญูณัญญายตนฌาน คือ ฌานที่มีวิญญูณที่มีอากาศเป็นอารมณ์

อรูปฌานที่ ๓ คือ อากิญจัญญายตนฌาน นึกถึงสภาพที่ไม่มีอะไรเลยเป็นอารมณ์

อรูปฌานที่ ๔ คือ เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน คือ ฌานที่มีสัญญาอย่างละเอียดของอากิญจัญญายตนฌานเป็นอารมณ์

และผู้ที่เป็นพระอนาคามีบุคคลหรือพระอรหันต์ที่บรรลุถึงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานเท่านั้นที่จะเข้านิโรธสมบัติ คือ ดับจิตเจตสิกได้ชั่วระยะหนึ่งไม่เกิน ๗ วัน

ถ. ก่อนที่จิตจิตจะเกิด เราจะนึกเรื่องราวเมื่อวาน ปีก่อน หรือหลายสิบปีก่อนได้ หรือตอนเป็นเด็กก็จำได้ แต่เวลาที่จิตจิตเกิดและดับ ทุกสิ่งทุกอย่างลืมหมด จิตจิตมีอำนาจอะไรที่ทำให้เราลืมหมด

ส. หหมดสภาพของความเป็นบุคคลนี้แล้ว เมื่อหมดสภาพจะจำได้อย่างไร เป็นบุคคลอื่นแล้ว เป็นบุคคลใหม่แล้ว จำชาติก่อนได้ไหม พิสูจน์ได้ทันที ที่เกิดมาในชาตินี้จำชาติก่อนได้ไหม ไม่ได้ เพราะพ้นจากสภาพของความเป็นบุคคลในชาติก่อน ไม่มีเหลือ

ปฏิสนธิในชาตินี้ เกิดขึ้นเพราะกรรมหนึ่งกรรมที่ต่างจากกรรมที่ทำให้ปฏิสนธิในชาติก่อน เพราะฉะนั้น ปฏิสนธิในชาตินี้ เป็นผลของกรรมใหม่อีกกรรมหนึ่ง ไม่ใช่เป็นผลของกรรมเดียวกันกับกรรมที่ทำให้ปฏิสนธิในชาติก่อน เปลี่ยนสภาพหมด อยากเปลี่ยนสภาพหรือยัง เพื่อความเป็นบุคคลนี้หรือยัง ไม่ค่อยจะดีนัก เปลี่ยนเสียก็ดีหรือไม่อย่างใด

ถ. ที่พระองค์ทรงแสดงว่า ผู้ที่ตายจากมนุษย์มาเกิดเป็นมนุษย์นั้น อุปมาเหมือนขี้เล็บ ส่วนที่ตายจากมนุษย์และไปเกิดในภพภูมิอื่น อุปมาปริมาณเท่าปฐพีนี้ เพราะฉะนั้น เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ยากถึงขนาดนั้น แต่โลกปัจจุบันนี้ ทำไมมนุษย์เพิ่มปริมาณขึ้นทุกที ๆ เพราะเหตุใด

ส. ต้องไปเทียบกับจำนวนของสัตว์ดิรัจฉานว่า มากยิ่งกว่ามนุษย์อีกในบ้านหนึ่ง ๆ นับดูว่ามีมนุษย์กี่คน และสัตว์ดิรัจฉานมีเท่าไร ยุงก็ตัว มดก็ตัว ใต้พื้นดินมีอะไรอีก

ถ. ถ้าเทียบส่วนแล้ว ผู้ที่จะเกิดเป็นมนุษย์ไม่น่าจะมากถึงขนาดนั้น

ส. นี่ในบ้านเดียว ในแต่ละบ้าน และในน้ำ ในทะเลที่กว้างใหญ่ ในอากาศ บนต้นไม้ ต้นไม้ต้นหนึ่งมีสัตว์ก็ตัว หนอนก็ตัว มดก็ตัว แมลงก็ตัว แต่ข้อสำคัญ ด้วยเหตุใดจึงเป็นอย่างนั้น

เพราะว่าวันหนึ่ง ๆ ทุกคนมีอกุศลจิตเกิดมาก หรือว่ามีกุศลจิตเกิดมาก ทุกคนมีกรรมเป็นของของตน อาจจะคิดว่าท่านมีสมบัติมาก แก้วแหวนเพชรนิลจินดาต่าง ๆ แต่สมบัติเหล่านั้นก็ยังไม่ใช่ของของตนจริง ๆ เพราะถ้าท่านจากโลกนี้ไปแล้ว แก้วแหวนเงินทองทรัพย์สมบัติ บ้านเรือนนั้น เป็นของใคร แต่กรรมที่แต่ละคนทำ เป็นของของตน ซึ่งคนอื่นจะเอาไปไม่ได้เลย โจรจะลักไปไม่ได้ คนอื่นจะยื้อแย่งด้วยประการใด ๆ ก็ไม่ได้ทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้น ก็ไม่เหมือนวัตถุสิ่งของที่ท่านถือว่า ท่านมีสมบัติ มีของของท่านมาก แต่ความจริงสมบัติทั้งหลายเหล่านั้น ซึ่งท่านเห็นเป็นวัตถุสิ่งของของท่าน แท้จริงแล้วไม่ใช่ของของท่าน แต่สิ่งที่เป็นของของตน คือ ของของท่านจริง ๆ นั่น คือ กรรม

และในวันหนึ่ง ๆ กุศลจิตเกิดมาก หรืออกุศลจิตเกิดมาก มิฉะนั้นแล้วจะไม่ทรงแสดงว่า การเกิดในอบายภูมิมากกว่าการเกิดในสุคติภูมิ ตามเหตุ

ถ. การที่เรามีเมตตาหรือกรุณา คงจะไม่ได้ผลต่อคนที่เราเมตตาหรือกรุณา เพราะคนที่เราเมตตากุณาก็ได้รับผลหรือไม่ได้รับผลก็แล้วแต่กรรมของเขา ฉะนั้นที่เราเมตตาหรือกรุณา ก็ไม่มีประโยชน์อะไรแก่เขาเลย

ส. ไม่เข้าใจว่า ทำไมเขาจะไม่ได้รับผล ถ้ามีเมตตา และให้สิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อประโยชน์สุข เขาก็ได้แล้ว ทำไมว่าไม่ได้ประโยชน์

ถ. ก็แล้วแต่กรรมของเขา

ส. แล้วแต่วิบากของเขา มีท่านผู้หนึ่งเล่าให้ฟังว่า ท่านเห็นสุนัขขออาหาร ท่านก็ตั้งใจมากที่จะนำอาหารไปให้สุนัขตัวนั้น เมื่อถึงวันที่ท่านเตรียมอาหาร เพื่อที่จะให้สุนัขตัวนั้น สุนัขตัวนั้นก็ไม่อยู่ แสดงให้เห็นว่า เป็นวิบากของสุนัขตัวนั้น

เพราะฉะนั้น ขณะใดก็ตามที่ท่านให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดด้วยเมตตาจิต และวิบากของบุคคลนั้นมี เขาก็ได้รับ

